

YAZAN:
AĞAOĞLU AHMET

Ma. V.
DEMİRBAŞ
Sayı _____

DEVLET VE FERT

Bu Kitap
S. B. T. T. Kütüphanesine
Sayın 7. Halk Kütüphanesi
tarih 12.5.1965
tali ile hediye edilmiştir.

A 30535

321

19

İstanbul
Sanayiinefise Matbaası
1933

SBF030535

321 A*

DEVLET ve FERT

— 1 —

KADROCU'LAR

Devletle fert arasındaki alâka ve münasebetleri yani mütekabil faaliyet ve salâhiyetlerinin hududunu tesbit mes'elesi mütefekkir beşeriyeti ta Eflâtun zamanındanberi düşündürmekte ve meşgul etmektedir.

Fakat tarihin hiç bir devrinde bu mes'ele umumî harp sonu zamanında olduğu kadar efkârî umumiyeyi işgal etmemiştir. Bu müddet zarfında bu mevzua dair yazılmış olan eserler bir yere toplansa muazzam bir kütüphane teşkil eder .

Mes'elenin bu kadar ehemmiyet kesbetmesinin iki büyük sebebi vardır.

Birisi, umumî harbin çıkardığı umumî hercümercidir. Harbin arkasınca gelen - ihtilâllar, is-

yanlar, buhranlar - medenî beşeriyetin muhkem esaslar üzerine kurulmamış olduğu fikrini dimağlara yerleştirdi. Filhakika, bu fikir harpten evvel de vardı, sosyalist mezheplerinin umdelerinden birisi idi ; fakat - harp sonuna kadar - sosyalist muhitlere münhasır olarak kalmakta idi . Halbuki harpten sonra mezkûr muhitlerin haricine çıkarak o zamana kadar sosyalist cereyanlara karşı duran zümrelere dahi sirayet etti, ve medenî beşeriyetin kurulduğu esasların umumiyetle bir tenkit süzgecinden geçirilmesi ihtiyacı hâsıl oldu.

İkinci sebep ise mezkûr hercümerciler arasında yapılan emri vakilerdir .

Rusya gibi 170 milyonluk ahaliyi ihtiva eden muazzam bir devlet üzerine azim ve cür'et sahibi bir avuç idealist insanlar ellerini koyarak ahalinin yüzde üçünü dahi teşkil etmiyen bir zümre namına diktatörlük kurdular.

Lehistan, İtalya ve İspanya gibi ilerlemiş muhitlerde bazı şahıslar kolaylıkla şahsî diktatörlüklerini tesis etmeğe muvaffak oldular !

İşte bütün bu hâdise ve vak'alar, medenî beşeriyetin kuruluş tarzının esaslı ve doğru olma-

dığı hakkında ötedenberi sosyalistler tarafından ileri sürülen iddiaları kuvvetle teyit etti.

Mezkûr kuruluş tarzının umumî hatları şundan ibaretti:

İktisadiyat sahasında - mesai serbestisi ve kapitalizm .

Siyaset sahasında parlâmentarizm ve ferdî hürriyet .

İşte bu kerre hücum bilhassa bu noktalar üzerine tevcih edildi .

En kuvvetli hücumlar tabiatile ve bilhassa emri vakiler yapmağa muvaffak olmuş taraflardan geliyor; vakiâ bunların kendi aralarında prensip ve gaye itibarile vahdet ve ittifak aramak abestir. Meselâ - bugünkü Rusya ile İtalya arasında hiç bir müşterek nokta bulamazsınız; fakat aldıkları yol - diktatörlük - aynı olduğundan - bu yolun doğru olduğunu isbat için - hücumda müşterektedirler .

Diğer muhitlerde ise muhtelif ve ekseriyetle birbirine zıt gayeler güden zümreler de hücumda iştirak etmektedirler. Meselâ - Almanya'da Hitlerciler - şahsî diktatörlük peşinde koşmaktarken amele diktatörlüğünü güden komünistler (aralarındaki derin husumetlere rağmen) hücumda

müşterektirler .

Bu suretle Avrupa'da harp sonu husule gelmiş olan derin ve geniş bir fikir cereyanı hudutları aşarak bize kadar geldi ve tabiatile bizim müfekkiremizi de müteessir kıldı . .

Bir müddettenberi Ankara'da çıkmakta olan «Kadro ve İnkılâp » mecmuası bu cereyanın bizdeki ön gidenidir .

Aşağıda görüleceği veçhile bu mecmuanın taşıdığı fikirlere ve yürüttüğü nazariyelere asla iştirak etmiyorum . . Aramızda doldurulmaz uçurumlar vardır. Buna rağmen ben mecmuayı memnuniyetle karşılarım, ve büyük bir hevesle okurum. Çünkü onda taze ve temiz bir havanın serinliğini duyuyorum; çünkü o hem ciddidir ve hem de heyecanlıdır. Çünkü o memleketin ciddî meseleleri ile uğraşır .

Varsın benim duygularıma ve düşüncelerime uymasın; bunun ehemmiyeti yoktur. Elverir ki tazelik olsun, hayat olsun, fikir olsun, hareket olsun !.

Yukarıda dediğim gibi Kadro'cuların fikir ve nazariyelerine iştirak etmiyorum; aramızdaki bu

ihtilâf benim Ankara'da bulunduğum zamanlardan başlıyor .

Ta o zamanlar gerek hususî görüşmelerde ve gerek umumî toplanmalarda Kadro'cularla aramızda münakaşalar oldu .

Bu kerre Kadro'cular arasında hususî bir mevkie olan ve Kadro'nun nazariyat kısmını kudret ve kuvvetle ifade eden Şevket Süreyya Bey, evvelce mecmuanın muhtelif kısımlarında dağınık ve parça parça serdetmiş olduğu mütalealarını bir yere toplamış ve ikmal ve itmam ederek « İnkılâp ve Kadro » adını taşıyan bir kitap şeklinde umumun mütaleasına arzylemiştir .

Muhterem müellif bu eserin « Ön sözünde » vaktile aramızda Ankara Türk Ocağında geçmiş olan münakaşaları ismimi zikretmeksizin hatırlatarak eserin çıkmasına adeta bu münakaşaların sebep olduğunu gösterdiğinden - ben dahi bu eserde beyan olunan fikirler hakkındaki düşüncelerimi - umumun mütaleasına arzletmeği faydalı gördüm .

İtiraf ederim ki aramızda ta evvelden mevcut olan uçurumun kitabı okudukça genişlediğini hissettim.

Zira kitabın ifade tarzile taşıdığı zihniyet dahi beni ta ilk satırlardan ürküttü . .

Ben zannediyorum ki bu yirminci asırda artık peygamberane ifade tarzlarının modası geçmiştir; ve bilhassa «rakam» ve «vak'a» gibi biaman mûtalere dayanan iktisadîyat ve içtimaiyat saha-larında bu tarza yer kalmamıştır.

Meğer ki ben yanıliyormuşum!

İşte size kitabın ilk sahifelerinden lâalettayin iktibas ettiğim bir kaç misal : « Türkiye inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı . Geçirdiğimiz hareketler , şahit olduğumuz kıyam ve inhidam manzaraları onun yalnız bir sahifesidir.. » « İhtilâl inkılâbın gayesi değil vasıtasıdır ! » Bilhassa çocuk ve gençlik çağında bulunan millet neslinin maddî ve manevî varlığı cemiyetin malıdır ! . . » Şuurlu fakat müsamahasız bir disiplin demek olan inkılâp nizamı içinde anarşik bir matbuat sistemi inkılâbın mana ve mahiyeti ile tam bir tezat teşkil eder » . . ve ilh . . .

Zeburun, İncilin, Tevratın ve Kura'nın ayetlerini hatırlarsınız! İzahsız, delilsiz, sübutsuz bir takım düsturlar! Bu tarzı ifade müminler için pek iyi : Fakat mümin olmayanların hali ne olacak?

Bana kalırsa Kadro'cular anlaşılacak isterlerse

bu peygamberane tarzdan, yirminci asır sinirlerinin tahammülü olmayan bu kehanetfuruşluktan vaz geçerler ve keskin naslar yerine vak'aları ve hâdiseleri izaha çalışırlar. Geçiyorum, Kadro'cuların inkılâbımıza 'attettikleri ideolojiye .

İNKILÂBIMIZIN İDEOLOJİSİ

Kadro ve İnkılâp tam anladığıma göre Kadro'cuların başlıca endişeleri inkılâbımızın ideolojisini tesbit etmektir.

Âlâ !

Fakat bunu kim yapacak ?

Kitap cevap veriyor .

« Kadro »

Kadro nedir ve kimdir ?

Yine kitap aynen cevap veriyor :

« Kadro, inkılâbın realitsinden çıkarılan ve onun seyrine uygun bir şekilde izah edildikçe şekillen ve nazariyeleşen prensipleri kendine şuur edenlerdendir . . »

Tabiri âharla - bugün filen « Kadro » nam ve sıfatını üzerine alan mecmuanın etrafında toplan-

miş ve inkılâbın prensiplerini şekilleştirmek ve nazariyatını kurmak iddiasında bulunanlar ve onların birinci safında gelen « Kadro ve inkılâp » kitabının sahibi zattır.

Kitap ilâve ediyor : « İnkılâbın irade ve menfaati, inkılâbı duyan ve yürüten azlık fakat şuurlu bir « avanfard » ın, azlık fakat ileri ve disiplinli bir Kadro'nun iradesinde temsil olunur ! »

Demek ki filen kadroculardır ki bugün İnkılâbın irade ve menfaatini temsil ediyorlar. İnkılâbı bu suretle benimsiyerek inhisar altına almak cesaretini kendilerinde bulanların tevazü ve mahviyetlerine hayran olmamak kabil mi ?

Fakat bunlar bununla da kalmıyorlar.

Kitap diyor ki :

« Şekilleşen ve nazariyeleşen prensipler etrafında tetkik ve istratejik zikzaklar yapılabilir, fakat ricatler yapılamaz ! »

Ve bir sahife sonra da : « Prensipleri idrak ve ihata edenler bir tarafa, idrak ve ihata edemiyenler diğer tarafa ayrılacak, onları kabul eden-

ler iradeleri ile, kabul etmeyenler iradeleri haricinde bu prensiplere tâbi olacaklardır! »

İşte canımı sıkan , hoşuma gitmiyen zihniyet !

Vaktile katolik kilisesinin şiarı « Hors de moi point de salut » « benim haricimde nicat yok » düsturu idi.

İslâmiyetin şiarı ise « müminler bir tarafa, kâfirler bir tarafa » düsturundan ibarettir .

Fakat islâmiyet hiç olmazsa « içtihat bilâkasır » esasını kabul ediyor. Yani hakikati bulmak için çalışıp çabalayıp nihayet idraklerinin noksanı dolayisile bulamıyanları affediyor ve onlara berzehte yer verileceğini ve kendilerine ikinci bir teklif yapılacağını vadediyor.

Yirminci asrın « Kadro » dini bu kadarcık olsun tahammül ve müsamaha göstermiyor. Filhakika bu din taktik ve istratejik ikzaklara müsaade ediyor .

Fakat malûmdur ki taktik ve istratinjik pek ince ve zarif bir san'attır. Ve her faninin tevesül edebileceği vasıta değildir.

Şevket Süreyya, Bey kitabında mükerreren diyorki : « İnkılâbın prensiplerini ve istinat ettiği esasları inkılâbın kendi seyrinden çıkarmalıdır.»

Bu doğru ve ilmî bir düsturdur.

Fakat bu düsturu vazeden müellif ona asla riayet etmiyor. Böyle bir müelliften beklenen metot İnkılâbımızın ta başlangıcından bugüne kadar geçirmiş olduğu devirleri, bu devirler esnasında İnkılâbın başında bulunan şahısların ve müesseselerin faaliyetlerini, inkılâp reislerinin nutuk ve yazılarını, ve nihayet inkılâbın amelî ve filî olarak meydana koymuş olduğu eserleri meselâ inkılâp esnasında yapılan kanunları, teşkilâtı esasiye kanununu, bu kanunun istinat ettiği fikirleri, geçirmiş olduğu istihaleleri , devlet teşkilâtını birer birer tetkik, mütalea ve tahlil etmek ve bu müsbet mütalea üzerine inkılâbın ideolojisini kurmaktı!..

Halbu ki müellif bu sahalara yanaşmıyor , temas bile etmiyor .

« İnkılâbımızın ideolojisi » dediği fikir manzumesini sırf kendi dimağında taşıdığı şahsî fikirlerden ve idealden çıkarmağa çalışıyor ve bu suretle kurmak istediği indî ve subjektif sistemi inkılâba atfediyor .

Buna vâsıl olabilmek için « Kadro ve inkılâp sahibi » evvelâ inkılâbımızı cihan buhranı ile alâ-kadar gösteriyor ve sonra bu buhranın garp âleminde tahrik ettiği içtimâî cereyanlarda inkılâbımızın ideolojisi için temeller arıyor.

Şevket Süreyya Beye göre cihan buhranı bütün beşeriyeti iktisadî kurtuluş mücadelesine sevketti; Avrupa ve Amerika'da kitleleri kapitalizme ve diğer kıt'alardaki müstemleke ve nim müstemleke halinde yaşıyan memleketleri de ecnebi-lerin siyasî ve iktisadî tahakkümlerine karşı mücadeleyle sürükledi .

İşte Türk inkılâbı da bu umumî hareketin bir cüz'üdür .

Türk inkılâbı hakkındaki bu görüş pek dar ve mahduttur ve Türk inkılâbının vüs'ati ile asla mütenasip değildir .

Hiç şüphe yoktur ki bizim inkılâbımızın de iktisadî bir vasfı vardır. Hiç şüphe yoktur ki Türk inkılâbının bir cephesi de ecnebi iktisadî tahakkümüne karşı gelmektir .

Fakat bu âmilin cihan buhranı ile tarihen ve

doğrudan doğruya hiç bir alâkası olmadığı gibi Türk inkılâbının bütün muhteviyatını da doldurmadığı açıktır .

Türk inkılâbı yapılırken Tûrkiye cihandan tecerrüt etmiş bir halde idi . Cihan buhranı başlarken Türk inkılâbının mühim esasları vazelmişti .

Türk inkılâbının muhteviyatına gelince : Bu inkılâbın haricî cephesi olduğu gibi gayet mühim dahilî cephesi de vardır.

Kadro'cuların nazarından kaçan işte bu ikinci muazzam cephedir ! Bütün eserde ne saltanatın ilgasından, ne hilâfetin iskatından, ne Cumhuriyetin teessüsünden, ne Lozan sulhünden ve ne dinî , ailevî, hukukî tahadüllerden bahis var!

Kadro'cuların bu ihmalleri pek tabiidir. Çünkü marksist ve tarihî maddiyetçi olduklarından nazarlarında saltanat, hilâfet, aile, hukuk, ahlâk ve hatta hükûmet şekli bir takım ikinci derecede ehemmiyeti haiz « - Şub - Structuresust müessese » lerdir .

Asıl olan iktisattır; işte bunun içindir ki müellif inkılâbımızın yalnız iktisat cephesini görmüş ve eserinde bilhassa bu cepheyi tebarüz ettirmek istemiştir .

Fakat bu cepheyi bile mütalea ederken fikir ve sistem taklitçiliği kendisini garip ve içinden çıkılmaz tezatlara sevkeylemiştir.

Malûmdur ki marksizm mektebi Avrupa'daki içtimaî teşevvüşleri iki esasa irca etmektedir. Sermaye tahakkümü ve bu tahakkümün doğurmuş olduğu sınıf mücadelesi.

Bizim memleketimizde ise Süreyya Beyin kendi itirafı ile bile ne sermaye tahakkümü ve ne de sınıf mücadelesi vardır.

Buna rağmen müellif bizim inkılâbımızın da Avrupa'daki içtimaî inkılâpların mahiyetinde olduğunu ve olması lâzım geldiğini iddia ediyor. Nasıl ki Avrupa ve Amerika'da kurtuluş mücadelesinin hedefi muasır kapitalist devletlerini düşmüş oldukları tezatlardan ve bu tezatlardan ika ettiği sınıf mücadelelerinden korumaktır, öyle de bizim inkılâbımızın başlıca hedefi Türk cemiyetini gerek sermaye tahakkümünden ve gerek bu tahakkümün doğurabileceği sınıf tezatlarından şimdiden korumak olmalıdır.

Fakat bu ameliye nasıl yapılacak ?

Kadrocular için mes'ele pek basittir. «Kadro» diyor ki:

« İlk adımdan itibaren devlet kontrolü altına alınacak teşkilâtlı bir Türk cemiyetinde bu tezatların vücut bulmasına imkân kalmaz.» [Sahife 25]

Kadrocular için ideal iptidai cemiyetlerdir; eserin 29 uncu sahifesinde aynen şu satırları okuyoruz :

«Muasır cemiyetlerde iktisat hayatı cemiyetin iradî müdahalesinden tamamilе hariç olarak yürüyor... Halbuki, meselâ, bütün istihsal vasıtaları ve köpeklerinden ve avcuların oklarından, bütün istihsal usulleri de mahdud ve muayyen bir takım kaidelerden ibaret olan eski bir Hindu kabilesinde bütün iktisat münasebetleri kabilenin yani cemiyetin iradî müdahalesi dahilinde cereyan edirdi. Başta bütün av ve istihsal hayatının nâzımı olan bir idare edici vardı. Hulâsa bu cemiyetin teknik temeli geri, fakat tekniğe tahakküm şekli, plânlı ve ileri idi.»

Demek ki Şevket Süreyya Bey cidden inanıyor ki taş devrinde av ve otlа yaşıyan, kaya çatlaklarına sığınan çırcıplak insan sürüleri muasır insanlardan daha plânlı, daha ileri bir iktisat tarzı kurmuşlardır!!

Müminlere ne mutlu!

Bu imanla mıdır ki bu idealin Türk cemiyetinde de tahakkuku arzu ediliyor?

Kadro devam ediyor :

« Bu iptidaî fakat plânlı tahakküm tarzı cemiyetin hayatında tekniğin inkişafına muvazi olarak cemiyetin plânlı müdahalesi içinde ilerilemiş olsaydı cemiyetin içinde ne sınıflar ve ne de milletler arasında bir takım tezatlar doğmıyacak ve her teknik terakkî cemiyet içinde bir takım içtimâî uygunsuzlukların vücudüne sebep olmıyacaktı.»

Fakat bu neden böyle olmuştur?

Neden beşeriyet sürü halinde iken bile başlamış olduğu bu kadar hayırlı bir işten bilâhare mütekâmil hallere gelince kaçınmıştır? Neden «iradeli plânlı» müdahale ile beraber teknik inkişaf muvazi olarak yürümemiştir?

Kadrocular bu suallere cevap vermiyorlar ve iltizam ettikleri tez bakımından iyi yapıyorlar. Çünkü hâdiseyi samimî ve doğru olarak izah kalkışmış olsalardı kurmak istedikleri bina altüst olurdu. Çünkü vâsıl olacakları yegâne hakikat şu olacaktı : Plânlı ve iradeli müdahale ile teknik inkişaf muvazi olarak yürümez ve yürüyemez. Nasıl ki bütün beşeriyet tarihi, bütün medeniyet sevrureti bilâhare göreceğimiz veçhile bu hakikati isbat etmektedir .

Kadrocular nazariyelerini izaha devam ederek diyorlar ki : « Tarihî matiryalizm, cemiyet içindeki diğer bütün tezatların anası olan bu ana tezadın

(sermaye)tasfiyesini, teknik terakkilerin cemiyetin plânlı ve iradeli bir müdahalesi içine alınmasında buluyor. Bu mebde'den hareket eden marksizm (daha doğrusu sosyalizm) bu tasfiyenin ancak sınıflar arasındaki milkiyet tezaadının tasfiyesi sureti ile ve bir ihtilâl ile yapılacağını söylüyor . »

Fakat Kadrocular kendilerinin sosyalist olmadıklarını derhal ilâve ediyorlar. Vakıa ilmî materyalizm taraftarı olduklarından cemiyetin halâs çaresini «cemiyetin plânlı ve iradeli müdahalesinde» buluyorlar . Fakat bizim gibi taazzuv etmemiş, amorf halinde bulunan ve sınıf ayrılığına yabancı kalmış geri teknikli cemaatlerde zaten sınıf tezatları, sınıf mücadeleleri yoktur. Ne ileri sanayi var ne büyük sermayeler ve ne de mütekâsif sâı erbabı . Bizdeki ve bizim gibi memleketlerdeki tezatların yegâne menbayı müstemleke ve nimmüstemleke halinde bulunmak ve ileri sanayili memleketlerin tahakküm ve tabiiyeti altında kalmaktır. Binaenaleyh bu gibi memleketlerde halâs yolunu mülkiyeti kaldırmakta değil, müstemleke ve yahut nimmüstemleke halinden kurtulmakta aramalıdır. Ve bunun için de istihsal vasıtalarının inkişafını temin ederek bu memleketleri kendi kendilerine kifayet edebilecek mertebeye yükseltmelidir. Fakat bu gayeye nasıl varabilir. ? Kadroculara göre bu gayeye de yalnız cemiyetin plânlı ve iradî müdahalesi ile vâsıl olunabilir.

Kadronun (55) inci sahifesinde aynen deniyor ki :

« Millî kurtuluş cıdaline giren ve yahut girmeğe namzet olan memleketlerde yeni teknik daha ilk adımdan itibaren cemiyetin ileri sınıflarını kül halinde idare eden, kurucu, işletici ve bütün fazla kıymetleri cemiyet namına benimsiyen yeni tip bir iktisat devletinin plânlı müdahalesini zarurî kılmaktadır. »

Biz burada artık Kadrocuları bütün bütün anlıyamıyoruz.

Bize göre sosyalizm nihayetine kadar tam ve ahenktar bir görüştür. Bu görüş bütün felâketlerin membaini mülkiyette buluyor . Bu mezhep diyor ki : Bütün fenalıklar hususî mülkiyetten geliyor. Beşeriyetin bütün ıztıraplarının mebdai bu şahsî mülkiyet usulüdür . Binaenaleyh beşeriyeti ıztıraplardan, tezatlardan, tesevvüşlerden kurtarabilmek için mülkiyet esasını yıkmalı, yer yüzündeki insanları sây ve emel etrafında birleştirmeli hudutları kaldırmalı hatta hükûmetleri lâğvetmeli ve her kesi hiç olmazsa çalıştığı nisbette müreffeh kılmalı. Çalışmak vasıtalarını ve istihsal aletlerini yani tekniği ise devletin elinde bulundurmalı.

İşte tam, ihatalı, evveli sonuna uygun bir görüş; bu görüş ya kabul ya reddedilir.

Fakat Kadrocular ne kabul ve ne de reddediyorlar.

Bunlar sosyalist değildirler. Çünkü : Zâhiren mülkiyet usulünü tanıyorlar. Fakat aynı zamanda marksist olduklarından sosyalist metodunun taraftarındırlar . Yani istihsal vasıtalarının ve yüksek tekniğin Devlete ait olmasını istiyorlar.

Aynı zamanda bunlar ferdi de inkâr etmiyorlar. Fakat ferdî mesainin Devletin plânlı ve iradeli müdahalesi altına alınmasını talep ediyorlar.

Hakikatte Kadrocular kelimeyi muhafaza , manayı kaldırıyorlar. Mülkü muhafaza, maliki hazfediyorlar. Ferdiyeti kabul ferdi kaldırıyorlar.

Kendilerince bu bir kombinezondur. Fakat muvaffakiyetli bir kombinezon olduğu şüphelidir.

Bu suretle kadrocular içtimâî tezatları kaldırılmı derken kendileri, içinden çıkılmaz tezatlara sapıyorlar .

Bunların mütemadî tezatlar arasında yürüdükleri demokrasi hakkındaki fikirlerinde de müşahede olunmaktadır .

KADROULAR VE DEMOKRASİ

« Kadro ve inkılâp » demokrasiyi şöyle tarif ediyor : « Muasır ilimde demokrasi cemiyet dahilinde bütün kabiliyetlerin ahenktar ve mütevazinin inkişafına imkân veren makul bir içtimâî nizamdır. » [Sahife 84]

Bu tarif oldukça doğru ve sarihtir. Demokrasinin milletlere ve umum beşeriyete temin ettiği faidelere gelince : Gene aynı eser diyor ki : « Demokrasi kendinden evvel gelmiş olan bütün nizam-

ların en mükemmeli ve beşere bir asır içinde bütün insaniyet tarihinin veremediği kadar mahsul vereni olmak itibarile kendinden evvelkilere nisbeten elbette ki bir terakki hamlesidir, ileri bir nizamdır.»

Mamafih ve bütün bu faidelere rağmen Kadrocular demokrasi taraftarı değildirler.

Bunlar bir iki memleketi misal göstererek demokrasi nizamının her tarafta çürümekte ve terkedilmekte olduğunu iddia ediyorlar.

Bunların Fransa, İngiltere, Amerika ve bütün Şimal devletleri gibi sağlam ve salâbetli cemiyetleri bırakıp ta misali binbir keşmekeşler içinde yuvarlanan ve bir türlü muvazenelerini bulamıyan muhitlerde aramaları ayrıca dikkati calip bir noktadır.

Maamafih, gösterdikleri memleketlerde dahi demokrasinin çürümüş olduğunu ve terkedildiğini isbat için Kadrocular esaslı ve mukni deliller getirmiyorlar. Hakikatte Kadrocuların demokrasiyi sevmemelerinin sebebi bu nizamın istinat ettiği esastır .

Malûmdur ki demokrasi her türlü kabiliyetlerin inkişafına maniasız ve pürüzsüz sahalar açan ferdi hürriyet temeli üzerine kurulur. Kadrocular ise ferdi hürriyetten hoşlanmıyorlar, bu husustaki ideallerini şu cümle ile ifade ediyorlar .

« Cemiyet içinde ferde adeta onu cemiyetten ayıran bir hürriyet vermek değil; cihan içinde mil-

lete hak ve ferde de bu hür millet içinde iş ve vazife vermek idealdir . »

Sanki klâsik demokrasiler cihan içinde millete hak vermiyorlarmış ? Sanki İngiltere, Fransa, Amerika, İsviçre, İskandinavya ve sair demokrat devletler cihan içinde milletlerini haktan mahrum ediyorlarmış !.

Bu gibi kelime oyunlariyle bir tezin izah ve müdafaa edildiği zannolunuyorsa aldanıyor.

Hürriyetin ferdî milletten ayırmasına gelince: Hürriyet ferdî milletten ayırmaz; bilâkis fertlerin yekûnundan ibaret olan cemiyet âzası arasında kırılmaz ve çözülmez bir tesanüt şebekesi kurar.

İçtimaiyat ilmi, hürriyetten mahrum âzalar-dan mürekkep iptidaî cemiyetlerle hür fertlerden müteşekkil mütekâmil cemiyetler arasındaki tesa-nüt farklarını çoktan kaydetmiştir.

İptidaî cemiyetlerde tesanüt mesainin müsa-behetinden doğar ve bu tesanüt zâhirî ve miha-nikidir. Meselâ: Bir kabilede bütün kabile erkek-leri aynı işlerle meselâ gazve ile, hayyan gütmek-le meşgul oldukları gibi bütün kabile kadınları da aynı işlerle, meselâ evde çocuklara bakmak yiyecek hazırlamak, aynı mahiyette iptidaî tez-gâhlar kullanarak evin ihtiyaçlarını tatmin edecek işlerle meşgul olurlar. Burada ferdî kabiliyetler, itiyat, an'ane, prejuje ve saire gibi bir çok zin-cirlerle bağlanmış, kendilerine serbest cevelângâh

bulamaz. Nesiller nesillerin ardınca gider, muhitte değişiklik olmaz.

Mütekâmil cemiyetlerde ise tesanüt bilâkis iş bölümü esası üzerine müstenittir. Burada tesanüt derunidir, kimyevîdir. Burada fert ihraz etmiş olduğu hürriyetler sayesinde kabiliyetleri için serbest cevelângâh bulur ve bu kabiliyetler gittikçe inkişaf ederek nihayet ihtisas derecesine varır ve bu suretle fertler âdeta yekdiğerinin mütemmimi olurlar. Herkes komşusunun mesaisine muhtaç olduğunu his ve idrak eder ve bütün cemiyet fertleri arasında bu mütekabil ihtiyaç ve merbutiyet dolayısıyla öyle bir zincirleme şebekesi kurulmuş olur ki birisinin mesaisine varit olan her hangi bir teşevvüs ve bozukluk derhal diğerkleri üzerine akseder ve cümlesini rahatsız kılar. Ve bu içtimaî rahatsızlık; bozukluğa meydan veren sebep kaldırılmadıkça devam eder. Meselâ: Farzediniz ki bir şehirde her hangi bir sebep dolayısıyla ekmekçilerin mesaisinde durgunluk hasıl oluyor ve bunlar işliyemez oluyorlar. Bütün şehir halkında husule gelecek rahatsızlığın ve aksülâmelin derecesini kolaylıkla tasavvur edersiniz.

Kabilede ise böyle bir hâl vukua gelmez. Çünkü: Orada iş bölümü iptidaî bir haldedir. Her aile kendi ekmeğini kendisi pişirir, binaenaleyh bunlardan birisine arız olan illet diğerklerine aksetmez. Diğerklerini rahatsız kılmaz. Yani burada

fertleri birbirlerine bağıyan derunî ve bünyevî merbutiyet henüz husule gelmemiştir. Cemaat yükseldikçe ve hürriyet sayesinde iş bölümü artıkça bu merbutiyetin kökleri her tarafa dal budak salar ve fertleri biribirine kırılmaz hayatî alâkalara bağlar.

Bütün bu müşahedelerden çıkarılacak netice şudur: Fert inkişaf ettikçe yani fert hürriyetlerini eline alarak mesaide tenevvü ettikçe fertleri yekdiğerine bağıyan iplerin adedi çoğalır ve bu adet nisbetinde cemiyet arasında tesanüt ve vahdet teessüs eder.

İşte bunun içindir ki esas ve istinatgâhı ferdî hürriyet olan demokrasinin galebesile her yerde ve her muhitte millî vahdet cereyanlarının başladığını müşahade ediyoruz.

7 X Muasır millî grupmanları ve muasır milliyet cereyanları sırf demokrasinin mahsulüdür. Nasıl ki demokrasinin galebesinden evvel tarihte millî cereyanlara tesadüf olunmuyor, öyle de gayet tabîi ve mantikî olarak demokrasiyi inkâr eden mezheplerin düsturlarından başlıcası milliyeti inkâr ve “Dünya vatanım ve beşeriyet milletim „ şıarından ibarettir.

Binaenaleyh kadrocuların gûya hürriyet ferdi cemiyetten ayırıyormuş tarzındaki iddiaları hakikatin tamamen aksidir.

Buna rağmen kadrocular sıkılmıyorlar, hücum ediyorlar. Bunlar diyorlar ki: « Bir takım küçük, dar ve dağınık fert menfaatlerinin bütün kabiliyetleri kıran kasvetli havası içinde değil, hudutları vatanın ufuklarına sarı şen ve müferrah bir millet camiası içinde iş sahibi olmanın heyecanını duymayanlar kendi miskin çerçevelerinde kalsınlar! »

Cümle pek parlak ve şairanedir.

Fakat ne çare ki iktisadiyat ve içtimaiyat gibi kuru ve soğuk sahalarda şiir faide etmiyor.

Anlıyamıyorum; inkâr olunan, hürriyetten mahrum edilen ve cemiyet içinde erimiş bulunan fert nasıl iş sahibi olabilir?.

Ve gene anlayamıyorum, inkâr edilmiş ve hürriyetten mahrum kılınmış fertlerden mürekkep bir cemiyet nasıl şen ve müreffah olur?

Millet kelimesile oynamıyalım! Bu kelime neyi ifade eder?

Bu mücerret mefhumun mahsus cephesi fert değil mi?

Milletten, onun yegâne teşekkül unsurı olan ferdi alınır, ne kalır? Bedihidir ki bu unsur inkâr edildiği ve hürriyetten mahrum kılındığı nisbette onun mahsulü olan millet te inkâr edilmiş olur. Inkâr olunan ve hürriyetten mahrum edilen bir muhit nasıl inkişaf eder, nasıl kuvvetlenir?..

Kadrocular cihanın ikiye bölünmüş olduğundan, birisinin garptan diğerinin de şarktan ibaret olarak garpta tekniğin ilerlemiş ve cemaatlerin kuvvetlenmiş bulunduklarından, şarkta ise tekniğin geri kalmış ve cemaatlerin de zayıflamış bulunduklarından ve neticede birisinin diğerine tahakküm ettiğinden acı acı şikâyet etmektedirler ve kurdukları nazariyeyi bilhassa bu hâdise üzerine istinat ettirmektedirler.

(a) Fakat aynı zamanda bu mühim ve âlemşümul hâdisenin izahından kışkandıkça çekinmektedirler. Biz kendilerini anlıyoruz. Bu mühim hâdiseyi izaha kalkışmış olsaydılar kurdukları nazariyeyi kuramazlardı, onu kendileri çürütmüş olacaktı.

Malûmdur ki bütün medeniyetler şarkta doğmuştur. Yine malûmdur ki meselâ: Osmanlı devleti 15 inci asırda iktisadî ve idarî teşkilât ile Avrupa'ya faikti. Ve keza malûmdur ki Hindistan büyük Ekber zamanında iktisat ve irfan sahalarında İngiltere'nin fevkinde idi.

Ne oldu ki bir müddet sonra Osmanlı devleti revnakını kaybediyor, mütemadiyen bozulmağa doğru yürüyor ve nihayet yarı müstakil bir hale geliyor? Ve keza ne oldu ki Hindistan bir müddet sonra yalnız gerilemekle kalmıyor, evvelce kendisinden medeniyetçe aşağı olan ve daima ahalisinin sayısı ve yerinin genişliği itibarile ken-

disinden on kere küçük olan İngiltere'nin esiri oluyor?

Bütün beşeriyet tarihini altüst etmiş olan bu hâdiseler izaha değmez mi? Neden kadrocular bu hususta derin bir sükût takınıyorlar?

Çünkü: Bu sahaya girişmiş olsalardı alacakları neticeler ileri sürdükleri fikirlerin tamamen aksine çıkacaktı. Göreceklerdi ki garbın yükselmesinde başlıca sebebi ferdî hürriyetlerin gittikçe genişlemesi ve bu sayede ferdin tedricen açılması olmuştur.

Bir zamanlar gelmiş ki iki kıt'a üzerinde tamamen makûs akıntılar husule gelmiştir. Şarkta fert boğulmuş, garpte açılmış; bir tarafta gittikçe azgınlaşan istibdadın tazyiki altında fert sıkıştırılmış, zayıflatılmış, cılızlatılmış ve nihayet kendinin dar ve boğucu kını içinde sokuşturulmuştur. Garpte ise istibdadın gittikçe zayıflaması sayesinde fert tedricen hürriyetlerini eline almış ve mütemadiyen açılarak yaşamak ve çalışmak zevkini duymuştur. Neticede boğulmuş ve kendi kını içine girmiş zayıf ve cılız fertlerden mürekkep şark cemaatleri de boğulmuşlar, zayıflamışlardır. Aksi de olarak mütemadiyen kuvvetleşen fertlerden mürekkep garp cemaatleri kuvvetleşmişlerdi. Ve nihayet iki âlem arasında kadrocuların şikâyet ettikleri fark hâsıl olmuştur.

Kadro'cuların durmadan bahsettikleri garpteki teknik inkişaf bile ferdin bu açılma seyrile mütevazın olarak yürümüştür. Rönesans devri, reformasyon cereyanları, din kavgaları, köylü isyanları garbe an'anenin, kilisenin derebeylerin istibdatlarından ferdi tedricen kurtararak onun serbest düşüncesine ve serbest çalışmasına yol açmakla bir çok yeniliklerin meselâ: Amerika keşfine, barutun icadına ve matbaanın kurulmasına medar olmuştur. Garp milletlerinin kendi aralarında bile ferdî hürriyete verilen genişlik nisbetinde cemaatler yükselmişlerdir. Meselâ İngilizler her milletten evvel keşif ve icat sahasına girmeleri, müsbet ilimlerde ilerlemeleri, su, buhar ve makine gibi kuvvetleri beşerin hizmetine rametmeleri doğrudan doğruya daha on üçüncü asırda alınan (Charta Magna Libertatum) yani « Hürriyetlerin büyük beratı ». Kromvel zamanındaki inkılâbın ve Habea Corpus gibi kanunların İngiliz vatandaşlarına temin ettiği serbestilerin neticesidir.

Garpte bu asırdide cereyan nihayet Fransız büyük inkılâbı ile taçlanarak 19 uncu asrın harikalarını yaratan demokrasi devrine yol açtı.

Garpte ferdî çalışmasına doğru yürüyen bu cereyan devam ederken şarkta cemaatleri kendi ellerine Allah tarafından verilmiş bir sürü giçi telâkkî eden kahhar ve cebbar müstebitler fert-

leri ezdikçe ezdiler, o kadar ki ruhlardan yaşamak zevkini bile silerek ölüm ve ademi bir ideal haline getirttiler. Böyle bir ideal besliyen fertlerde mürekkep bir cemaate dayanma, açılma ve yükselme kudreti kalır mı?

Şarkın mahkûmiyeti bu suretle doğrudan doğruya ferdin ezilmesinin ferde serbest düşünmek, serbest hareket etmek imkânı verilmemesinin neticesidir.

Türk inkılâbı şarkın şu elim vaziyetine çare olmak üzere yapılmıştır. Onun son dileği fertleri yeniden her hangi bir kuvvetin esiri değil, her tahakkümden kurtarmaktır. Ve bunun da bariz ve müsbet delili bu inkılâbın kurmuş olduğu devlet şekliyle teşkilâtı esasiye kanunudur.

Yeni Türk devletinin esas temelleri seçki üzerine yani fertlerin serbest reylerinin izharı üzerine kurulmuştur. Fertler meb'usları seçerler, meb'uslar Reiscümhuru, Reiscümhur Başvekili, Başvekil Vekiller heyetini ve bütün bunlar birbirlerini mürakabe ederler. Aynı zamanda teşkilâtı esasiye kanunu Türk vatandaşına 31 maddelik bir takım esasî hukuku temin etmiştir ki yekûnu Türk'lerin hukuku âmmesi namını taşır. Bu hukuk devletin dayandığı ve kaldırılması ve değiştirilmesi, bugünkü devlet şekli dururken, cayiz olmıyan esaslardır. İşte bu esaslardır ki inkılâbın

başbuğuna Türk köylüsünün efendi olduğunu âle-me ilânını telkin etmiştir

Kadro'cular Türk inkılâbının ideolojisini kur-mak isterken müsbet zemin olmak üzere bu esas-ları tetkik edeceklerdi.

Fakat bu tarz onların işine gelmez. Çünkü bu metotla hareket etmiş olsalardı inkılâbımızın ferdî ve fert vasıtasile fertlerden mürekkep ce-maati kurtarmağa maruf olduğu yani tam ve şa-mil bir demokrasi sistemini iltizam eylemiş bu-lunduğu neticesine varmak mecburiyetinde kala-caklardı. Halbuki onların apriori iltizam ettikleri maksat objektif bir hakikata varmak değil, süb-jektif bir fikiri ileri sürmektir. Bu fikir müfrit devletçilik usulüdür.

BASITTEN MÜREKKEBE,

SÜRÜDEN MİLLETE DOĞRU

Tarihten ve içtimaiyattan az çok haberi olan hangi akıl ve iz'an sahibi vardır ki her an her-kesin gözüne çarpan devlet gibi âlemşümül şeni-yeti inkâr edebilsin?. Devlet tabiatile devletçidir. Devletçilik devlet mefhumunun ta içinde münde-miştir. Dünyada en iptidai, meselâ Zulu kabile-sinden başlayarak en mütekâmil devlete meselâ İngiltere ve Fransa'ya kadar hangi devlet vardır ki devletçi olmasın?. Devletin mahiyetinde bile içtimai nizama müdahale etmek hassası konul-muştur. Binaenaleyh devletin devletçilik sıfatı

esas itibarile inkârı gayrıkabil bir şeniyettir.

Fakat asıl mes'ele devletin bu müdahale sâ-lâhiyetinin hududunu tayin etmektir.

Tarihen ne görüyoruz?

Müşahede ettiğimiz tarihî seyruret şudur: Be-şeriyet ilk içtimâî adımını iştirakçı ve müsavatçı mesaide iştirakçı ve müsavatçı olarak atmıştır.

Bu iptidâî teşekkül amorftir. Yani şekilsizdir. Tek renkli, tek biçimli, tek nesiçli adeta yalnız hâzım cihazından ibaret olan plâtoplâzmaya benzer, Bu tek biçimli içtimâî varlık henüz tamamen tabiatın zebunu ve esiridir. Onu teşkil eden fertler arasındaki tesanüdü temin eden âmil müdafaai nefis saikasıdır. Sürü halinde yaşayan bu varlık bulduğu av ve topladığı otla geçinir ve onları birlikte istihsâl ettiği gibi birlikte de istihlâk eder. Ve gene birlikte mağaralara ve kaya oyuklarına iltica eder.

Fakat insanı diğer mevcudattan ayıran şuurdurmaz yürür. Tecrübe ve müşahede sayesinde inkisaf eder. Şintezler yapar. Yavaş yavaş ziraat sürücülük başlar. Şimdiye kadar seyyal olan hayat istikrara doğru yürür. Kabile devri gelir. Tek biçimli varlıkta yeni uzviyetler çıkar, ayrı ayrı aileler ve ayrı ayrı ocaklar kurulur. Arazide iştirakçilik daha bir müddet devam ederse de istihsâl ve istihlâkte fertçilik başlar. İş bölümü, mülkiyet esasları kurulur. Aynı zamanda hükûmet nüvesi de kendini gösterir. Kabileler arasındaki

çarpışmalar ve ciddaller şeflerin, kumandanların zuhuruna yol açar. Bu suretle kabiledede eski müsavâtçılık yerine idare edenler ve idare olunanlar kaidesi kurulur. Ve gene cidal ve kavganın neticesi olmak üzere yenilen kabile fertleri galebe çalan kabilenin emri altına girer ve bu suretle sınıflar teşekkül eder.

Beşeriyet yürüdükçe bu ameliye devam eder ve devam ettikçe genişler ve mürekkepleşir. Kabilenin yerine federasyonlar, federasyonlardan sonra siteler, sitelerden sonra kraliyetler ve nihayet asrî devletler gelir.

Yani inkişaf ilerledikçe içtimaî hayatta eski müsavâtçılık ve iştirakçilik kalkar ve yerine bir biri üzerine konmuş muhtelif iktisadî ve siyasî vaziyetleri haiz ve muhtelif iş bölümü tarzlarile birbirine bağlı ve birbirleriyle mücadele eden tabakalardan ve fertlerden mürekkep cemiyetler konur. Bu aralık hayatın diğer cepheleri de meselâ: Dinî, fikrî ve bedîî cepheleri de inkişaf eder ve mütemadiyen basitten mürekkebe, tek renkten çok renklere doğru yürür. Bununla beraber hükûmet nüvesi de kuvvetleşir. Mürekkepleşmiş olan içtimaî hayatın mürekkepleşmiş ve çoğalmış olan ihtiyaçları cemaat reislerinin vazifelerini genişlemesini ve hükûmet salâhiyetinin gittikçe büyümesini icap ettirir.

Beşeriyet tekâmülünün bu seyruretinu seyrederken biz daima iki hâdisenin yanyana yürüdüğünü görüyoruz. Bir taraftan ferdin mütemadiyen inkişafını, diğer taraftan da bununla muvazi olarak devlet salâhiyetlerinin genişlemesini.

İçtimaî nizam kendi ahengini işte cemiyetle fert arasında bu muvazeneyi tutmakla temin etmeğe çalışır.

Hakikatte yaşıyan ve tekâmül eden cemaatlerde ileriye doğru gidişin itici ve sürücü âmili ferttir. Cemaatler mahiyetleri itibarile istatiktirler. Dinamik olan ferttir; filhakika fert hareket kuvvetlerini cemaatten alır. Fakat böyle bir fert yetişinceye kadar bu kuvvetler saklı ve gizli kalmaktadırlar. Ferttir ki kuvvetlerin zuhuruna vasıta olur. Fertle cemaat arasındaki bu iç münasebet tıpkı tabiatle her hangi bir motör arasındaki münasebete benzer. Sudan buhar almak için bir dinamoya ne kadar ihtiyaç varsa öyle de cemaatleri yürütmek için fertlere ihtiyaç vardır. Tarihte yapılmış olan bunca icatlar, ihtiralar, keşifler, bunca içtimaî ve fikrî ilerilemeleri arasında hangisi vardır ki bir cemaatin heyeti umumiyesi tarafından meydana çıkarılmış olsun. Bütün bunları yapan fertlerdir. Vakiâ fert yaptığıının malzemesini muhitten alır, fakat bu dağınık malzemeyi toplayıp sentez haline koyan fert zuhur edinceye kadar

onlar avare kalmaktadır. Eğer bir cemaat durgun bir hale gelmiş ise, eğer onda ilerlemek hamleleri durmuş ise, eğer nesiller birbiri ardınca gelecek yaşayış tarzında bir değişiklik olmuyorsa o cemaatin içinde ferdin ölmüş olduğuna, yani itici ve dinamik kuvvetin tükenmiş bulunduğuna hükmedilebilir. Nasıl ki ferdin inkişafına meyden vermiyen Şark'ta bu halin asırlarca devam etmiş olduğu müşahade olunmaktadır.

Şunu da ilâve edelim ki: Fert muhitten almış olduğunu aynen geri vermekle kalmıyor, yani sırf otomatik bir sentez âleti değildir. Aynı zamanda da almış olduğuna kendisinden bir şey de ilâve ediyor. Başka tabir ile fertte yaratıcı bir kuvvet vardır. Falan fikir, falan hareket, falandan türediği zaman bir şekil alıyor. Falandan da türediği zaman başka bir şekil alıyor. Bu şekiller fertlerin kendilerinin, kendi şahsiyetlerinin mahdududur.

Rikardo « Fazlai kıymet » kanununu, NeWotton « Cazibe » kanununu keşfederken bu keşiflerin ana malzemesini, yani iktisadiyata ve mihanike ait malûmatlarını muhitlerinden almışlardı. Fakat işte aldıklarını bu kanunları ilâve ederek geri vermişlerdir. Keza Luter çıkıp ta 17 tezile Roma'ya karşı gelirken hiç şüphe yoktur ki Roma hakkında ta Jan Huss zamanındanberi muhitte dolaşan fikirlerin tesiri altında bulunuyordu. Fa-

kat o 17 tez ve İncil'in Almancaya ilk defa tercümesi Luter'indir.

Mustafa Kemal zuhur ederken Türk muhitinde bir kurtuluş cereyanı vardı, fakat bu cereyana bildiğimiz istikamet ve mahiyeti veren Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal zuhur etmeyip te cereyan başka ellerde kalmış olsaydı, kimbilir ne şekil alır ve nereye varırdı.

Demek ki cemaatlerin ve devletlerin ileriye doğru yürümeleri ve inkişafı için birinci şart dinamik kuvvet olan fertler için hareket ve inkişaf imkânıdır. Fertlerini bu imkândan mahrum eden muhitler kendi kendilerini de durgunluğa mahkûm ederler.

İÇTİMAÎ TEZATLAR

Kadro'cular zannediyorlar ki içtimaî tezatlar ve çarpışmalar yalnız kapitalist cemiyetlere münhasır bir hâdisedir.

Aldanıyorlar; bu tezatlar ve çarpışmalar ta ezelden beşeriyetin kaderidir. « Tarihi maddiyecilik » mektebini tesis eden Marks ve Enkelsb mektebin felsefe malzemesini Hegel'den almışlardır. Hegel'in felsefesi ise işte bu tezatlara ve çarpışmalara müstenittir. Bu mütefekkiye göre kâinat ve tabiat bir ahenk ve muvazene arkasından koşar, lâkin hiç bir zaman onu bulmaz. Bir tezadı

bertaraf ederek ahenge kavuşmak üzere iken yeni bir tezat onu hedeften uzaklaştırır, yeni çarpışmalara sevkeder. Zaten tekâmül ve inkişafın sırrı da bu mütemadi koşmalardadır.

İçtimaîyat sahasında bu hâdise o derece umumî ve barizdir ki gözle görmemek bile mümkün değildir. Yunan ve Roma tarihinde iptidada Plebeenlerle Patrisienlerin kavgaları asırlarca devam ediyor. İki sınıf arasındaki tezat cemiyeti bir ahenk arkasından koşturuyor. Ve bu ahenk nihayet iki sınıfın birleşmesile bulunmuş gibi zannedilirken bu kerre köleler ile hürler ve kolonlar ile patronlar arasında niza başlıyor.

İkinci bir devir olan « Orta zamanlar » baştanbaşa tezatlar, çarpışmalar ve kaynaşmalar devridir. Bu devirde herkesi herkese karşı çarpışır görüyoruz.

Şehirler feodallara, feodallar kraliyete, kraliyetler kiliseye, servaj halinde bulunan köylüler arazi sahiplerine karşı mütemadi kavga halindedirler.

İngiltere'de derebeyler halkla birleşerek kraliyet makamına galebe çalıyor ve parlâmentarizm sistemi ile ahengi temine yelteniyorlar.

Fransa'da kraliyet makamı halka birleşerek feodalleri mağlûp ediyor ve mutlakiyet usulünde ahenk aranıyor.

Almanya'da derebeyler imparatorluk makamı ile birleşerek halkı itaate icbar ve feodalizmin yeni bir şekilde idamesi ile ahenk bulmağa çalışıyorlar.

Bütün bu hamleler, bu gayretler muayyen bir zaman için semereli ve faydalı oluyor, çünkü o zaman için ahengi temin ettiklerinden inkişafı mucip oluyorlar. Fakat bu inkişafın kendisinden bile yeni tezatlar çıkıyor, ahenk bozuluyor, yeni kavgalar başlıyor. Meselâ yukarıda dedik ki Fransız'lar orta zamanlarda ahengi idarenin mutlakiyetinde aradılar. Bu yeni nizamı doğuran ahval derebeyler ile ahali arasındaki menfaat tezadı idi. Fakat devlet bu tezadı bertaraf ederken kendisi yeni bir tezadın zuhuruna sebep oldu, halka dayanarak derebeyleri bertaraf eden mutlakiyet bu kere de tasallutunu halk üzerine teşmil etti ve bu suretle şimdi de halkla kraliyet arasında tezat başladı. Kraliyet makamının azgınlığı ve suiistimalleri ile bu tezat büyüye büyüye nihayet Fransız inkılâbına müncer oldu.

Fransız inkılâbı ahengi kraliyet makamının kaldırılmasında, sınıfların ilgasında ve ferdî serbestilerin temininde aradı.

« Hukuku beşer » beyannamesi bu yeni nizamın misakı idi.

Aynı tezâda maruz kalan bütün berri Avrupa cemiyetleri Fransa'yı bu hususta taklit ettiler.

On dokuzuncu asrın ilk nısfında - Avrupa'nın her tarafında yapılan bir sıra isyanlar, kıyamlar ve inkılâplar - bu yeni nizamın her tarafta kurulması içindi. « Demokrasi » namını taşıyan bu yeni nizam muhteşem semereler vermekte gecikmedi. On dokuzuncu asrın ruhu makamında olan yeni nizamın düsturları hiç bir zamanın ve hiç bir asrın muvaffak olmadığı ve göstermediği inkişafı mucip oldu. İlim, fen, sanayî, edebiyat, ziraat, ticaret hülâsa beşerî faaliyetin her sahasında âdeta mucizeler yaratıldı. Asırlardanberi korporasyonların, istibdadın, derebeylerin tasallutları altında ezilmiş olan ferdî kabiliyetler bu kere önlerinde geniş ve maniasız sahalar bularak hayretbahş bir tarzda infilâk etti. O kadar âdeta tabiatın esiri olan beşer az bir zaman içinde tabiat kuvvetlerini keşfederek ona hâkim olmağa başladı. Servet ve refah ki - tabiat üzerine konmuş beşer mesainin mahsulüdür - görülmemiş derecelere vardı.

Fakat yeni nizamı temin eden bu ahenk dahi kendi içinden yeni bir tezat çıkarmakta gecikmedi! Bu tezat ta sermaye ile sâyin çarpışmasından ibarettir.

Serbest mesainin ve ferdî faaliyetin mahsulü olan sermaye suiistimale başladı. Gittikçe kuvvetleşen ve tekniğe hâkim olan sermaye sâyi sıkıştırmağa, istismar etmeğe koyuldu; ahengi temin

edecek serbesti artık rolünü oynayamaz oldu. Filler fazla kuvvetleşmiş olan sermayeye karşı sâyin serbestisi bir hayal halini aldı ve bir tazyik ve bir suiistimâl menbaı oldu. Ahenk bozuldu, sermaye ile sây arasında tezatlar hâsıl oldu ve mücadele başladı.

Dikkati celbetmeğe lâayık bir noktadır ki bu mücadelenin hedef ve gayesini ilk evvel tesbit ederek kurulması arzu olunan yeni nizamın nazarıyesini meydana çıkaranlar sermayedarlar arasından çıktılar. Owen fabrika sahibidi. S. Cimon bir prensti. Fourier zengin bir tüccar oğlu idi. Hatta Karl Marks ve Enkels bile zengin ailelere mensupturlar. Zahirin garip olan bu vak'a haki-katte pek tabiidir. Çünkü cemaat yalnız madde-ten yükselmiş değildir. Aynı zamanda manen ve ahlâken de yükselmiştir. Artık kalplerde ve ruh-larda - insafsızlığa ve tahakküme karşı eski lâkay-di ve tahammül kalmamıştır. Filhakika - eski ni-zamdan ameledeki istifade etmemiş değildir: Hayat ucuzlamış, ücretler artmış, istisnâî muameleler kalkmış; fakat buna rağmen bu nizamdan bekle-nilen saadetler tam olarak tahakkuk etmedi. Ser-maye ile sây arasındaki mesafe gittikçe genişli-yordu: Bir tarafa gittikçe muayyen ellerde topla-nan sermaye - gayet geniş yaşamak imkânını verirken - diğer tarafta adetçe mütemadiyen artan amele sâyi buna nisbeten pek az şeyler temin

ediyordu. İşte bu farktır ki sermayedarlar arasındaki yüksek kalpli ve hassas ruhlu insanları amele tarafını iltizam etmeğe ve amele ihtiyaçlarının tercümanı olmağa sevketti. Bu insanlardır ki eski nizamın eksiklerini ilk evvel formüle ederek yeni bir nizamın kurulmasını talep etmeğe başladılar ve bu suretle medenî beşeriyet için yeni bir « Oluş » merhalesi başladı.

X
X
Fakat her « Oluş » merhalesinden sonra çıkan tezatlar ve çarpışmalar daha karışık, daha çetin ve daha muaddal oluyor. Çünkü zaten bu tezatlar ve çarpışmalardır ki içtimai tekâmülün seyir ve devamını temin eder. Ve binaenaleyh her merhaleden sonra gelen nizam tarzı daha mütekâmil daha özlü ve daha çapraşık olduğundan doğurduğu tezatlar da daha özlü ve daha karışık oluyor.

İşte bu mütemadi « Oluş » lardır ki içtimai nizamı muhafaza etmekle mükellef olan devletin salâhiyetlerinin mütemadiyen vüs'atlenmesini kendi kendine doğurur.

Zira her yeni merhalenin hulûlu ile devletin daha karışık, daha geniş ihtiyaçlar ile karşı karşıya gelmesini ve vazifelerinin de daha girift bir mahiyet kesbetmesini ve binaenaleyh salâhiyetlerinin de daha ziyade genişlemesini icap ettiriyor.

Fakat - gördüğümüz veçhile - esas âmil daima ferdî faaliyettir. Bütün bu tekâmül merhalelerini,

bu « Oluş » zaruretlerini ve onların icap ettirdiği devlet salâhiyetlerinin vüs'atlenmesini hazırlıyan ferttir; ferttir ki sermayeyi arttırır, tekniği kurur, ve bu faaliyeti ile içtimaî hayatın bünyesinde değişiklikler husule getirerek yeni ihtiyaçların yeni tezatların doğmasına sebep olur ve bu ihtiyaçları tatmin ve tezatları bertaraf edecek yeni içtimaî uzviyetlerin ve yeni devlet fonksionlarının zuhuru için saha açar.

ASRÎ DEVLET SALÂHİYET-

LERİNİN GENİŞLEMESİ

Bu « Oluş » seyrureti bu suretle devam ettikçe ve cemiyet yeni ihtiyaçlar karşısında bulundukça bu ihtiyaçları tatmin için yeni vazifelerle mükellef yeni uzviyetlerin doğması lâzım geldi.

İşte bunun içindir ki iptidade vazifeleri harice karşı milletin emniyet ve istiklâlini müdafaa ve dahilde inzibatı teminden, yani millî müdafaa ile haricî siyaseti ve dahilde polis vazifelerini ifa etmekten ibaret olan devlet salâhiyetlerini kendi kendine ve tedricen genişler görüyoruz.. Meselâ yavaş yavaş adliye, maarif, münakalât ve nafia işlerini de üzerine alıyor.

Fakat devletin bu « Genişleme » sahasında attığı her yeni adım içtimaî hayatta vukua şelmış

olan yeni bir ahenk ihtiyacının mahsulüdür.

Ve bütün bu tezatları ve ahenk ihtiyacını meydana çıkaran âmil hiç şüphe yoktur ki ferdî faaliyetler! Meselâ iptidada münakale ve muhabere vazifeleri fertler tarafından ifa olunuyordu; fakat ferdî teşebbüslerin tesiri ile gerek millî ve gerek beynelmilel ticaret ve münasebet o derece inkişaf etti ki nihayet bunun icap ettirdiği münakale ve muhabere ihtiyaçları artık ayrı ayrı fertler tarafından icra olunamaz bir hale geldi. Binaenaleyh muhabere ve münakale vazifelerini devlet kendi üzerine almak mecburiyetinde kaldı. Aynı ferdî faaliyetten doğan aynı ihtiyaç nafia işlerinin de devlet tarafından deruhte edilmesini mucip oldu.

Keza Maarif ihtiyacı da iptidada fertler tarafından tatmin olunurdu; fakat millî hakimiyet esasını kabul ederek fertleri intihap vasıtasile hakimiyete iştirak ettiren, yani ferdî reylerin muhassalasının hükmüne tebeiyeti usul itiraz eden cemiyetler artık bu mühim vazifeyi irfandan mahrum cahil, okumak yazmak bilmeyen adamlara tahmil edemezdi. Ve binaenaleyh umumî, mecburî ve meccanî iptidaî, talim vazifesini de devlet üzerine almak mecburiyetinde idi. İngilterede intihap hakkı tevsi edilirken bu usulün muhalifi olan (Robert Low) parlâmanda ayağa kalkmış ve « Educate Yours Masters » « efendilerimizi yani intihapçıları talim ve terbiye ediniz » diye bağır-

mış; ve hakikaten de hakimiyete iştirak salahiyyetinin müeyyidesi irfandır.

Yukarıda sâ-y ile sermaye arasında vaki olan tezat ve mücadeleyi kaydetmiştik; hayatın her cephesini saran bu tezat ve mücadeleye devlet artık lâkayt kalamazdı. Ferdî teşebbüsler sayesinde az bir müddet içinde içtimaî hayat hem şeklini ve hem de mahiyetini değiştirmekte idi; şehirler köyleri beletmeğe başladılar. 1830 senesinde Almanya'da köyle şehir arasındaki nisbet % 75/25 idi. 1911 senesinde bu nisbet tamamen aksine oldu. İngiltere'de ise aynı nisbet yüzde 13 87 raddesindedir. Ferdî faaliyetlerin tesiri ile sanayileşmeğe başlamış olan bütün diğer devletler de aynı yokuş üzerinden yuvarlanmaktadırlar. Bu suretle sanayi merkezleri etrafında birikmiş olan muazzam amele kütleleri ile sermaye arasındaki mücadeleler içtimaî bir tehlike mahiyetini almakta idi. Grevler, lukautlar, müsellâh çarpışmalar birbiri ardınca gelerek içtimaî nizamı bozmakta idi; İngiltere'de çartist hareketleri, Fransa'da 1830-1848 senesi inkılâpları ve amele isyanları, bu hareketlerin Almanya'ya sirayeti ve aynı mahiyette hadiselerin diğer memleketlerde teker-rürü devleti sermaye ile amele arasına girmeğe ve aralarındaki tezatları kaldırmağa çalışmak mecburiyetinde bıraktı; Bu ihtiyaç dolayısıledir ki bugün Avrupa'nın hemen her tarafında mesai

nezaretlerinin vücade geldiğini müşahade ediyoruz. Bu yolu ilk evvel ve en vâsi mikyasta Prusya hükûmeti açtı. Bismark'ın bu sahadaki faaliyeti malûmdur. Lassal'dan, Veğner ve Şmuller gibi iktisat âlimlerinden mülhem olan bu büyük devlet adamının bu hususa ait itli haz etmiş olduğu tedbirler bilâhara bütün diğer Avrupa devletleri için de nümune oldu. Aynı tezada ve aynı ihtiyaca maruz kalan diğer Avrupa devletleri Almanya'yı bu yolda takip etmekte gecikmediler.

Bu suretle devletin müdahalesi ile mesai müddetinin tesbiti, asgarî ücret miktarının tayini, çıkan münazaaları hâl ve fasl için iş sahipleri ile işçilerden mürekkep hakem heyetlerinin ihdası devletin iştiraki ile içtimai sigortaların tesisi ve saire devletin sermaye ile amele arasına müdahalesinin ilk merhalesi idi.

Fakat devletin müdahalesi bununla da kalmadı. Ferdî faaliyetler sayesinde cemiyet nizamında husule gelmiş olan değişiklik, tatmini lâzım gelen bazı manevî ihtiyaclar da doğurmuştu; o cümleden olmak üzere yeni vatandaşlık mefhumunun doğurduğu ihtiyaç zikrolunabilir. Kendi kendini idare eden ve haysiyet ve şeref sahibi olması lâzım gelen efendi bir milletin fertlerine hiç olmazsa asgarî bir maişet sevyesi temini lâzımdı; böyle bir millet kendi arasında, sokaklarda dilenen, açlıktan ölen, meskensiz ve gıdasız, hastalık

zamanlarında ilâcsız ve bakımsız kendi başına terkedilmiş vatandaşların mevcudiyetine tahammül edemezdi. Henüz Fransız inkılâbı zamanında meşhur «Baböf» «aç bir vatandaş için intihap hakkı ve hürriyet ne ifade eder» diye feryat ediyordu. Bilâhara Utopiste, yani hayalperver unvanını almış olan ve ekseriyete burjuva sınıfına mensup iktisadiyatçılar bu ruhî ve manevî ihtiyacın çok canlı ve müessir tercümanı oldular.. Devlet bu feryatlara ve feryatları koparan manevi ihtiyaçlara lâkayt kalamazdı. Binaenaleyh yeni devlet bir de üzerine umurun sıhhatine bakmak, muhtaçların yardımına koşmak yani sıhhat ve içtimâî muavenet vazifesini almak ıztırasında kaldı.

Bununla beraber gene ferdî faaliyetlerin mahsulü olarak azamî derecede inkişaf etmiş olan millî ve beynelmilel münasebetlerden doğan yeni hizmetlerin ifası lâzım geliyordu, meselâ uzak kolonile ve memleketlere ile münakalât icrası, beynelmilel kararların ifası ilâahar.. gibi ihtiyaçların da hususî teşebbüsler ile tatmin olunamayacağı bedihi olduğundan bunları dahi devlet üzerine almak mecburiyetinde kaldı.

Bütün bu yeni vazifeler devletin üzerine ağır masraflar yükletmekte idi. Devlet bu masrafları nasıl temin edecekti?

Devletin karşısında iki hazır memba vardı. Birisi ferdî teşebbüsler ile tezayüt etmiş olan servetler ve iratlar üzerine vergiler vazetmek, diğeri de irat veren teşebbüsleri kendi eline almak..

Bu teşebbüsler o zamanlara kadar hususî şirketler tarafından işletilen ve fakat esas itibarıyla devlete ait olan servet membarları idi; meselâ Almanya'daki kömür, demir madenleri, ormanlıklar, bazı demir yolları gibi; bütün bu membarlar o zamana kadar hususî şirketler tarafından istismar edilmekte idi ve bu şirketler tarafından kurularak, teçhiz ve inkişaf ettirilerek irat verecek hale getirilmişlerdi. Bu kere devlet irat temin etmek niyeti ile bu teşebbüslerin kontrato müddeti bittikçe kontratoyu tecdit etmiyerek işletme ameliyesini üzerine aldı ve yahut müddet bitmeden tazminat mukabilinde geri aldı.

Bu suretle hususî şirketlerin yerine geçmiş olan devletin eline teçhizat ve teşkilâtı yapılmış, memurları hazırlanmış müesseseler geçti.

UMUMÎ HARBİN TESİRLERİ MUHTELİF DEVLETÇİLİK TARZLARI

Nihayet umumî harp geldi. Harp esnasında harbin tazyikile devlet o zamana kadar dokunmadığı bir çok teşebbüsleri de eline almak ve yahut kontrolu altında tutmak ıztırarında kaldı. Hakikatte bu hadise dahi harpten doğan bir tezadın, bir ihtiyacın mahsulü idi. Vakıa harp biter

biter bitmez devletler bu teşebbüsleri sahiplerine geri vermeğe başladılar,

Fakat artık zihinlerde devletin geniş bir mikyasta müdahale etmesine bir nevi alışıklık hasıl olmuştu. Ta ötedenberi devletin bu yola girmesini isteyen muhtelif sosyalist propagandaları da harbin yapmış olduğu harabiler üzerinde müsait saha bularak kuvvetlendi.

Harpten sonra çıkan buhranlar ise eski nizamın yani demokrasinin artık tarihî devrini bitirmiş olduğunu ileri sürenlere hak verir gibi oldu.

Bu iddiayı serdedenlere göre tezat ve ahenksizlik eski nizamın ta bünyesinde. Binaenaleyh tezadı bertaraf etmek ve ahengi artık kat'î ve daimî olarak temin edebilmek için bu bünyenin kendisinin yıkılması lâzımdır diyorlar..

Eski nizam bünyesinin bariz hususiyetleri şunlardır: Mülkiyet, şahsî sây, ve şahsî istihlâk, serbest rekabet. Binaenaleyh yeni nizamı kurmak için bütün bunları yıkmak lâzımdı.

Fakat bu bünye nasıl yıkılacak ve yeni nizam neden ibaret olacaktır?

Bu suale cevap verirken yeni nizam taraftarları arasındaki birlik ve ittifak bozuluyor. Yeni nizamın müfrit taraftarları, yani komünistler şahsî mülkiyet, şahsî sây ve şahsî istihlâk usulünün kaldırılmasını ve yerine bütün istihlâk vasıtalarının devlet eline geçmesini ve müşterek sây ile

müşterek istihsal ve müşterek istihlâk kaidesinin konmasını istiyorlar.

Bu usul bütün beşeriyetçe kabul edilirse ortada ne zengin kalır ne fakir, ne hudut kalır ne millet, ne devlet kalır ne harp, ne istihsalde fazlalık ve ne de istihlâkte noksan, binaenaleyh ne buhran kalır ne tezat.

Bu nazariyeyi ilk evvel sistem tarzında ifade eden Fransız sosyalistlerinden Lûi Bilân olmuştur. Fakat nazariyeye felsefî bir mahiyet vererek ilmi mütalaalarla isbat etmeğe çalışan iki büyük Alman mütefekkir olmuştur: Engels ve Karl Marks fakat Engels ve Karl Maks ile zamanımızda onların nazariyelerini tatbika muvaffak olmuş bulunanlar arasında hedefe vusul hususunda dahi ihtilâf vardır.

Karl Marks ve Engels ve onlarla beraber çalışan Lassal bu hedefin tekâmül tarikile ve burjuvazi sisteminin ve parlâmentarizm usulünün bizzat inkişafı ile tahakkuk edebileceği kanaatinde idiler; bunlara göre devletin bütün istihsâl vasıtalarını eline alabilmesi yalnız azamî derecede sanayileşmiş muhitlerde mümkündür. Zira bu gibi muhitlerdir ki iki hâdisenin yanyana yürüdüğü müşahade olunmaktadır.

Bir taraftan sermayenin gittikçe muayyen ve mahdut ellerde toplanması, diğer taraftan da köylerin mütemadiyen şehirleşmesi, çiftçinin ve küçük san'atkârlar ile orta erbabı ticaretin

mütemadiyen ameleleşmiştir.

Mahdut ellerde biriken sermayenin kurduğu muazzam sanayi müesseseleri etrafında mütemadiyen ameleleşen köylülerden ve küçük san'at ve ticaret erbabından mürekkep muazzam kütleler toplanmaktadır.

İş etrafında birleşen bu kütleler arasındaki müşterek mukadderat, müşterek menfaat ve müşterek hayat bir taraftan bunları sâyde ve istih-salde iştirakçiliğe alıştırdığı gibi, o bir taraftan da birbirine derin ve kırılmaz bir tesanüt ipi ile bağlamakla komünizme zemin hazırlamaktadır.

Binaenaley son hedefe vâsıl olabilmek için komünist reislerine, demokrasinin temin ettiği serbestilerden istifade ederek, yorulmaz bir propaganda ve faaliyet ile bu kütleleri şuurlaştırmak, arasında teşkilât yapmak, müttehit ve müttefik hareketler icrasına alıştırmak, intihablar zamanında amele menfaatini müdafaa ededecek mümessiller intihabına sürüklemek ve devleti mütemadiyen hususî teşebbüslere müdahale ederek bu teşebbüsleri üzerine almğa sevk etmek gibi icraat kalır. Bu suretle bir gün gelir ki parlâmentoda ekseriyet kendi kendine bunların ellerine geçer ve bunlar ihtilâlsiz ve ihtilâfsız ve aynı zamanda ekseriyeti temsil ederek hükûmeti ellerine alırlar ve yeni nizamı kurmakta zorluk çekmezler. İşte

komünizmin babası olduklarında kimsenin tereddüdü olmıyan iki mütefekkirin tavsiye ettikleri metot.

Bunlara göre, evvelâ, âzamî devletçilik ancak âzamî derecede sanayileşmiş memleketlerde olabilir.

Saniyen âzamî devletçilik ihtilâl tarikile değil, tekâmül yolile tahakkuk edebilir.

«Lassal» reyi âm üzerine kurulmuş parlamantarizm usulü ile hedefe kolaylıkla vâsıl olabileceğine derinden inanıyordu. Bismark'la anlaşarak amele lehine kanunlar yaptıрмаğa çalışıyordu. Karl Mark'sın «Fransa'da sınıf mücadelesi» atlı eserine yazdığı önsözde Engels diyor ki: «Her ne kadar bizim ccnebi arkadaşlarımız ihtilâl haklarından vazgeçiyorlorsa da biz Alman komünistleri parlamantar usul ile ve kanunî hareket ederek hedefimize doğru daha emin bir tarzda yürümekteyiz.»

Fakat Lenin ile Troçki böyle düşünmediler. Bunlar azamî devletçiliğin ihtilâl tarikile ve sanayileşmemiş memleketlerde dahi tahakkuk edebileceği fikrini ileri sürdüler. Bunlara göre: İhtilâlcî ekallivetin diktatörlüğü maksadı temin için kifiyet eder.

İşte metot hakkındaki bu nazariye farkıdır ki asıllarını aynı marksizme rapteden Bolşeviklik ile

sosyal demokratlar arasındaki ihtilâfı çıkardı. Rus inkılâbının ferdasında bile, Karl Mark'sın en yakın dostlarından addolunan ve Karl Mark'sın vefatından sonra onun en büyük eseri addedilen «Kapital»i Engels ile beraber tanzim ederek tabı, ve neşrettiren Kautski Bolşevik'lere şiddetle hücum ve tenkit etti ve o günlerdenberi bu iki kardeş fırka arasına derin ve izalesi kabil olmuyan bir husumet girdi.

Komünist olmuyan diğer sosyalist mektepler ise yeni nizamı gene devletçilikte yani istihsal vasıtalarının devletin elinde toplanmasında aramakla beraber mesaide ve mesai mahsulünün istihlâk hususunda ferdiyetçilik esasını kabul ediyorlar.

Fakat komünist ve sosyalist devletçilik haricinde bir de bir nevi müfrit burjuva devletçiliği vardır. Bu müfrit burjuva devletçiliği zamanımızda faşizm şeklini almıştır.

Faşizm hakikatte komünist ve sosyalist devletçiliklerine karşı koyulmuş bir nevi burjuva reaksiyonudur. Bu devletçiliğin hedefi ne mülkiyeti, ne hudutları ve ne de millî hükûmetleri kaldırmaktır.

Onun hedefi millî hayatın iktisadî, siyasi ve manevî cepheleri üzerinde nâzımlık rolünü oynamak, sınıflar arasındaki münasebetleri tanzim ve

ferdî faaliyetleri sıkı bir kontrol altında bulundurmaktan ibarettir.

Faşizm hakikatte liberal parlamantarizm usulünün vücuda getirmiş olduğu müesseselerin kâffesini muhafaza etmektedir. Parlamani zâhiren olsun tutmakta, büyük sermayelere dokunmamakta, şahsî mülkiyet usulünü sinayet etmekte, hatta dinî müesseselerle bile kolayca anlaşmaktadır. Hükûmet şekline gelince: Faşizm Lehistan'da cumhuriyetçi. İtalya'da kraliyetçidir. Fakat her iki memlekette diktatordur.

Şimdi bu dört nevi devletçilik usullerinden Kadrocular hangisini tercih ediyorlar?..

Kadrocular bu suale zâhiren sarîh cevap veriyorlar.

Bir kere bunlar demokrasi devletçiliğini kabul etmiyorlar ve demokrasiye karşı derin bir nefret duymaktadırlar.

Sonra bunlar ne komünist, ne sosyalist ne de faşisttirler.

O halde Kadrocular nedirler ve ne gibi bir devletçilik sistemini iltizam ediyorlar?

Bunların kendilerine mahsus ve nev'i şahsından ibaret olan bir devletçilik sistemleri vardır. Bu hususî devletçilik nazariyesini «güya inkılâbımızın revîşinden alarak» tanzim etmeğe çalışıyorlar.

Şöyle ki inkılâptan evvel devletimiz nim müstemleke bir halde idi; yüksek tekniğe malik olan ecnebi sermayesi geri teknikli Türk mesaisini istismar etmekte ve Türk milletini fakir vaziyete mahkûm kılmakta idi.

Kurtuluş hareketinin hedefi memleketi ve milleti bu elim vaziyetten kurtarmağa matuftır. Kadrocular aynı mahiyette milli kurtuluş hareketlerinin bütün sair nim müstemleke veya müstemleke halinde bulunan memleketlerde dahi cereyan ettiğine kanidirler. Fakat bu hususta herkesten evvel ve herkesten ziyade yararlık ve kuvvet gösteren Türkiye'dir. Binaenaley Türkiye bu cereyanın başına geçmeli, üzerine âlemşümül bir misyon almalı ve başka memleketlere dahi kurtuluş yolunun neden ibaret olması lâzım geldiğini göstermelidir. Türkiye öyle bir nizam arkasından koşmalıdır ki kendisini ve beşriyeti ıztıraba sevkeden tezatlardan ebediye kurtarmış olsun...

Fakat bu muazzam iş nasıl yapılır?

Kadroculara göre bu iş yalnız geniş bir devletçilik sistemile başa çıkarılır.

Kadrocular aynen diyorlar ki: «Halbuki Türkiye ve Türkiye'ye benzer memleketler için devlet müdahalesinin mevzuu yüksek tekniğin doğduğu bir takım tezatları, bir takım menfaatler için kontrol altına almak değil, zaten mevcut ol-

mıyan bu yüksek tekniği bizzat devlet teşkilâtı altında ve bir takım menfaat tezatlarına yol açmadan meydana getirmektir.» (Sahife 112)

Kitabın 159 uncu sahifesinde ise deniliyor ki: «Bizde devlet milletin hem mümessili, hem organizatörü yani millet içinden doğan fakat millî hayatı filen sevk ve idare ederek büyük istihsal terakümelerini millet namına yaratan ve millet namına benimsiyen bir teşkilât olacaktır»...

Gene kitabın 119 uncu sahifesinde şu cümleyi okuyoruz: «Devletin iktisadî faaliyetinin hududu hakkında şimdiden kat'î bir şey söylemek yersizdir. Yalnız biz bu hududun mütemadiyen genişleyeceğine ve devletin gittikçe tekemmül eden millî bir iş birliği cihazı olarak azamî inkişaf kabiliyetine malik olduğuna kaniiz»...

Bütün bu yazılar biraz karışık, biraz müphemdir. Fakat buna rağmen Kadrocuların esas fikirleri kâfi derecede vüzuhla ifade edilmiştir.

Bunlara göre devlet millî hayatın her sahifesine müdahale edecek, onu tanzim ve idare edecek! Ve yalnız idare ve tanzim etmekle kalmıyacaktır. Aynı zamanda kendisi bizzat müteşebbis olacaktır. Büyük iktisat terakümelerini yaratacak ve benimsiyecek ve nihayet millî bir iş birliği cihazını tabakkuk ettirecektir, Ve bunu yaparken tabiatile sınıf tezatlarının husule gelmesine, yani

büyük sermayelerin vücut bulmasına meydan vermiyecektir. Ve bu suretle memleketi ve milleti bu tezatlardan çıkan müstakbel buhranlardan kurtarmış olacaktır.

— Haniya Kadrocular ne komünist ve ne sosyalist ve ne de faşist idiler! Hakikaten bunlar faşist değildirler. Çünkü: Dinle devlet arasındaki münasebetlerden, milletle hükümdar arasındaki alâkalarından bahsetmiyorlar.

Fakat aynı zamanda faşist usulünü terviç etmektedirler. Çünkü: devlet namı verdikleri varlığa bütün millî faaliyetleri tanzim etmek ve kontrol altında bulundurmak selâhiyetini tanıyorlar.

Kadrocular komünist ve sosyalist değildirler.. Çünkü mülkiyet esasını inkâr etmiyorlar, kendi nazariyelerini zaten Türkiye’de mevcut olmıyan sınıf kavgalarından ve sermaye tahakkümünden çıkarmıyorlar..

Fakat komünist ve sosyalist metotlarının hararetli taraftarıdır. Çünkü: Komünistler gibi devletin içtimaî tezatları ebediyen kaldıracak kabiliyette olduğuna kanidirler. Çünkü: Bunun için de tavsiye ettikleri yol tıpkı komünistlerin ve sosyalistlerin tavsiye ettikleri gibi iktisat terakümünün devlet tarafından yapılması ve devletin benimsemesi usulüden ibarettir.

Bu kadar tezatlar arasında yürüyen Kadro-
cuların hakikî mahiyatleri nedir?

Bu sual kendilerinden sorulduğu zaman bunlar
kendilerini şu üç kelime ile ifade ediyorlar: Ke-
malist, inkılâpçı ve devletçi.

Kemalist! Âlâ!

Fakat ben de hiç olmazsa aynı derecede
Kemalist olmak iddiasındayım!.

Fakat yukarıda görüldüğü veçhile ben Ke-
malizmi tamamen başka tarzda düşünüyorum ve
bu düşüncelerimi de dimağımdan, indî telâkkile-
rimden, kelime ispekülâsyonlarından değil, Kema-
lizmin meydana koyduğu müsbet vak'alar ile müs-
bet eserler üzerine istinat ediyorum.

İnkılâpçı!

Fakat ben de inkılâpçıyım. İnkılâbın ilk gün-
lerinden ona iştirak etmiş, içinde yuvarlanmış,
çalkalanmış, muhtelif devirlerini yaşamış bir insa-
nım! Fakat ben bu inkılâbı gene yukarıda görü-
ldüğü veçhile başka tarzda anlıyorum.

Devletçi!

İşte tılsımın en esrarlı anahtarı!

Bu esrar arasında dolaşmaktan evvel mühim
bir noktayı burada kaydetmek isterim.

Görüyorsunuz ki benim gibi bir çok Türk
vatandaşları da hem Kemalist, hem inkılâpçı

ve hem de devletçi oldukları halde bu mefhumları anlamak hususunda Kadroculardan ayrılıyoruz.

Bu, bizim hakkımız değil midir?

Halbuki Kadrocular Türk inkılâbının mümessili sıfatını takınarak Türk inkılâbının «irade ve menfaatlerini kendi «iradelerinde» temsil edilmiş gibi gösteriyor ve kendi anlayış tarzlarına her kesin tabiiyet etmesini talep etmektedirler.

Demek ki biz eski «hukuku ilâhiye» nazariyesi yerine bu kere de bir «hukuku tenasühiye» nazariyesi karşısındayız. Her iki nazariye de aynı derece mistiktir ve aynı nisbette mutlakiyet kaynağından su almaktadır, Halbuki Kemalist inkılâbının birinci hedefi her nevi mistisizmi ve mutlakiyeti yıkmak ve vatandaşlara tefekkür ve söz serbestilerini vererek başkasının hakkına tecavüz etmemek şartile herkese istediği gibi düşünmek, anlamak ve söylemek hakkını taminden ibarettir. Kadrocular Kemalist olduklarını iddia ettikleri halde Kemalizmin esası olan bu hakkı tanımak istemiyorlar:

Buna ne diyelim?

Kadro ve inkılâp kitabında benim gibi herkesi de hayretlere düşürecek şu keskin hükmü gördüm: «Hulâsa zâhiren aldatıcı fıkralara rağmen devletin iktisadî hayata müdahale ve tesiri 19 uncu

asrın liberal devlet sisteminde olduğu kadar hiç bir zaman inkişaf etmemiştir.»

Liberalizm hakkında taşınan umumî kanaatin hilâfına olarak serdedilen bu acip fikir bir nes gibi vazedildikten sonra liberalizme atfedilen bu geniş devlet müdahalesinin vermiş olduğu neticeler de şu suretle ifade olunuyor. «19 uncu asrın ve harpten evvelki cihan nizamının bütün haricî ve dahilî tezatlarının ifadesi bu liberal devletin bizzat kendisidir..»

Liberal devletlere bu kadar geniş bir müdahale sıfatı ve müdahaleden mütevellit felâketler isnat edildikten sonra içtimaî tezatları bertaraf etmek endişesile mütehassis olan Kadroculardan devletçilikten ateşten sakınır gibi kaçınmalarını beklemek lâzım gelmez mi idi?

Hayır! Bakınız derhal ne ilâve ediyorlar: «Millî kurtuluş hareketinin devletçiliği hem yüksek tekniği benimsiyecek, hem de bu tekniğin terakisi etrafında bir takım tezatların başgöstermesine meydan vermiyecektir..»

Bu surette harpten evvelki beşeriyetin bütün içtimaî ıztıraplarını devletin müdahalesinde bulan Kadrocular harpten sonraki beşeriyetin içtitimaî ıztıraplarının bertaraf edilmesini aynı devletin en yüksek ve geniş müdahalarında arıyorlar!

İşte size hem tez hem de anti tez..

Devlet mefhumu altında Kadrocular ne anlıyorlar!

Bu hususa ait bunların eserlerinde sarıh ve açık bir fikre tesadüf etmedik. Fakat devletin fonksiyonları hakkında ileri sürdükleri fikirlerden anlaşılıyor ki bunlar devlet mefhumu ile hükûmet mefhumunu karıştırıyor ve yahut devleti hükûmetten ibaret addediyorlar. Meselâ: Yukarda da zikredildiği veçhile kitabın 159 uncu sahifesinde şu satırları okuyoruz: «Bizde devlet milletin hem mümessili, hem organizatörü, yani millet içinden doğan, fakat milli hayatı sevk ve idare ederek büyük iktisat terakümelerini millet namına yaratan ve millet namına benimsiyen teşkilât olacaktır.»

Bu fikri, Kadroculara mahsus söz kalabalığından ve müphemiyetten ayırt ederek açık bir dil ile söyleyecek olursak onlara göre devlet şu olur: «Bir icra kuvveti ki milleti temsil eder, milletin yerine geçer, millî teşkilâtı yapar, milleti sevk ve idare eder; iktisadî teşebbüsleri üzerine alır, servetler yaratır, teknik kurar ve bütün bunları benimser, hulâsa Milleti yutar, ona hiç bir fonksiyon bırakmaz..»

Devlet mefhumu bu suretle basitleştirilerek tek bir organ haline getirildikten sonra artık cemiyete ait bütün fonksiyonların bu tek organ üzerine yüklenmesi pek tabiidir.

Fakat devlet hakikatte bir tek organdan, yalnız icra cihazından ibaretmidir? İşte üzerinde tevakkuf olunacak mes'ele...

Filhakika devlet mefhumu içinde hükûmet ve icra cihazı da vardır. Fakat bu cihazın yanibaşında ve onun üstünde bir millet te yok mudur?

Kadrocular bu sualin mukadder olduğunu hissederek millet kelimesini çok kullanıyorlar. Fakat hakikatte bu varlık filen onların nazarında kelimedenden ibaret kalıyor. Ona hiç bir fonksiyon verilmiyor. O icraî teşekküller altında siliniyor, hiçe indiriliyor. Kadroculara göre bu icraî teşekküldür ki milleti temsil eder, milleti organize eder, onu sevk ve idare eyler, servetler yapar, servetleri benimser, hulâsa: Milletın yerine geçerek bütün faaliyetleri üzerine alır.

Beşeriyeti ta ilk günlerdenberi bu kadar düşündüren bir mes'eleyi bu kadar basitleştirmek ve bu kadar serbezane bir tarzda halletmek hakikaten bir hünerdir. Fakat Kadrocuların bu cesaretlerine rağmen mes'ele yerinde duruyor ve milletle hükûmet arasındaki alâka ve münasebetleri ve devleti teşkil eden bu iki unsurun fonksiyon hudutlarını tayin ve tasrih etmek mes'elesi aynen bakidir.

Bedihidir ki devlet mefhumunda millet unsuru

esastır. Çünkü hükümet dahi bu unsurdan çıkar. Hiçe inmiş, silinmiş, fonksiyonsuz kalmış bir millet ne devlet kurabilir, ne de içinden bir hükümet, bir icra cihazı çıkarır.

Fakat bir millet te hükümeteşiz olamaz, devlette hükümet ikinci unsur olmakla beraber onun istinat ettiğı en mühim bir rükündür.

İşte bütün mes'ele bu iki esas unsur arasındaki alaka ve münasebetleri tayinden ibarettir.

Aşıkârdır ki sırf zihni ve indî tasavvurlar üzerine kurulan düsturlarla bu cihet kalledilemez. Unsurların mahiyetleri, içtimai hayatın inkişaf derecesi, devletin zaman ve mekân itibarile ifasına mecbur kaldığı vazifeler nazarı dikkate alınmaksızın ileri sürülen her türlü hüküm indî ve binaenaleyh kıymetsizdir.

Biz yukarda dedik ki: Devlet tabiatile devletçidir. Yani milletin kabul etmiş olduğı nizamı yürütmekle ve bu nizamda zuhura gelen tezatlar bertaraf etmekle mükelleftir. Binaenaleyh müdahalenin hudut ve mahiyetini de bu esaslar tayin eder. Gene yukarda gördüğümüz veçhile her yerde ve her zaman devletin müdahalesi millî hayatta husule gelmiş olan inkişâflardan doğan tezatları kaldırmak ihtiyacından ileri gelmiştir.

Binaenaleyh bu ihtiyaç henüz doğmadan, yani ferdî faaliyetlerin inkişafı ile millî hayatta tezat-

lar zuhur etmeden peşinen devletin müdahalesi hem lüzumsuz ve hem de zararlı olur.

Beyhude ve faidesizdir çünkü müdahale için mevzu yoktur.

Muzırdır. Çünkü tezadı inkişaf tarikile doğuracak ferdi faaliyetlere engel çıkarır. Bu münasebetle burada Engels'in bir sözünü zikrederim: Bu büyük mütefekkir diyor ki: «Siyasî kuvvetin iktisadî inkişafa tekabül etmiyen müdahalesi iktisadî ta esasından sarsar.»

Kadrocular kendileri itiraf ediyorlar ki: Türkiyede ne sınıf var, ne sınıf mücadelesi, ne büyük sermaye var, ne de sâ-y ile sermaye arasında çarpışma; yani muasır devletlerde devletin azamî müdahalesini icap ettiren tezatlardan hiç birisi Türkiye'de yoktur. Buna rağmen aynı Kadrocular bu tezatların doğmuş olduğu yerlerde yapılan müdahale ve tedbirlerin şimdiden Türkiye'de de alınmasını, yani devletin azamî müdahalesini talep etmektedirler. Bunlar bununla da kalmıyorlar. Tezatlara doğuran amillerin vücut bulmasına bile meydan verilmemesini yani hususî teşebbüslerin ve bu teşebbüslerin husule getirebilecekleri sermayenin vücut bulmasına dahi şimdiden mâni olacak tedbirlerin alınmasını istiyorlar..

Kadro kitabının 112 inci sahifesinde aynen deniliyor ki:

«Türkiye ve Türkiye'ye benzer memleketler için devlet müdahalesinin mevzuu yüksek tekniğin doğurduğu bir takım tezatları bir takım menfaatler için kontrol ve disiplin altına almak için değil esasen mevcut olmıyan bu yüksek tekniği bizzat devlet teşkilâtçılığı altında ve bir takım menfaat tezatlarına yol açmadan meydana getirmektir.»

Bu suretle ferdî faaliyetlerle cemiyet hayatı inkişaf etmeden ve inkişafın sevkile tezatlar zühur etmeden devlet iktisat faaliyeti eline almalıdır, diyorlar.

Fakat devlet bunu nasıl yapacak?

Kadrocuların acı şikâyetlerinden birisi de bizde tekniğin geri kalmış olması ve birikmiş sermayelerin bulunmamasıdır.

O halde tavsiye ettikleri istihsal terakümilleri yüksek tekniği devlet bizde nasıl kuracaktır?

Yukarda gördük ki devletin iktisat hayatına müdahalesinin genişlemesi cemaatin inkişafı ile muvazi olarak yürümüştür. Serbestiler sayesinde cemaatte ilim, fen, bilgi, tecrübe ve teknik denilen cihazı yaratan ferdî kabiliyetler açıldıkça içtimâî tezatlar doğmuş ve devlet te müdahale ederek bu tezatları birer birer kaidırmağa çalışmıştır. Bu gibi yerlerde devlet müdahale ederken ve yeni fonksiyonları yapmak için yeni organlar çıkarırken kullanacağı âmilleri cemiyette hazır bulur. Zaten

hazır bulunan yüksek teknikle fen ve bilgi ve tecrübe ile cihazlanmış fertler devletin emrine amadedir. Fakat bizim gibi henüz açılmamış memleketlerde geniş devletçilik ameliyesi nasıl yapılabilir? Devlet lâzım olan sermayeyi, tekniği, bilgiyi, fenni, terbiyeyi nerde bulacaktır?

Bütün bunlar. üzerinde uzun uzadıya durulacak hayati mes'eledir. Sırf bir nazariyenin icabı olmak üyere geliş güzel kesilip atılamaz. Bir gün gelir öyle karışık ve bulaşık çember içine sokulmuş oluruz ki artık kaçacak yol bile bulamayız.

Kadrocular kabul etmelidirler ki bu kadar kaçınmak istedikleri demokrasi sisteminin beşeri-yete vermiş olduğu bir çok nimetler arasında mevzuumuzla alakadar olduğu için hassaten zikre değer birisi vardır ki iş faziletinden ve iş ahlâkından ibarettir.

Bu sistemin içinden bir gün bakıyoursunuz bir Fort çıkıyor. Amelelikle başlamış olan bu Fort'lar muhitlerinden aldıkları tecrübe ve mümarese ve sair yaratıcı hususiyetler sayesinde öyle servetler yaratıyor, biriktiriyorlar ki yalnız başına meselâ: On İran gibi devletin dirilmesine kifayet eder. Bu bir şeydir ve hem de pek değerli bir şeydir.

Bütün eski ve yeni düşünülen nizamların aksine olarak içtimaî sınıflar arasında bağlı kapılar

ve duvarlar kabul etmiyen ve herkes için bütün yolları açık bırakan ve bu yollar üzerinde yürümek serbestisini veren demokrasi sisteminin fertlerde inkişaf ettirdiği hasletler cümlesinden olmak üzere bilgi, tecrübe, çalışkanlık, sabır, tasarruf, nefse itimat, nefsaniyete tehakküm, vazifeye merbutiyet, teşebbüsde cesaret ve ilâh. gibi velût ve yaratıcı kabiliyetler kaydedilebilir. Bu gibi fertleri içinde taşıyan bir cemaat devletçilik sahasına atılırken ve iktisadî faaliyetleri ellerine alırken emirlerine hazır hem teknik, hem sermaye hem de tecrübe ve bilgiyi haiz ve iş ahlâkile cihazlanmış fertleri hazır buluyorlar.

Rus bolşeviklerinden «Sosyalizmin tarihi» isimli eserin sahibi «Goref» Marks'tan bahsederken Marks'ın demokrasiye karşı beslediği fikirleri şöyle ifade ediyor: «Marks demokrasinin vücade getirmiş olduğu kültürü inkâr eden Alman sosyalistlerinden birisine hitaben: «Cehalet hiç bir kimse ve hiç bir zaman için faideli olmamıştır.» Diye bağırdı. Marks ve Engel sosyalistlere ve ameleye bu yüksek medeniyetin muhafazasına dikkat olunması lüzumunu izahdan yorulmazlardı.»

Diğer taraftan ilmi irfanile ve eserleriyle kendisini bütün Avrupa'ya tanıtmış olan sabık Sovyet Maarif komitesi: Lunacarsky «Aristokratik, Burjua ve Proleter kültür» atlı eserinde demokrasi

kültürünü beğenmiyen yoldaşlarına karşı şu sözleri yazıyor: «Unutmamalısınız ki siz henüz hiç bir şey yaratmadınız ve unutmamalısınız ki bugün kullandığımız aletler, istifade ettiğiniz cihazlar ve fenler hep burjua kültürünün mahsulüdür.»

Bu sözlere bir de şu cümle ilâve olunursa hakikat tam olarak söylenmiş olur. « Taşıdığınız fikirler, mezhep gibi taptığınız nazariyeler dahi bu kültürün mahsulüdür. »

Binaenaleyh demokrasi devrinin açılmasını görmeden ve bu açılmanın doğurduğu tezatlar çıkmadan görülmüş ve çıkmış gibi davranmak devleti felce uğratmaktan başka netice vermez...

Karl Marks «Sermaye» atlı eserinin mukaddimesinde diyor ki: “İstihsal vasıtalarıdır ki devletin şeklini ve sınıfların mütekabil vaziyetlerini tayin eder. Cemiyetin tekâmülü istihsal vasıtalarının tekâmülü ile muvazi olarak yürür. Fakat bu tekâmül seyrini ne durdurmak ve ne de atlamak hiç bir kuvvetin yapabileceği iş değildir...”

Marks'ın eşi olan Engel ise aynı fikri «Anti-duriug» atlı eserinde şöyle ifade ediyor «siyasi kuvvetin iktisadî inkişafa tekabül etmiyen faaliyeti iktisat inkişafını ta esasından sarar...»

Biz, geniş devletçilik nazariyesini kuranların ve filen nazariyeyi tahakkuk ettirenlerin fikirlerini birer vesika olmak üzere kaydettik. Bu vesikalar

dahi gösteriyor ki tekniğin inkişafı kapitalizmin inkişafına derinden bağlıdır. Kapitalizmdir ki devletçiliğe yol ve zemin hazırlar.

Vakiâ sanayii inkişaf etmemiş olan muhitler dahi bir çok fedakârlıklar ile hariçten makine alabilirler... Bu fedakârlıklara tahammül imkânını tasavvur etsek bile yüksek teknik yalnız fabrikadan ve makineden ibaret değildir. Bunlar tekniğin yalnız maddî cephesidir. Onun manevî cephesi ise bilgi, tecrübe, mümarese ve bilhassa iş ahlâkı yani iktisadiyat gibi seyyal ve ivicacı bir sahada şaşmadan yürüyebilmek ve kaybetmeden yaratmak gibi hassalardır...

Avrupa ve Amerika'da fertlerin ve ferdî kabiliyetlerin inkişafına medar olan demokrasi devri bu âmillerin tenmiye ve terbiyesini temin eylemiştir.

Fakat demokrasi devrini geçirmemiş olan muhitlerde geniş devletçilik sistemi nasıl tatbik olunabilir?

Parayı. tekniği ve bilhassa parayı ve tekniği verimli ve faideli bir tarzda işletecek canlı unsurları nereden alacak?

Zaten iş ve teknikle hiç bir alâkası olmayan memurların böyle muazzam ve hayatî bir teşebbüsü muvaffakiyetle yürütebileceklerine Kadrocular cidden inanıyorlar mı ?.

Dikkate lâayık bir polemik

Son zamanlarda Bolşevik reisleri arasında mevzuumuuzla alâkadar ve dikkate lâayık bir polemik yapılmaktadır .

Polemiki yapanlar bir taraftan Troçki diğerk taraftan Stalin, Molotof ve Radek'tir. Troçki eski arkadaşlarını beceriksizlikle ve Rus bolşevizmininde artık durgunluğa uğrayarak köylülerle amele arasında sallanan bir burokrasi şeklini almış olmakla itham ediyor.

Ötekiler ise cevaplarında Troçki'yi, Rusya'da ahalinin yüzde seksenini teşkil eden köylüyü asla hesaba katmamakla ve bu esas unsuru ihmal etmekle itham ettiler ve bunu isbat için eski bir yazısı olan «Daimî inkılâp» atlı eserini hatırlattılar. Buna cevaben Troçki bu eski yazısını tamamlayarak yeniden tab ve neşretti.

Bu kitaptan anlaşıldığına göre daha «1905» inkılâbı esasında bugünkü Bolşevik reisleri arasında bir mes'ele şiddetli münakaşaları mucip olmuş imiş.

Mes'ele şundan ibaretti. Rusya gibi henüz demokrasi sistemini görmemiş ve sanayi nisbeten geri kalmış bir memlekette birdenbire içtimai inkılâbın yapılması yani azamî devletçilik esasına müstenit bir sistemin kurulması imkânı var mıdır?

Ve böyle bir teşebbüse girişmek münasip olur mu?

O zaman Lenin de başta olmak üzere bütün Bolşevik reisler bu suale menfi cevap vermişler ve Rus bolşeviklerinin şimdilik Rus demokratlarına yardım etmelerini daha münasip bulmuşlardır. Yalnız Troçki aksini ileri sürmüş. Troçki'ye göre demokrasi usulü kökleşmemiş ve kapitalist sınıflar henüz kuvvetlenmemiş olan muhitlerde içtimai inkılâp daha kolay yapılırmış. Çünkü henüz şuurlaşmamış olan bu gibi muhitler içtimai inkılâba karşı devamlı ve esaslı bir mukavemet göstermezlermiş..

Ekseriyeti köylüden ibaret olan böyle bir muhitte canlı unsur şehirlerdeki amele ile ufak san'at ve ticaret erbabıdır. Bu unsurları arkasından koşturan ve aynı zamanda da köylülere en ziyade şikâyet ettikleri ihtiyaçlarının tatminini vadeden inkılâpçı rehberler burjuvaziyi yıkmakta güçlük çekmezlermiş . . .

İnkılâp yapıldıktan sonraya gelince: Yeni nizam. inkılâbı yapan unsuru yani ameleiy bilhassa tutmağa çalışmak, hükûmet ve devlet ona dayanmalı. Onun menfaatlerinin temini ilk sırada gelmelidir.

Köylüye gelince: Köylü esasen her yerde ve her zaman muhafazakârdır. İnkılâba mesnet olmaz, fakat aynı zamanda da teşkilât yapıp muka-

vemetetmek kabiliyetinden mahrum olduğundan kendisinden korkulmaz. Onu hükûmete iştirak ettirmemekle beraber ihtiyaçlarını ikinci derecede olmak üzere tatmine ve bu vasıta ile kendisini yavaş yavaş inkılâba alıştırmağa çalıştırmalıdır.

Bütün bunları yapmak Troçki'ye göre kolay ve basit imiş. Asıl müşkül ondan sonra başlar. Zira yeni nizamın mesneti olan amele ekalliyeti kalileyi teşkil ettiğinden bir taraftan sanayileştirme ameliyesine geniş bir mikyasta girişerek köylüleri mümkün olduğu kadar sür'atle ameleleştirmeye ve diğer taraftan da sanayii azami derecede inkisaf etmiş olan bir memleketi meselâ Almanya'yı aynı içtimai inkılâp yoluna sürüklemeye koyulmalı imiş. Halbuki işte Troçki'nin arkadaşları bu ikinci ameliyeyi yapamamışlardır.

Troçki'ye cevap verenler arasında bilhassa Stalin'in «tek memlekette içtimai inkılâp» atlı yazdığı eser dikkate lâyıktır.

Bu eserde Stalin (yüz elli) milyon ahaliyi ihtiva eden ve genişlikçe dünyanın altıda birinden ibaret olan Rusya'nın yalnız başına bir âlem olduğunu kaydederek bu memleketin kendi kendine kifayet ederek her türlü iptidai maddeleri, pamuktan petrola, demirden boyaya, keresteden bakıra, altından kömüre kadar her şeye mebzulen malik olduğunu işaret ediyor ve böyle bir memle-

ketin yapabileceği ihracat ile temin ettiği vesaitin her ihtiyaca tekabül edeceğini söylüyor. Böyle bir memleket her taraftan fen ve ilim adamlarını ve hazır makineleri kolaylıkla celbedebilir ve binaenaleyh memleketi yakın bir zamanda sanayileştirmek kendisi için pek kolay bir iş olur. Vakia bu sanayileştirme ameliyesi ikmal edilinceye kadar ıstıraplar ve mahrumiyetler olacaktır. Fakat atının temin edeceği jeyizler bu fedakârlıkları belegen mabelâğ ödiyecektir.

Esas hatlarını pek muhtasar bir tarzda hulâsa ettiğimiz bu polemik bizim için pek kıymetlidir. Ondan alacağımız çok değerli dersler vardır.

Polemikten açık bir surette anlaşılıyor ki da-da 1905 senesinde Bolşevik reisleri için bile geniş mikyasta devletçilik mes'elesi bir muamma imiş. Lenin gibi kuvvetli insanlar bile tereddüt ediyorlormuş. Halbuki o zaman dahi Rusya sanayii ve teknik bakımından bizim bugün içinde bulunduğumuz şartların kat kat üstünde idi. Bize nisbeten sanayi inkişaf etmiş, yüzlerce Avrupa mikyasında mütehassıslar yetiştirmekte ve teknik cihazı mukayese edilmiyecek derecede bizimkinin üstünde idi. Buna rağmen inkılâp yapıldıktan 14 sene geçtiği halde dünya kadar büyük olan ve her türlü iptidai madaeleri kendi içinde mebzuliyetle taşıyan ve zamanımızda her sene beş bine kadar müte-

hassıs yetiştiren ve Avrupa ve Amerika'dan da senede yüzlerce mütehassıslar getiren bu memleketin yüksek teknikkurma ameliyesi binbir müşkülâtı mucip olmakta ve binbir ıstırapları davet etmektedir.

Demek ki azamî devletçilik nazariyesini kurmuş olan Engels ve Kkrı Marks, devletçiliğin geniş bir mikyasta tatbiki yalnız sanayii azamî derecede inkişaf etmiş olan muhitlerde mümkündür derken derin bir hakikati ifade etmişlerdir.

Fakat bu büyük mütefekkirlerin kurmuş oldukları tarihî maddiyecilik nazariyesinden ilham alan bizim Kadrocular bizim gibi teknik ve sanayi bakımından iptidai denilecek kadar geri kalmış olan memlekette dahi devletçiliğin azamî derecede tatbiki imkânı olduğunu iddia etmektedirler. Yukardan beri serdettiğimiz mütalealar ve gösterdiğimiz vak'alar bu iddianın nazari ve amelî hiç bir hakikate istinat etmediğini kâfi derecede isbat etmiştir zannındavız ...

Şimdi ötedenberi yürüttüğümüz mütaleaları toplu bir şekilde ve muhtasar olarak söylemek lâzım gelirse diyebiliriz ki:

İnkılâp etrafında toplanmış olan Türk'lerin hepsi hem Kemalist, hem inşılâpçı hem de devletçidirler. Yalnız bizimle Kadrocular arasında bazı derin farklar vardır.

Farklardan birisi inkılâba karşı takılan vazı ve tavıra aittir.

Biz bütün inkılâpçı Türk'lerin inkılâpla aynı derecede alâkar olmak ve binaenaleyh inkılâpçı Türkiye'ain mukadderatı hakkında düşünmek ve söylemek hak ve selâhiyetini haiz olduklaamı tanımağı bir vatandaşlık hakkı diye telâkki ederiz.

Halbuki Kadrocular bunun hilâfına olarak inkılâbı benimsiyerek inhisar altına almak ve gûya inkılâbın irade ve menfaatlerini yalnız onlar temsil ediyorlarmış gibi tavır alarak herkese «ister istemez» kendi iradelerini kabul ettirmek iddiasındadırlar.

Biz bu acayip ruhi haleti inkılâbı ta esasından inkâr etmek ve mutlakiyete doğru yol açmak mânasında alıyor ve binaenaleyh buna karşı gelmeğı ve Türk inkılâbını bu acayip ruhi halete karşı müdafaa etmeğı bir vazife addederiz.

İkinci derin fark devletçilik ve Kemalist mefhumları hakkındaki anlayış etrafındadır. Filhakika bizde devlet için, icap ettiği ve ihtiyac olduğu zamanlar tezatları bertaraf etmek ve içtimai nizamı korumak için müdahale eylemek selâhiyetini tanıyoruz. Fakat bu icap ve ihtiyacı takdir hususundadır ki aramızda ayrılık başlıyor. Kadrocular garpte çıkmış olan va garp hayatının tabii neticeleri bulunan cereyanlardan mülhem olarak şim-

diden devletin ferdi kaldırarak yüksek tekniği ve iktisat terakümlerini eline almasını iltizam ediyorlar .

Biz ise bu cereyanlar için bizde henüz zemin hazırlanmamış olduğundan ferdin kaldırılmasını ve devletin müteşebbü suretile iktisadiyatla uğraşmasını memleket için pek tehlikeli addediyoruz ve bu endişelerimizi garpteki cereyanların ne gibi â-millerin mahsulu olduğunu ve bu amillerin bizde henüz meycut olmadığını göstermekle teyit ediyoruz. Kadrocular dahi bizi bu sahada teyit ederek garpte geniş devletçilik cereyanını doğuran ser - maye ile sâ-y ve sınıf mücadelelerinin ve bu mü - cadelelerden doğan tezatların bizde mevcut olma - dığını itiraf ediyorlar, fakat buna rağmen sırf na - zariye taklitçiliği anları başka ve bizce vahim ve tehlikeli yollara sevk ediyor .

Bizim kanaatimize göre kuvvetli cemaatler zıvalını kuvvetli fertlerden mürekkep olanlardır . Şark, tarihile, idaresile, kanunlarile, dinile, ahlâ - kile, felsefesile ferdi mütemadiyen ezmiştir .

Kemalist inkılâbının birinci hedefi ferdi bu ezici ve öldürücü âmillerden kurtarmaktır . Gerek vazetmiş olduğu devlet sistemi ve gerek bu siste - min istinat ettiği teşkilâtı esasiye kanunu bu yük - sek emelden ilham almışlardır .

Yeni Türk devletinin dayandığı teşkilâtı esa -

siye kanunu dikkatle mütalea edilirse görülecektir ki bu kanun baştanbaşa Türk vatandaşını her türlü kuyuttan kurtarmak, onun kafası, kalbi ve mesaisi için pürüzsüz ve maniasız serbest sahalara açmak için yapılmıştır. O artık ne dinle, ne an'ane ile ne de keyfî müdahalelerle mukayyettir. Onun yegâne durduğu nokta kanundur ki bu noktayı dahi tayin eden o kendisidir. Bu noktaya riayet etmek şartile yani kendi iradesine hürmet etmek şartile O fikrinde, düşüncesinde, yazısında, kelâmında, hareketinde. vicdanında hulâsa: Maddî ve manevî hayatının her cephesinde serbesttir. İnkılâp Başbuğunun tabiri ile o artık kelimenin tam manasile efendidir.

Bu serbestiler gelişi güzel ve yahut her hangi bir kanunu esasiyeyi taklit için temin olunmamıştır. Bunlar asırlardanberi işlenmek imkânından mahrum kalmış ve bunun elim ve öldürücü neticelerini üzerinbe tevrübe etmiş olan Türk kafasının, Türk kalbinin, Türk mesaisinin açılması, yani Türk ferдинin inkişafı için konulmuştur. Türk ferdi inkişaf ettikçe tabiatile kuvvetli fertlerden mürekkep olan Türk cemaati de aynı nisbette kuvvetlenecektir, inkişaf edecektir.

Binaenaleyh Kemalist devletinin birinci hedefi ferdi himaye ve teşvik ve ferдин inkişaf ve yükselmesini temin etmektir.

Bunun yanıbaşında ferдин yetişemediği ve

yapamadığı mübrem ve lüzumlu işleri devletin üzerine almasını ben de Kadrocular kadar kabul ederim.

Fakat hem zemin ve hem anasır hazır olmaktan ve hem de lüzum ve ihtiyaç hissedimeden sırf müstakbel ve muhtemel tezatlarla meydan vermemek endişesiyle icra cihazını milletin yerine geçirmek ve bütün teknik şebekesi ile iktisat terakümelerini bu cihazın faaliyet ve teşebbüslerinden beklemek bizce gayet vahim ve hatarnak bir yola sapmak olur. Ve hele Türkiye gibi nisbeten fakir ve vasıtaları mahdud olan bir memleketi bu hususta diğer memleketlere nümune ve yol gösterici olmak gibi cazibeli perispektifler ile tahrik etmek zihniyetini asla anlamıyoruz.

Bu'du mücerrette mi yaşıyoruz ?

Türk köylüsünden aldığımız vergiler ile «yüksek teknik cihazı ve iktisadî terakümler vücude getirerek müstakbel tezatları beşeriyete nümune olmak üzere bertaraf edeceğiz!»

Ne alâ!

Servantes'in ruhuna rahmet!

Cevaba cevap!

«İnkılâp ve Kadro» kitabının meydana attığı fikirleri ve bu fikirlerin nas tarzındaki ifade şeklini tenkit ederken ciddî ve ilmî mutalaalara dayanan izahlar alacağımı ümit ediyordum.

Esefle söylemek mecburiyetindeyim ki bu hususta dahi hayal inkisarına uğradım.

Verilen cevapları benim gibi diğer okuyanlar da Cumhuriyet gazetesinde mütalea ettiler...

İfade bakımından gene aynı tarz: Mücerret iddialar, nas gibi biribiri arkasına dizilmiş ve söz kalabalığına bürünmüş ve çoğu anlaşılmıyan formler, düsturlar ve kaideler, Ne bir izah, ne bir delil, ne de bir sübut. Müellif izah gibi adi şeylere tenezzül etmiyor ve nasların, olduğu gibi, her kesçe kabul edilmesi lâzımgeldiği kanaatinde gibidir.

Meselâ: Müellife göre ben bütün fikirlerimi 18inci ve 19 uncu asırlardan almış ve binaenaleyh

köhnelemiş, artık modası geçmiş bir fikir manzumesi taşımakta imişim.

Pek âlâ. Böyle bir iddia serdedilebilir, fakat bunun delili ve sübutü nerede?..

Onu sormayınız; çünkü müellife göre bu böyledir ve başka surette olmaz.

Halbuki böyle bir iddiayı serdetmek cesaretini kendinde gören birisi için benim fikirlerimi aynen zikretmek ve sonra da bu fikirlerin 18 inci ve 19 uncu asır fikirleri olduğunu ve bu fikirlerin artık terkedilerek yerine falan veya filan fikirlerin gelmiş bulunduğunu göstermek lâzım gelirdi.

Müellif böyle şeylerle asla uğraşmıyor. Ağa-oğlu 18 inci veya 19 uncu asır fikirlerinin hâmilidir, vesselâm..

Cumhuriyet gazesini okuyanlar da hatırlarlar ki: Ben yazılarımı Kadrocuların bilhassa ilham aldıkları kaynaklarla teyit etmiştim: Tarihi MeteryalizmeKarl Marks'ın Engeles'in ve onların doğrudan doğruya meslekdaşları bulunan Lenin'in, Troçki'nin, Luna Çarski'nin eserlerine dayanmışım Bunlardan bir çokları hâlâ da yaşamaktadırlar ve plânlı devletçilik nazariyesinin en müfrit tarafları addedilmektedirler.

O halde Şevket Süreyya Beye düşen vazife, ya bu adamları benim anlamadığımı isbat ve yahut kendisinin onlardan haberi olmadığını ve ya-

zılarının yalnız kulak dolgunluğu mahsulü olduğunu itiraf etmekte.

Fakat naslar durup dururken bu gibi adi şeylere tenezzül edilir mi?

Cevapların iç kısmına gelince: Gene teessüfle söylemek mecburiyetindeyim ki aynı boşlukla burada da karşılaştım.

Zaten yazıcı baştan aşağıya kadar yalnız benim şahsımla meşguldür ve son makalelerinin ikisine başlık olarak «Ağaoğlu Ahmet Beyle Hesaplaşma» adını vermiştir.

Yazıcı benimle değil, meydana attığı mühim mes'elelerle hesaplaşacaktı. Plânlı devletin ne olduğunu ve nasıl kurulacağını, böyle bir devletin yüksek tekniği ve iktisadî terakümleri nasıl tahakkuk ettireceğini ve nasıl benimsiyeceğini, plânlı devletin, fonksiyonsuz milletin ve hürriyetsiz ferdin kıymet ve mevkilerinin neden ibaret olacaklarını, bugün devletimizin istinat ettiği teşkilâtı esasiye kanunu ve parlamantarizm sistemile bu plânlı devlet telâkkisi arasında telif ve imtizaç imkanı olup olmadığını aydınlatıp anlatacaktı.

Fakat yazıcı bu sahalara yanaşmıyor bile. Çünkü: Bu sahalalar kuru naslar ve iddialar gibi sellemehüsselâm yanaşılacak kadar kolay ve basit değildir. Burada biraz bilgi ve biraz da tetkik sıter.

Zaten yazıcı, kendisi bu husustaki zâfını itiraf ediyor. Tekarrür etmiş muayyen ve sarîh fikirleri olmadığını kendisi söylüyor.

Yazısının bir yerinde aynen diyor ki: «Muhterem Ahmet beyde bütün fikirler ve bütün kıymet ölçüleri artık kat'î şeklini almış, tam manasını bulmuş, adeta naslaşmış ve ayetleşmiş birer mahiyet aldığı halde Kadro'da bu fikirler ve kıymet ölçüleri, içinde yaşadığımız millî ve beynelmîlî cemiyet hadiselerinin zaruret ve kanunlarına uygun bir şekilde seyyal ve alâstikidir.» - [Cumhuriyet 11 kânunuevvel] Şimdi bu cümleyi söz kalabalığından ayırt ediniz, ifade ettiği mana şu olur:

Ahmet Beyin fikirleri ve kıymet ölçüleri te-karrür etmiş, sarahat peyda eylemiştir. Halbuki bizim fikirlerimiz ve kıymet ölçülerimiz henüz te-karrür etmiş ve sarahat peyda eylemiş değildir. Henüz seyyal ve alâstiki bir oluş halindedir.

Madem ki buböyledir, madem ki henüz te-karrür ve sarahat peyda etmiş bir fikir manzumesine sahip değilsiniz, hangi cür'et ve cesaretle Türk inkılâbı gibi muhteşem bir hadisenin ideolojisini kurmak ve devletin müstakbel esaslarını çizmek teşebbüsüne girişiyorsunuz? Muhterem yazıcı yazısının bir yerinde beni cesaretsizlikle itham ediyor, hakları vardır. İtiraf ederim ki onun gösterdiği bu cür'et ve cesaret benim haddim değildir.

Şahsıma ayit yazdığı şeylerde de aynı cür'et ve cesaret müşahede olunmaktadır. Ben mes'elenin şahsî sahaya dökülmesini arzu etmezdim. Fakat madem ki Kadro ve İnkılâp sahibi bu sahaya girmiş, ben de kendimi müdafaa etmek mecburiyetindeyim.

Yukarıda da işaret edildiği vechile yazıcı benim ihtiyarlığımdan uzun uzadıya bahsediyor. Ve her ne kadar maksadı yaş olmadığını kayd ediyor, sa da bu ihtiyarlık dolayısıyla fikirlerimin de ihtiyarlamış, köhneleşmiş ve modadan çıkmış olduğu neticesine varıyor.

Bu münasebetle kendisine bir Türk sözünü hatırlatayım: Türk'ler derler ki iş yaşta değil, başta ve gönüldedir.

Ben öyle ihtiyarlar biliyorum ki. yetmiş beş yaşında dahi ruhlarının bütün zindeliğini, kalplerinin bütün tazeliğini muhafaza etmiş ve heyecanlı, atılgan, ödlü, yakıcı ve yanan genç gönül taşımaktadırlar.

Fakat öyle gençler de biliyorum ki yirmi beş, otuz yaşında bir paçavra haline gelmişler, cansız, ruhsuz, alâkasız, her adımlarını ölçen, her hareketlerini tartan, kolay hayat peşinden, sıcak makamlar arkasından koşan biçare ve avare gölgeler gibi sürünmektedirler..

Muhterem yazıcı nasıl düşünüyor? Bunların hangisi daha gençtir? Bu yetmiş beş yaşındaki

ihtiyar mı, yoksa yirmi beş yaşındaki delikanlı mı?..

Tekrar ediyorum, benim fikirlerim köhneleşmiş olabilir. Fakat bunun delili benim yaşımın geçkin olması değil.

Ben evvelki yazılarımda İnkılâp ve Kadro kitabında inkılâbımızın bir tek cepheden mütalea edilmiş olduğunu ve bu cephenin de iktisattan ibaret bulunduğunu kaydederek bu usulün Marksizm'e ve alelûmum tarihî maddiyecilik meslakine has olduğunu söylemiş ve bu yanlış taklitçiliğin İnkılâp ve Kadro sahibini içinden çıkılmaz tezatlarla sevkettiğini uzun delillerle isbat etmiştim; bu kere Kitap sahibi benim fikirlerimin 18 inci ve 19 uncu asır mütefekkirlerinden alındığını yazarak gûya bana cevap vermiş oluyor.

X Ben itiraf ederim ki bütün bilgilerimi garpten aldım fakat bu bilgilerden kendime mahsus muayyen ve sarîh fikirler ve kıymet ölçüleri edinebildiğimi de Kitap sahibi kendisi itiraf ve kabul ediyor.

Şimdi sorarım, Kadro ve İnkılâp sahibi bilgilerini nereden almıştır?

Ona bakılırsa, meydana attığı fikirleri hep kendi içinden çıkarmıştır.

Dördüncü makalesinin sonlarına doğru «Kitap Sahibi» aynen şöyle yazıyor: «Kendi millî inkılâbı bütün inkılâplar tarihinde müstakil ve tarihin seyri içinde bir takım müstakil prensipler ve

istikametler seçmeğe çalışan ve bunu kendine ahlâk ve kendi nesline telâkki sistemi kılmak istiyen bir endişede taklit şemmesi aramak asla kabil değildir.»

İşte peygamberane tarz buna derler. Fakat arada bir sui tefehhüm vardır: Yeni bir sistem kurarak tam bir nesli kendi arkasından yürütmek iddiasında bulunan zat bir dakika evvel muayyen fikirleri ve tekrür etmiş kıymet ölçüleri olmadığını itiraf ediyor.

Bu nasıl şey?

Muayyen ve mukarrer fikirleri olmıyan bir zat, yeni bir fikir sistemi kurmak iddiasında nasıl bulunabilir?.

Hatırıma Sadi'nin güzel bir hikâyesi geldi. Yakup peygamberden sormuşlar. Yusuf'un gömleğinin kokusunu ta Mısır'dan duydun, kendisini Kenan gibi yakın bir yerde kuyu içinde olduğunu neden sezmedin?. Yakup cevap veriyor. «Biz peygamberlerin hali böyledir Bazan göklerde gezeriz ve bazan da kendi topuklarımızı göremeyiz.»

Şimdi bizim peygamberin sistem dediği şey neden ibarettir? Bu sistem üç kelime ile ifade edilebilir: Plânlı devlet, bu devletin yüksek tekniği yani istihsal vasıtalarını ve iktisat terakümlerini, yani servetleri yaratmak ve benimsemek!

İşte bu sistemin hulâsası:

Ben geçen yazılarımda bu sistemin Marksizm'e ve tarihî maddiyecilik mesleğine has olduğunu ve Kadrocuların bu kadar beğenmedikleri 19 uncu asrın ta ortalarında kurularak bizde mevcut olmıyan sınıf mücadelesile, sınıf tezatlarının mahsulü bulunduğunu uzun delillerle isbat etmiştim. Aynı zamanda bu sistemin bizim inkılâbımızla da hiç bir alâka ve münasebeti olmadığını, Türk inkılâbını yapanların, inkılâbı tek bir iktisat cephesinden yürütmeyi asla düşünmediklerini, Kadro kitabında inkılâbımızın siyasî ve içtimaî cepheslerine, meselâ saltanatın iskatına, hilâfetin ilgasına, Lozan sulhnamesine, hukuk, din, aile, harf, devlet şekli ve saire gibi sahalardaki inkılâplara bir tek kelime ile bile temas edilmemiş olduğunu ve binaenaleyh serdolunan inkılâp ideolojisinin uydurma, başka yerlerden gelme ve bizim içtimaî bünyemize uymıyan cereyanların bir taklitçilik eseri bulunduğunu izah etmiştim. Bu tenkit karşısında peygamberane sistem, kurmak iddiasında bulunan zata düşen vazife, evvelâ sistemin Marksizm'le alâkası olmadığını ve saniyen ideolojinin Türk inkılâbının siyasî, içtimaî, hukukî sahalardaki müsbet tezahürlerinden alınmış olduğunu isbat etmektir!. Fakat muhterem yazıcı bu cihetlere temas bile etmiyor, o yalnız naslar yagdırıyor ve sistemler kuruyor! Ne yapsın? Kimsebaşından yüksek sıçıramaz ki!

Kadro kitabının üslûbunu tenkit ederken nü-

mune olmak üzere bu kitaptan aldığım şu cümleyi göstermiştim. «Şuurlu fakat müsamahasız bir disiplin demek olan inkılâp nizamı içinde anarşik bir matbuat sistemi inkulâbın mana ve mahiyetile tam bir tezat teşkil eder.»

Ben bu cümleyi manasız bir nas diye telâkki etmiştim. Şimdi İnkılâp ve Kadro sahibi bana verdiği cevapta beni cesaretsizlikle itham ediyor.

İkinci makalesinde aynen diyor ki: «Fakat aşikârdır ki buradaki hücum üslûba değildir. Fikre tevcih edilen hücum cesaretsizlik derecesine varan bir ihtiyatın perdesi arkasında bir üslûp şekline girmiş ve gûya maskelenmiştir.»

Bunu yazdıktan sonra genç Şevket Süreyya Bey bana bir de cesaret dersi vermek üzere nasıl yazmaktığımı lâzım geldiğini öğretiyor ve benden kalem ve kelâm serbestilerinin taraftarı olduğumu açıktan söylemekliğimi talep ediyor.

Evvelâ verdiği cesaret dersinden dolayı kendisine minnet ve şükranımı arzederim.

Sonra genç birisinin ihtiyar birisine cesaret dersi ve nümunesi vermesi pek tabii değil mi? Zaten gençlerimizden de beklenen bu değil mi?

Fakat müsaadelerile bu cesaret hakkında biraz anlaşılm.

Ben hürriyet taraftarı olduğumu yazılarımın başından aşağısına kadar söylemiştim ve bu hür-

riyetin neden ibaret olduğunu da izah ederken teşkilâtı esasiye kanunumuzda tasrih olunan kalem, kelâm ve fikir serbestilerini de sarahaten kaydetmiştim. Bu ciheti muhterem yazıcı inkâr etmez zannediyorum..

O genç ise hürriyet aleyhtarıdır. Kitabının bir yerinde aynen şöyle yazıyor. «İdeal fertlere hürriyet vermek değil iş bulmaktır.»

Demek ki o genç vatandaşların şahsiyetlerinden, şeref ve haysiyetlerinden, şeref ve haysiyetlerinden ziyade midelerini düşünüyor. Ona göre insanın karnı doysun da isterse köle olsun.

Ben isem tamamen aksini düşünüyorum. Bana göre insan aç olsun da hür ve şerefli olsun.

Fakat bu hususta fazla yorulmıyacağım. Çünkü biliyorum ki her yiğitin bir yoğurt yiyişi, her tabiatın bir zevki ve her mesleğin de bir icabı vardır. Lâkin ben hür olmıyan insanların iş sahibi olacaklarına dahi kani değilim. Bu fikrimi de yazılarımda sarahaten beyan ve isbat ettim.

Fakat ne bu fikirleri beyan ederken kendimde bir korku endişesi duydum ve ne de kadro sahibinin hürriyeti inkâr etmesini bir kahramanlık telâkki ederim. Çünkü: Türk Cumhuriyetinin esasî kanunu her ikimize de serbest düşünmek ve serbest yazmak hakkını vermiştir. Binaenaleyh bence bu hakkı istimal etmek için ne korkak ve ne de kahraman olmak lâzımdır.

Lâkin ben hürriyeti iltizam ettiğim için onun nazarında korkağım. Acaba yazıcı hürriyeti inkâr ettiği için kendini nasıl telâkki ediyor?

Vakıa Sevket Süreyya Bey hürriyeti cemiyet namına inkâr ediyor. Ona göre hürriyet mutlak anarşiye varır ve binaenaleyh inkılâbı ve cemiyeti korumak için hürriyeti feda etmelidir.

Genç yazıcı başka yerlerden aldığı bu nazariyenin dahi yeni ve Peygamberane bir icat olduğunu zannediyorsa aldanıyor. Çünkü nazariye dünya kadar kadim ve köhnedir. Ta Pzistirat'tan Kalikula'ya, 14üncü Lui'den Çar üçüncü Aleksandr'a, Meterlink'ten üçüncü Napolyan'a, Elhakimibi Emrullah'tan Abdülhamit'e kadar bütün müstebitler ve istibdât taraftarları hep aynı teraniyi, aynı nağmeyi, aynı tarzda terennüm etmişlerdir. Hep hürriyet anaşiri doğurur, anarşiden cemiyeti koruyalım, demişlerdir.

Halbuki hürriyetten anarşi değil nizam ve intizam doğar.

Anarşiden kaçınmak bahanesile hürriyeti inkâr eden istibdattır ki anarşi için daima zemin, imkân ve ihtimal hazırlar.

Kendi kendisini idare etmeğe alıştırılmış olan ve alışmış bulunan muhitlerdir ki anarşiye meydan vermezler. Hürriyetlerden mahrum cemaatlerdedir ki anarşi daima kül altında saklanan ateş gibi parlamaya müheyyadır.

Bu sahada dahi genç yazıcı ilhamını başka ve yabancı inkılâplardan almıştır.

Bakınız Türk inkılâbının en yüksek ve en salâhiyettar şahsiyeti bu mes'ele hakkında ne diyor.

«Hürriyete karşı konulabilecek yegâne silâh gene hürriyettir.»

Türk inkılâbının yüksek rehberinin bu vecizesi tam bir devlet, bir ahlâk ve bir vatandaşlık felsefesinin hulâsasıdır.

Kadro sahibi başka inkılâplardan mülhem olarak diyor ki: İnkılâp ve cemiyet namına hürriyet boğulmalıdır. Ben inkılâbımızın ruhuna dayanarak diyotum ki: İnkılâp ve cemiyet için hürriyet korunmalıdır.

Bu nasıl yapılır?

Evet bu bir iştir. Hem de büyük bir iştir. Fakat ne kadar büyük olsa da muhakkak yapılmalıdır.

Hükûmet bir san'attır. Ve bence san'atların en incesi, en zarifidir. Kolelerden mürekkep sürüleri idare etmek her yiğidin işidir. hürlerden mürekkep efendileri idare etmek er kişinin işidir.

Türk köylüsünün efendi olduğunu ilân eden bir inkılâp heyetinin bu erkişilerden olduklarına ve her işte olduğu gibi bu ince ve zarif san'atin de altından çıkacaklarına. hatta çıkmakta olduklarına kaniim.

Anlaşıyor ki kadro sahibinin hatırası da kırsadır. İkinci makalesinde beni korkaklıkla itham eden bu zat altıncı makalesinde beni hürriyet kahramanlığı rolünü oynatmakla itham ediyor. Bu makalede aynen diyor ki:

«Ağaoğlu Ahmet Bey meşkûk anlarda demokrasi âşıklığını, ferdin mukaddes haklarını zalimlere karşı müdafaa eden bir hürriyet kahramanı edasıle ve kötü bir finaltropi perdesi arkasına saklanarak yapıyor.»

Genç yazıcıyı temin ederim ki ben onun fikirlerini tenkit etmeğe koyulurken kahramanlık yapıyorum gibi bir şey hatırıma asla gelmemiştir.

Eğer kendisi vehme tutulmuş ve yahut dev aynasına bakmağı âdet edinmişse kendisini tedavi ettirmesini ve bu kötü âdetten çekinmesini tavsiye ederim, çünkü genç çağında kendisini pek çirkin ve pek gülünç gösteriyor.

Eğer Şevket Süreyya Beyin inkılâbımıza asla uymıyan fikirlerini Türk Cumhuriyetinde tenkit etmek bir kahramanlık sayılacaksa artık uzanıp ölmekten başka çare kalmamış demektir. Fakat bereket versin ki bu hale gelmedik.

Hürriyet için yapılmış bir inkılâp, bu inkılâbın vücade getirmiş olduğu teşkilâtı esasiye kanunu ve bu kanunun Türk vatandaşlarına temin ettiği haklar ve serbestiler vardır ki meydandanda dimdik duruyorlar. Ve bunlar durdukça her Türk va-

tandaşı her fikri tenkit ve münakaşa etmek selâhiyetini haiz olacak ve bu selâhiyeti istimal ederken de bir kahramanlık yapıyorum gibi yabani ve iptidaî bir hisse kapılmıyacaktır. Kahramanlık mı?

Kime ve neye karşı?

Kahramanlık cumhuriyeti kurmaktır. Cumhuriyet kurulmuştur. Cumhuriyet içinde ise artık hürriyet için kahramanlığa ver kalmamıştır.

Kadro sahibi bunu böylece bilsin ve bundan sonra kimseye ne korkaklık ve ne de kahramanlık isnat etmesin.

*
* *

X Evvelki yazılarımda ben demiştim ki Kadro'da milliyet hakkında sarîh bir fikre tesadüf etmedim. Fakat - serdolan nazariyeden anlaşılıyor ki - Kadro'cuların hayalince millet denilen varlık - devlet namını taşıyan fakat şahsiyeti ve hududu tayyün etmeyen adeta mistik bir mahiyet alan bir tasavvurun içinde eriyen silinen ve her türlü fonksiyondan mahrum edilen - bir gölgeden ibarettir. Bu kere «İnkılâp ve Kadro» sahibi millet hakkındaki fikrini aydınlatıyor. Yedinci makalesinde diyor ki «hakikî manasile milleti bulabilmek için bu milletleşme seyrini tam bir iktisadî mukadderat birliğine kadar götürmek şarttır.»

X Ve bu «iktisadî birlik mukadderatına kadar»

götürmek için de Kadrocular ferdi ve milleti siliyorlar ve bütün istihsal vasıtalarile servet terkümülerini «devlet» dedikleri, milletin haricinde ve milletin üstündeki mistik bir varlığa teslim ediyorlar!

Kabul ederim ki o tariftan bu neticeyi çıkarmak pek tabii ve pek mantıkîdir.

Fakat Kadro'cuların gerek o tarifi ve gerekse bu neticeyi orijinal ve kendilerine has diye iddia etmeleri pek garip ve gülünçtür.

Çünkü gerek tarif ve gerek alınan netice ta «Lâssal» zamanından kalma “tarihî maddiyecilik,, nazariyesinin millî mikyasa aydurulmasından başka bir şey değildir. Filhakika bugün bu sistem «Otarşi» namını almıştır; fakat esaslar gene aynidir.

O halde Kitap sahibinin bu tarif ve neticenin sırf Türk inkılâbının sevir ve mahiyetinden alınmış olduğunu iddia etmesine ne nam verilir?

Bu suretle Kadro ve İnkılâp sahibi tarihî maddiyecilik noktasından hareket ederek gayet tabii ve mantıkî olarak millet mefhumunda asıl olarak yalnız iktisadî görüyor.

Ben de iddia ediyorum ki bu görüş bir taraftan tarihin seyrine tamamen mugayir olduğu gibi diğer taraftan da milliyeti tamamen inkâr demektir.

Tarihen ne görüyoruz?

Bütün tarihe hâkim olan ve hatta devlet hayatının diğer kısımları üzerine de derin tesirler icra etmekten hali kalmıyan bir hâdise daima müşahede edilegelmiştir. Bu hâdise - millî temerküz hâdisesidir. Aynı antropolojik asla mensup olan, aynı lisanı konuşan, aynı müşterek kültüre sahip olan cüzüler mütemadiyen birleşmeğe doğru yürümektedirler, burada adeta bir zümreye mensup olan atomlar arasındaki cazibe hâdisesi cereyan etmektedir. Nasıl ki atomlar biribirlerini celbeder muayyen bir zümreyi teşkil etmektedirler. - O suretle de - aynı ırka mensup olanlar, aynı lisanı konuşanlar, aynı kültürü taşıyanlar arasında müteakabil cezbelere olmaktadır. Bu hâdise, önüne geçilmez ve ergeç birliği temin eden bir kuvvettir.

Fransa, İngiltere gibi - on dokuzuncu asra kadar teşekkül etmiş olan milletler bir tarafa bırakılırsa - yalnız bu asır esnasında Alman, İtalyan Yunan, Bulgar, Sırp ve Romanya vahdetleri husule geldi. Harp sonunda ise - millî cereyanlar daha ziyade kuvvetleşti; Lehistan eski millî birliğini buldu, İrlanda, Mısır, Cekoslovakya, Arabistan, Fenlândiya, Estonya, Lituanya - millî istiklâle nail oldular! İddia edilebilir ki bugün millî birlik yolunda yürümiyen bir tek koltural unsur kalmamıştır. Hindistan, Ukranya, Orta Asya Türk memleketleri, hep o yol üzerinde çırpınıyorlar.

Şimdi bunları birliğe sevkeden o kudretli cazibe nedir? İş eğer yalnız mideye ve iktisada kalmış olsaydı, bu hâdiselerin hiç birisinin olması lâzım gelirdi! İrlanda'da York şehrinin belediye reisini - altmış gün İngiliz hapisanesinde aç kalıp nihayet kendisini öldürmeğe ve gene aynı İrlanda'da - on, on beş yaşındaki mektep kızlarının kendi saçlarını satarak millî harekete yardım temin etmeğe - birinci Napolyon'a suikast eden alman gencine - kurtulmak için nedamet beyan etmesi teklif edilirken - « Kurtulduğum gün gene milletime kasteden zalimi öldürmeğe çalışacağım » demeğe, padişahın yaveri sıfatile âlâ refah ve istirahat ve bolluk içinde yaşamak imkânı varken Mustafa Kemal'i ezilmiş, kırılmış harabiye çevrilmiş Anadolu'ya, atısı meçhul ve binbir ıztıraplar, meşakkatler ve tehlikeler ile dolu bir teşebbüse atılmağa sevkeden nedir ?

Tarih sahifelerini zinetlendiren bu gibi aşk ve fedakârlık hâdiseleri bir mide mes'elesi midir? Böyle bir iddiada bulunabilmek için bilmem ki ne olmalı?.

Vakıa denilebilir ki bütün bü saydığınız misaller hep fertlere aittir. Biz mes'eleyi cemaatler mikeyasında mütalea ediyoruz.

Şimdi gelelim cemaatlere :

Sorarım : Fenlândiya, Estonya, Litvanya için vâsi Rusya ile birlikte yaşamak, onun vâsi vası-

talarından istifade etmek mi daha faydalıdır, yoksa - mahdut bir daire içine sıkılarak - binbir müşkülâtla geçinmek mi?

Aynı hal Lehistan, Çekoslovakya, İrlanda ve saireler için de varittir.

Fakat gidiniz de bu milletlere yeniden Avusturya, Rusya, İngiltere hakimiyeti altına girmelerini teklif ediniz! Kabul ederler mi zannediyorsunuz ?

Filhakika Harpsonunda bazı milletler zedelendiler. Almanya, Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye gibi Versay konferansının asıl hastası da işte budur. Millî cereyanların derunî kuvvetini hesaba katmamış olmasıdır. Garp beşeriyetinin bugün maruz kaldığı keşmekeşlerin, ıztırapların, müşkül-lerin en mühim kısmı bu hata yüzündendir.

Maafafih dikkat olunsun; bu müthiş muharebeden sonra dahi hiç bir millet silinemedi! Halbuki yüz sene evvel Napolyon arzusuna ve keyfine göre milletlerin mukadderatı ile oynuyordu. Bu kere ise mağlûbiyetin fecaatine, galiplerin hiddet ve azametlerine rağmen kökünden millet kaldırmak fikrine yanaşamadılar.

Hiç şüphe etmiyorum ki - zedelenmiş olan milletler dahi - az çok yakın zamanlarda eski vahdetlerini bulacaklardır. Çünkü yukarda kaydettiğimiz bu «millî birleşme» kanunu umumidir, beşeridir, mukadderdir.

Bu kanun mideye irca olduğu dakikada her türlü mana ve mefhumunu gaybeder. Hiç şüphe yoktur ki teşekkül etmiş olan bir millet iktisaden ne kadar yükselirse o nisbette kuvveti artar, o nisbette kendi varlığını, kendi kültürünü müdafaya muktedir olur ve aynı nisbette fertleri arasında iş bölümü inkişaf eder ve iş bölümünün inkişafı nisbetinde içtimai tesanüt artar. Bütün bunları geçen yazılarımızda uzunuzadıya izah etmiştik.

Fakat milletin teşekkül ameliyesinde başlıca âmil iktisat değil ırk, lisan ve kültür birliğidir ve bu birlikten doğan «cazibe» kanunudur.

İktisat mütaleası daha ziyade kozmopolitizme ve gayrimillî hareketlere götürür, zira mademki maksat iyi yaşamak, müreffah olmaktır, bu iyi yaşamağı ve refahı kim temin ederse onunla birleşmek tabii olmaz mı? - Meselâ kim inkâr edebilir ki İngiliz'lerin Mısır'a gelmeleri - Mısır ahâlisinin maddî refahının yükselmesine sebep olmuştur. Eğer iş yalnız mideye kalmış olsaydı Mısır'da hiç bir millî cereyanın olmaması lâzım gelirdi.

Halbuki kaziye tamamen aksinedir.

İşte bunun içindir ki Kadro'yu ilham eden «Marksizm» ve «tarihî maddiyecilik» nazariyesini kabul edenler nazariyenin son neticelerini de kabul etmişlerdir ve milliyeti inkâr ederek «vatanım dünya, milletim beşeriyettir» şiarını benimsemişlerdir.

İçtimaî ve iktisadî mevzulardan bahseden Kadro ve İnkılâp sahibinin son iki makalesi bütün bütün romantik ve mistiktir.

7 Muhterem yazıcı diyor ki: «Ağaoğlu için asıl olan bilinen, örnekler, emrivakilerdir. Kadro'nun müdafaa ettiği millî iktisat rejimi ise henüz hiç bir yerde örneği olmıyan; yanı emrivaki haline gelmiyen bir şeydir. Binaenaleyh Ağaoğlunun vak'aların ve hâdiselerin önünde koşan değil, ancak peşinde gelmeğe alışan tefekkür tarzı bu eşsiz ve örneksiz devlet sistemini kabili idrak değil.»

Cevabın bu son satırlarını, türkçeleştirmek şartile, ben de imza ederim. Hakikaten, Kadronun müdafaa ettiği sistem, cihanda örneği olmıyan anlaşılmaz, garabetlerle dolu bir şeydir. Binaenaleyh hadiseler ve vak'aların önünde koşan eşsiz ve örneksiz, meçhul ve anlaşılmaz bu sistemi Ağaoğlu'nun müfekkiresi tabiatile kavrıyamaz.

Zavallı Ağaoğlu bazan anlıyor gibi oluyor. Ve kendi kendinr diyor ki: «Kadro sahibi bütün istihsal vasıtalarile iktisat terakümlerinin devlete ait olmasını talep ediyor. Öyle ise bu zat Marksiz'tir ve teklif ettiği sistem de ötedenberi çiğnene çiğnene yıpranmış Marksizm'den başka bir şey değildir.»

Fakat Ağaoğlu bu mantıkî neticeyi almak üzere iken Kadro sahibi önüne dikiliyor ve aza-

metli bir tavırla : «Efendi ne diyorsun, Marks kim oluyor! Ben tamamen ve bambaşka yeni ve örneği olmıyan bir sistem teklif ediyorum.»

Hayret içinde kalan Ağaoğlu soruyor : «Pekâla, bu yeni ve örneği olmıyan sistem neden ibarettir; izah buyurunuz.»

«Kadro ve İnkılâp,, sahibi gene azametli bir tavırla «bize göre inkılâp nizamının hukuk ve devlet tarzını ancak bize has olan yani eşsiz ve örneksiz bulunan prensipler sistemi şeklinde terki-be çalışmak tabiatı eşyaya tamamile uygundur.»

Ağaoğlu gene hayretler içinde diyor ki:

«Aman Efendim, ne çare ki inkılâbı yapanlar sizi beklememişlerdir. Yaptıkları inkılâp nizamının hukuk ve devlet tarzlarını sizden evvel tesbit ve tayin etmişlerdir. Esas hukukları teşkilâtı esasiye kanunile kayıt ve diğer hukukları da örnek olan İsviçre'den, İtalya'dan ve Almanya'dan almışlardır. Devlet tarzına gelince, onu da demokrasi örneği üzerine halkçı cumhuriyet şeklinde tayin etmişlerdir. Haydi diyelim ki siz bunları beğenmiyorsunuz, tabiriniz veçhile harpsonu eşsiz ve örneksiz bir şekil vermek istiyorsunuz, hiç olmazsa bu şekli tayin buyurur musunuz?»

Kitap sahibi tereddüt etmeksizin «Harpsonu bütün mütekâmil cematler de bir takım bünyevî istihaleler, aslî değişiklikler oldu; fikirler değişti;

binaenaleyh biz de bu cemaatler ile hemahenk olarak yürümeliyiz?»

Ağaoğlu — «Lûtfen bu değişikliklerin buyeni fikirlerin neden ibaret olduğunu söyler misiniz?»

Kitap sahibi — «İmkân yok efendim; çünkü bütün bunlar “ oluş,, halindedirler, haklarında muayyen ve sarîh bir fikir edinmek imkânsızdır. Her şey seyyal, elâstikli dinamik bir halde yürümektedir. Binaenaleyh biz de yürümeliyiz.»

Ağaoğlu — “Nereve ve ne için?,,.

Kadro sahibi — “Orasını bilmiyorum, fakat, şimdilik yüksek teknik ve istihsal vasıtalarile iktisat terakümleri devletin eline geçmelidir.,,

İşte Ahmet Beyi hayretler içine sokan, ve hiç bir şey anıyamıyacak kadar şaşkın bir hale getiren vaziyet...

• Ben yazılarımda daima şunları ileri sürmüştüm. Devlet mahiyeti itibarile bile devletçidir. İctimaî nizama müdahale ederek husule gelmiş olan tezatları bertaraf etmek ve ahengi temin eylemek onun esas vazifesidir.

• Fakat aynı zamanda şunu da ilâve etmiştim ki tarihen devletle doğan ferttir ki hürriyet sayesinde ve kendi mesaisile tezatların husulüne sebep oluyor ve binaenaleyh fert yükseldikçe ve inkişaf ettikçe tezatlar çoğalır ve neticede devle-

tin müdahalesi ve fonksiyonları da aynı nisbette tezayüt eder.

Şimdi benim bu fikrime cevap olmak üzere Kitap sahibi diyor ki:

«Devlet her zaman cemiyet hayatına müdahale etmiş; fakat hiç bir zaman cemiyete yeni bir şekil vermek davasını üzerine almamıştır. Halbuki biz devlete bu kurucu, teşkilâtlandırıcı ve millet hesabına temellük edici vazifeyi veriyoruz.»

Zaten asıl davamız da bunun üzerinde değildir? Şimdi bu nassı tekrar etmekle bize cevap verildi mi zennediliyor?

Biz bu nassı tahlil ederken demiştik ki Kadro'culara göre devlet, milletin üstünde ve milletin haricinde mücerret ve mistik bir varlık mahiyetini kesbediyor. Bu mücerret ve mistik varlık onlara göre hem kurucu, hem teşkilâtlandırıcı ve hem temellükedicidir. Bu telâkki sırf komünist ve Marksist telâkkisidir. Bu telâkkiye göre millet siliniyor, ortadan kalkıyor, âtil ve bâtil bir hale getiriliyor. Onun yerine neden ibaret olduğu malûm olmıyan bir devlet mefhumu geçiriliyor. Halbuki hayatta milletin esas olduğu, devleti kuran, devlete şekil veren devletin fonksiyonlarını tayin eden millet olduğu söz götürmez aşikâr bir hakikattir.

Kadro kitabı sahibi bizim bu mütalealarımızı

reddecek ve örneksiz, eşsiz fikirlerini teyit edecek izahat yerine nassı aynen tekrarlamakla iktifa ediyor.

Bununla da kalmıyor. Daha yüksek maarifetler gösteriyor.

Bu marifetlerden ikisi üzerinde durmağı lüzumlu gördüm.

Beni okuyanlar hatırlarlar ki, ben yazılarımda Şevket Süreyya Beyin ilham aldığı membaları işhat ederek ezcümle bazı sosyalist ve komünist muharrirlerinin eserlerini göstermiştim.

Şimdi buna cevap olmak üzere bu zat şöyle yazıyor: «Bu yazılar bize bir beyaz Rus kitabından iktisap edilmiş bazı parçalar gibi geldi.»

Kalemine hürmet eden dürüst bir gence bu cümle yakışmaz. Ben gösterdiğim eserlerin isimlerini ve sahiplerini sarahaten kaydetmiştim. Evvelâ işhat ettiğim eserler yalnız Rus inkılâpçılarına ait değildir. Meşhur Alman mütefekkirlerinin eserleri de gösterilmiştir. Saniyen mademki Kadro sahibi kendisi «Rus inkılâbını yakından görmüş ve reislerle yakından tanışmak fırsatına nail olduğunu» yazıyor; o halde benim işhat ettiğim eserleri tetkik etmek kendisi için mümkün imiş. Bunu yapmayıp ta gelişi güzel beyaz Rus kitabından bahsetmek kendine hürmet eden dürüst bir kaleme yakışmaz.

İkinci marifet daha fecidir.

Kadro sahibi en son makalesinin en son kısmında, benim serbest fırkaya mensup olduğumu hatırlatıyor.

Kariler hatırlarlar ki ben “Kadro ve İnkılâp,, sahibinin «Kadro’nun ileri sürdüğü inkılâp ideolojisinin çizdiği esaslara herkes ister istemez tebaiyet edecek» mealindeki yazısını tenkit ederek bu iddiayı gülünç görmüş ve demiştim ki:

«İnkılâpçı Türkiye’de her inkılâpçı devletçi, ve Kemalisttir. Kadrocuların bu üç sıfatı benimsemek, inhisar altına almak ve onlara verdikleri mana ve mefhumu herkese, ister istemez, kabul ettirmek iddiasında bulunmaları gülünç ve beyhudedir.

Şimdi Kitap sahibi buna cevap olmak üzere serbest fırkayı hatırlamakla demek istiyor ki ben inkılâpçı, devletçi ve Kemalist olsaydım serbest fırkaya gitmezdim.

Ahlâk bakımından pek kötü olan bu fıkraya cevabım şudur: “Ben serbest fırkaya inkılâpçı, demokrat, liberal devletçi ve Kemalist olarak geçtim. Çünkü inkılâbın ta ilk günlerinden inkılâp reislerinin maiyetlerinde çalışmış, inkılâp matbuatını senelerce idare etmiş, inkılâbın resmî organının başında senelerce bulunmuş, inkılâp fırkasının ilk nizamnamesini kaleme almış ve müdafaa etmiş, teşkilâtı esasiye kanununun tanzimine iştirak

etmiş, inkılâp fırkasının sekiz sene meb'usu sıfatını taşımış, inkılâp fırkası grubunun idare heyetinde bulunmuş bir adam sıfatile diyorum ki: Ben serbest fırka kurulduğu zamana kadar Cumhuriyet Halk Fırkasının tamamen liberal, demokrat ve benim kadar devletçi bir fırka olduğu kanaatinde idim. Binaenaleyh bende değişmiş hiç bir şey yok. Bunu da ilâve etmek isterim ki ben inkılâp fırkasına, inkılâp mahkemesi koridorlarından geçerek dehalet etmedim ve bugün dahi şu kanaatteyim ki Cumhuriyet Halk Fırkasının devletçiliği benim devletçilik hakkındaki tarzı telâkkime Kadr'nun telâkkisinden kat kat daha yakındır, daha munistir...

Bana verilen cevapları mütalea ederken. yeni bir fikir sistemi kurmak iddiasında bulunan zatın isnat ve tahrif yoluna girmiş olduğunu da teessüfle müşahede ettim.

Genç muharrir birinci makalesinin bir yerinde aynen diyor ki:

«Ahmet Beye göre harp sonu Avrupa'nın fikrî manzarası evvelâ bir irticadır.»

Ben böyle bir fikir beyan etmedim ve hatırlama bile getirmedi: bilâkis: Benim yazılarımı okuyanlarda tastik ederler ki ben iddialarımı beşeriyetteki tekâmül seyrine bağlıyor ve bilhassa «devletçilik» hakkındaki nazariyelerin bu tekâmül

seyri ile derinden alâkadar olduğu kanaatini taşıyorum.

On dört makalemde tam yedisi bu mevzua hasretmiştir. «Şark ve Garp» unvanlı beşinci makalemde şarkın gerilemesini - istibdadın tesiri ile şarkın durgunluğunda - garbin ilerlemesini de hürriyetin feyzi ile garbin tekâmülünde aramış ve garp tekâmülünün seyrini izah etmiştim.

“Basitten Mürekkebe Sürüden Milliyete Doğru,, unvanlı altıncı makalemde - sürü halinde yaşayan iptidai beşer kümelerinin - ne gibi tekamül devirlerinden geçerek bugünkü mütekâmil milletler şeklini almış olduklarını ve bu tehavvüller esnasında ferdî mesainin rolünü göstermeğe çalışmıştım.

“İçtimaî Tezatlar,, unvanını taşıyan yedinci makalemde - cemaatlerin inkişafı ile beraber - içtimaî tezatların doğuşu tarzlarını ve bu tezatları bertaraf ederek ahenk ve nizamı temin için devletlerin müdahale etmek ıztırasında kaldıklarını, fakat gerek içtimaî inkişafı ve gerek tezatların doğmasında en mühim âmilin ferdî mesai olduğunu isbat ediyorum.

“Asrî Devlet Selâhiyetlerinin Genişlemesi,, unvanını taşıyan sekizinci makalemde - azamî derecede mürekkepleşmiş ve uzviyetleşmiş olan asrî cemaatler hayatının çıkardığı tezatların azamî de-

recede mürekkep ve karışık olduğundan - devlet müdahalesinin de aynı nisbette artmış olduğunu ve bu tezatların başında “sây ile sermaye „ ve “sınıf„ tezatlarının olduğunu izaha çalıştım.

“Umumî Harbin Tesiri ve Mnhtelif Devletçilik Tarzları„ unvanlı dokuzuncu makalemde ise - harp sonu cereyanlarından bahsederek devletçilik mes'elesinin ayrı ayrı muhitlerde ayrı ayrı şekiller aldığıı beyan etmiştim.

“Fen, Teknik ve İş Fazileti„ başlığını taşıyan on ikinci makalemde de her cemaatte devlet müdahalesi derecesinin, o cemaatin inkişafı derecesi ile alâkadar olduğunu ve “fen, teknik ve iş fazileti„ inkişaf etmemiş olan muhitlerde geniş mikyasta devlet müdahalesinin imkânı olmadığını isbata çalıştım.

Ve nihayet “Dikkate Lâyık Bir Polemik „ başlığını taşıyan 13 üncü makalemde - yukarıda serdolunan fikirlerimi teyit için - elyevm en geniş devletçilik sistemini iltizam eden selâhiyettar zevat arasında bu hususa ait cereyan eden münakaşaları işhat ettim.

Gerek bu makalelerimden ve gerek “Kadro„ sahibinin inkılâbımız hakkında yazdığı ideolojiye dair yazdığım makalelerden çıkardığım neticeler şunlardı :

1 — Bu ideolojinin bizim inkılâbımızla alâka ve münasebeti yoktur.

2 — Bizde ne teraküm etmiş sermaye ve ne de tekâsüf etmiş sây var. Binaenaleyh Avrupa cemaatlerinde içtimai tezatları doğuran, ve geniş mikyasta devletin müdahalesini icap ettiren sınıf mücadelesi de yoktur.

3 — Bizde fen, teknik ve iş fazileti inkişaf etmedidiğinden, devletin geniş mikyasta müdahalesi hem imkânsızdır ve hem de bu âmillerin bizzat doğmalarına mâni olur.

4 — Bizde devlet - yalnız ferdin yapamadıklarını üzerine almalı ve mütebakisini ferdî mesaiye bırakmalıdır - çünkü yalnız bu tariklerdir ki diğer cemaatler inkişaf edebilmişlerdir.

Şimdi «Kadro» sahibine düşen vazife, benim bu tezlerimi birer birer alıp reddetmekti. Halbuki yazılarını okuyunuz: bu tezlere uzaktan bile yanaşmıyor!. Devlet, fert, sınıf tezatlarının doğuş tarzı, sermaye ve sây, muasır cemaatlerin tekâmül seyri, devletçilik harekâtının inkişafı ve son şekilleri onu meşgul bile etmiyor: bunların yerine muhterem yazıcı şahsiyetle, isnat ve tahrifle meşguldür.

İsnadın ne olduğunu söyledik.

Tahrif daha fecidir.

«Kadro ve İnkılâp» sahibi kitabında demokrasiden bahserken diyor ki: «Cemaat içinde ferde adeta onu cemiyetten ayıran bir hürriyet vermek değil, cihan içinde millete hak ve ferde bu hür millet içinde iş ve vazife vermek idealdir.»

Tabiri aharle «Kadro» sahibine göre ideal ferdin hür olması değil, cihan içinde milletin hak sahibi ve fertlerinde iş bulmasıdır!

Ben geçen yazılarımda bu cümleyi tahlil ederek cümlelerin bir kelime spekülâsyonundan başka bir şey olmadığını, hürriyetin fertleri cemaatten ayırmadığını ve aksine olarak onunla cemaat arasında kırılmaz bir tesanüt şebekesi yarattığını, hürriyetten mahrum fertlerden mürekkep bir cemaatin ne hür olabileceğini ve ne de cihan içinde hak kazanabileceğini ve öyle bir ferdin de hiç bir iş sahibi olmayacağını uzun deliller ile isbat etmiştim.

Bu delillerimi reddeden âciz kalan «Kadro» sahibi benim bir cümlemi alarak ve baştan aşağıya kadar tahrif ederek iki sütunluk hitapname ile umumî efkârı tağlita çalışıyor.

Benim yazdığım cümle şu idi: (Cümhuriyet 17 teşrinsani) «sanki klâsik demokrasiler cihan içinde millete hak vermiyorlarmış! Sanki İngiltere, Fransa, Amerika, İsviçre, İskandinavya ve saire

demokratik devletler cihan içinde milletlerine hak vermiyorlarmış.»

“Kadro,, sahibinin kaleminde bu cümle şu şekli alıyor:

«Sanki klasik demokrasiler; İngiltere, Fransa, Amerika ve saire gibi demokratik milletler cihan içinde milletleri haktan mahrum ediyorlar mı?»

Bu suretle benim cümledeki «millet» ve «milletlerini» kelimeleri «Kadro» sahibinin kaleminde «milletleri» şeklini almış ve «ediyorlarmış» kelimesi de «ediyorlar» a tahavvül etmiş!

Bu tahrif cümleinin tamamen manasını değiştiriyor.. Asıl cümleinin manası şudur: «Kadrocuların idealleri ferde hürriyet vermek değil; millete cihan içinde hak ve ferde de iş ve vazife vermektir. Sanki İngiltere, Fransa, Amerika, İsviçre, İskandinavya ve sair bu gibi fertlere hürriyet veren demokratik devletler kendi milletlerine cihan içinde hak vermiyorlarmış».

Halbuki cümleinin tahrif edilmiş olan şeklinde, bu mana tamamen değişiyor ve şu tarzı alıyor: «Fransa, İngiltere, Amerika» ve saire gibi devletle alelûmum milletlere hak vermiyorlar mı?,,

Dikkate lâayık diğerk bir nokta daha var: Benim cümleimde isimleri zikrolunan devletler arasında bir de İsviçre ve İskandinavya devletleri var-

dır. Tahrif olunan cümlede bu isimler kasten hazfedilmiştir. Bunun sebebi şimdi anlaşılacak.

Bu suretle cümlemi baştan aşağıya kadar tahrif ettikten sonra genç ve ateşin «kadro» sahibi bana karşı iki sütunluk bir ateş yağmuru yağıyor! Gencin vatanperver hissi kabarmış!

Bakınız neler diyor:

“İngiltere, Fransa ve saire gibi demokrat devletler milletleri haklarından mahrum mu ediyorlar?» Ne demektir Ahmet Bey? Bunu nasıl söylüyorsunuz? Buna nasıl diliniz varıyor? Elbette mahrum ediyorlar. Mahrum ettikleri içindir ki cihanda bir millî kurtuluş hareketi vardır. Mahrum ettikleri içindir ki Türkiye bir inkılâp içindedir....»

“— Evet muhterem Ağaoğlu Ahmet Bey! Klâsik demokrasiler, şu birer saydığımız demokrat devletler cihan içinde millete hak vermiyorlar. İngiltere, Fransa ve s. saydığımız devletler, cihan içinde milletleri haktan mahrum ediyorlar....»

“Avrupa sokaklarında hürriyet, rekabet, matbuat, parlemen, falan ve falân o sizin gıpta ettiğiniz şekilde ve yolunda gidiyorsa, bu, Hint'te, Çin'de ve dünyanın diğer dört bucağında yüz milyonlarca ferdin ve yüzlerce milletin bütün mukaddes haklarından ve bizzat demokrasinin bakası namına mahrum edilişindedir.

“Muhterem Ahmet Bey!

“Millî hayatımızın seyrinde müdahaleniz ve harbi umumî gençliğinin terbiyesinde eliniz ve emeğiniz vardır. Biz o zaman sizin, her sözünüzde «millî» telakkinin damgasını sezdik. Fakat şimdi neden misalleriniz ve işaretleriniz, münhasıran gayrimillî görünüyor? Size hürmette kusur etmeği, kendi vicdanımız için bir nakise biliriz. Fakat genç neslin inanmak ve kendi vatanını, yabancı misallere göre değil, kendi telâkkilerine göre kurmak mefkûresine siz de biraz hümet etmesini biliniz..

Şimdi benim cümlemden «İsviçre ve İskandinavya» kelimelerinin neden hazfedildiklerini anladınız mı? Bu demokrat memleketler müstemleke sahibi değildirler. Halbuki genç yazıcıya müstemleke sahibi devletler lâzımdır ki o uzun tiradı yazabilsin!

Tam iki sütun devam eden bu ateşin hitapnameyi okurken - hayalimde - elinde tahrif edilmiş bir vesikayı keskin bir palavra gibi sağa, sola salıyan ve sahte bir senet üzerine dava ikame etmiş bir avukatın aldığı gürültülü, nümayişkârane tavurlar ile açık kapıyı zorlayan bir genç tasavvur ettim ve kendi kendime:

Ah! Bana cesaret dersi veren genç!... diye acıdım!

Sanki ben müstemlekeçiliği tasvip ediyormuşum; sanki ben müstemleke sahiplerinin müstemlekelerdeki ahaliye hak ve hürriyet verdiklerini iddia ediyor muşum! Bu hususa ait fikirlerimi öğrenmek isteyenler iki sene evvel neşrettiğim “İngiltere ve Hindistan,, atlı eserime baksınlar.

Başkalarına taşımadıkları fikirler isnat etmek, sonra da o fikri kahramanane tavurlar ile reddetmeğe kalkışmak, hem gülünçtür, hem de gayri-ahlâki olsa gerektir!

Bu feci yola girmiş olan gence şunu da söyleyeyim ki ben esasen kimsenin kimseye hak ve hürriyet verdiğini bilmiyorum ve zaten bahşedilmiş olan hak ve hürriyete de asla kıymet vermem!

Fransız’ların, İngiliz’lerin, Amerika’lıların hak sahibi, hür milletler olduklarını elbette ki bizim gencimiz de inkâr edemez. Bu milletler bu hak ve hürriyeti bin bir fedakârlıklar ile kendileri almışlar ve kendileri temin etmişlerdir.

Neden Hindistan, ve sair müstemleke halinde bulunan milletler de aynı fedakârlıklara katlanarak hak ve hürriyetlerini temin etmiyorlar?

Neden İngiltere yanıbaşındaki küçük Hollanda ile küçücük Danimarka’yı tahakkümü altına alamıyor da; kendisinden on kere büyük olan Hindistan’ı tahakkümü altında tutuyor?

Neden Fransa yanbaşındaki Belçika ve İsviçre gibi zengin yerlere el uzatamıyor da ta Hind-Çine kadar gidiyor?

Çünkü her ikisi de biliyor ki, her Hollanda'lı, her Danimarka'lı, her İsviçre'li, her Belçika'lı, her İngiliz'in ve her Fransı'zın boğazına bir kemik gibi tikanır, onu ölünceye kadar boğar!

Neden Hindu'lar, Hind - Çini'lerde böyle bir kemik olamıyorlar?

Hakanülberreyin ve behrein olan azametli padişahlar zamanındadır ki Türkiye nimmüstemleke bir hale gelmişti!.

Büyük Millet Meclisinin küçücük devletidir ki Türkiye'yi yedi devlete karşı asırdide zecirlerden kurtardı ve müstakil, hür bir memleket yaptı.

Bunun da yegâne şüirini Mustafa Kemal'in şu sözlerinde bulabiliriz: "İcap ederse memleketimin son kayası üzerine çıkup oradan tekbaşına vatanımın istiklâl ve hürriyetini müdafaa edeceğim.,,

Yarın Gandhi de ve Gandhi'nin hemşerileri de bu kararı versinler; öbür gün Hindistan hak sahibi, hür ve serbesttir.

Bütün mes'ele bu kararı verebilmekte ve onu icra edebilmektedir.

Böyle bir kararı veremiyenler - başkalarından hak ve hürriyet bekliyenler - beklie dursunlar.

Binaenaleyh müstemleke mes'elesinde-asıl muahaze edilecek taraf - müstemleke olmağa katlananlardır. Hayat mücadelesinde başkalarından hak ve hürriyet beklemek, çalışmağı bırakıp dilencilik edmeğe benzer. Hürriyet ve istiklâl ise, şefkat, merhamet ve tese'ül mevzuu olamaz.

Yakup Kadri Beye...

Yakup Kadri Bey ne diye bu münakaşaya karıştı?

Kendisi mümtaz bir üslûpçu ve oldukça muvaffak olmuş bir romancıdır. Bu kadar geniş bir saha kendisine yetmiyor mu? Neden bir de çetin ve kafa yorucu işleri üzerine alıyor. Zaten onun reybî ve septik tabiati bu gibi münakaşalara müsait midir ?

Maamafih kendisini tahrik eden hissi takdir etmiyor değilim :

Eski dostuna karşı, yeni arkadaşının yardımına koşuyor. Bu hareket onun kalbinin yüksek-

liğini gösterir. Fakat ne çare ki burada üslûp kuvveti ve hayal genişliği fayda vermez. Burasını da kendisi anlamalıydı.

Cevap vereyim mi, vermiyeyim mi, diye düşündüm. Gördüm ki bütün bütün cevapsız bırakırsam, dostuma karşı nezaketsizlik olur.

Yakup Kadri Bey birinci makalesinde evvelâ benden iki sual soruyor.

Birincisi şudur: “Ateş altına aldığımız manganın içinde benim de bulunduğumu görmediniz mi? Bizi hiç mi zannettiniz?,”

Nasıl olur dostum, sizi görmemek kabil mi? Gördüm ve hayret ettim. Sizin gibi septik bir şahıs bu mangada ne yapıyor diye kendimden sordum.

“Romancıdır Opservasyon yapıyor,” zannı ile müteselli oldum.

İkinci sual de şudur: “Kadro,, mecmuası sahibi Yakup Kadri Beyle “İnkılâp ve Kadro,, kitabının sahibi Şevket Süreyya Beyi neden karıştırıyorsunuz?»

Fakat bu sualin cevabını kendisi veriyor. Çünkü Yakup Kadri Bey kendisi Şevket Süreyya Beyin Kadro mecmuasının müessislerinden ve muharrirlerinden olduğunu öğretiyor. Bununla beraber Şevket Süreyya Beyin, manganın fikir lideri olduğunu da kabul ediyor. O halde müessis ve lider olan bir zata sahip demek hata mıdır?

Eğer bu izahat aziz dostumuzu tatmin etmi-

yor ve kendisinin Şevket Süreyya Beyle karıştırıldığının ağır bir cürüm olduğu üzerinde ısrar ediyorsa günahımızı itiraf etmekle zevkiyap oluruz.

Şimdi geçiyorum Yakup Kadri Beyin beni tenkitlerine. Üç uzun makalelerini dikkatle okudum. Fakat bütün dikkatime rağmen münakaşa mevzuile alâkadar yeni hiç bir şey bulamadığımı maalesef itiraf etmek mecburiyetindeyim. “İnkılâp ve Kadro,, sahibinin tekerlemelerini “Kadro,, sahibi aynen almış, kendi sözlerle tekrar etmiştir. Gene aynı Ağaoğlu’nun ihtiyarlığı, gene kendisine atfolunan on sekizinci ve on dokuzuncu asrın köhneleşmiş ve eskimiş fikirleri, gene Aristo’dan kalma mantık. gene tasrih ve ifade olunmıyan ve mistik perdeler altında saklanan harpsonu cereyanları, gene Avrupa’nın yıkılmak üzere olduğu iddiası, hulâsa bir buçuk aydanberi tekrarlanan, tekrarlanan herkese usanç vermiş, delilsiz, sübutsuz, izahsız ve mevzuumuzla asla alâkadar olmıyan, yalnız söz kalabalığından ibaret bulunan tezler.

Bu gibi tezler üzerinde durmaktan bana da usanç geldi. Yakup Kadri Bey af buyursunlar, buralarda kendisini takip etmiyeceğim. Yalnız dostluğuna güvenerek ilâve edeceğim ki, yukarıda dediğim gibi bu sahada üslûp ve hayal kuvvetleri faide vermediğinden bu tezler, onun septik ağzın-

da nasıl diyeyim; ıslanmış ve sırsıklam bir hale gelmiştir.

Yakup Kadri Bey bana hitaben şu lûtuflâr istihzada bulunuyor: “Ağaoğlu Ahmet Bey, müsaade buyurur musunuz ki bizde de kendi mikyasımız, kendi hakikatlarımız, millî tarihimizin kendi seyri dahilinde, kendine göre bir görüş kendine göre bir düşünüş, kendine göre bir davası olan bir Türk gençliği tekevvün ve teşekkül etsin.”

Yakup Kadri Bey, bendenize lûtfen verdiğiniz payeye teşekkür ederim. Fakat onu kabul etmekte mazurum. Ben kimim ki Türk gençliğine her hangi bir şeyi müsaade edeyim veya müsaade etmiyeyim. Sonra bana öyle geliyor ki. ne sizin, ne de benim Türk gençliği namına söz söylemek hakkımız var. Bırakalım gençlik kendi sözünü kendi söylesin. Bir de benden ve yahut her hangi bir kimseden her hangi bir teşebbüs hakkında müsaade istiyen gençliği de anlamam. Tekrar ediyorum: Ben kim oluyorum ve yahut siz kim oluyorsunuz? Tekevvün etmek istiyen gençlik ne benden, ne de sizden müsaade ister. İkimizin de üstünden atlar ve tekevvün eder!

Fakat inkılâbin ideolojisini yapmak ve yeni nesli arkasından sürüklemek iddiasında bulunan her hangi bir adamdan hesap sormak ta hem sizin, hem benim ve hem de her vatandaşın sarıh hakkıdır. Ben bu hakkımı kullanmak için ne sizden,

ne de kimseden müsaade istemem. Bu hakkı kullanırken de her iddia sahibini alkışlamak mecburiyetinde değilim. İddia hakkındaki fikirlerimi meydana koymakta tamamen serbestim. Buna kimsenin ne kızmak, ne de gücenmek hakkı vardır. Cumhuriyet baki iken, cumhuriyetle berarer Türk vatandaşlarına temin edilen serbestiler mevcut iken bu böyledir ve böyle olacaktır. Kadro'nun iddiaları, herkese inkılâp bahanesile ister istemez kabul ettirilemez.

Yakup Kadri Bey yazılarının bir yerinde diyor ki: «Şevket Süreyya Bey, dünyaya Türkiye'nin içinden bakıyor. Siz ise Türkiye'ye Avupanın uzak bir köşesinden bakıyorsunuz ve kendi gözlerinizle baksanız neyse. Fakat, değil, Elinize türlü türlü dürbünler vermişler; bu dürbünler kendi memleketinizi, size, kâh yuvarlak, kâh söbü, kâh dört bucaklı, kâh uzun ve sivri şekillerde gösteriyor ve ona, tıpkı hendese çizgilerinde olduğu gibi itibarî, hayalî ve abstre bir mahiyet veriyor.»

Azizim Yakup Kadri Bey, siz benim içime giriyorsunuz. Âlemi kendi gözümle değil, başkalarından aldığım dürbünlerle gördüğümü söylüyor ve hattâ nasıl gördüğümü de mufassalan hikâye ediyorsunuz.

Ben bunu okurken bir an güldüm. Bana bu kadar hulûl ettiğinize hayret ettim. Çünkü sizi hiç bir zaman içimde görmedim. Yazınızın bu kıs-

mı edebiyat değil mi? Binaenaleyh bunu gayriciddi addediyor ve bir tarafa bırakıyorum.

Ciddi ve mevzuumuzla alâkadar olan şu tek cümledir: «Şevket Süreyya Bey dünyaya Türkiye'nin içinden bakıyor. Siz ise, Türkiye'ye Avrupa'nın uzak bir köşesinden bakıyorsunuz.»

Doğru değil Yakup Kadri Bey. Ben bunun tamamen aksini iddia ediyorum. Yalnız benim iddiamla sizin iddianız arasında bir fark vardır ki ben iddialarımı Türkiye'nin şeniyetinden ve Türk inkılâbının realitelerinden alıyorum. Siz ise iddialarınızı edebiyat yaparak, söz kalabalığına boğmağa çalışıyorsunuz. Ben Türkiye'ye Türk inkılâbının vücade getirmiş olduğu müesseselerden: Meselâ teşkilâtı esasiye kanunu, Türk hukuku ammesi, cumhuriyet ve parlamentarizmin tesisi, hilâfetin ve saltanatın ilgası, Lozan sulhnamesi, din ve aile, harf ve lisan inkılâbı, Avrupa'dan alınan medenî, ceza Kanunları ve muhakeme usulleri ve ilâahir gibi Türk inkılâbının şeniyetleri dürbünü ile bakıyorum.

Keza Türk cemaatinin kültür seviyesini, iktisadi ve içtimai vaziyetlerini nazara alarak bizde geniş devletçik sisteminin kurulması imkânı olmadığını, bunun için ne sermaye, ne teknik, ne de iş adamlarımızın bulunduğunu ve binaenaleyh böyle bir sistemin pek zararlı olacağını söylüyorum.

Şevket Süreyya Bey ve siz ise bütün bu şeniyetleri ya inkâr, yahut nazari dikkate almıya-

rak başka memleketlerden gelme ve bizim inkılâbımızla ve onun realitelerile hiç bir alâka ve münasebeti olmıyan «yüksek teknikle, iktisat terakümelerini devlete terkeden bir devletçilik sistemi» dürbünile bakıyorsunuz.

Sizden bu sistemi nereden aldınız diye sorulduğu zamanda cevabınız şu oluyor: «İnkılâbımızın seyir ve kanuniyetlerinin derinliklerinden alıyoruz» diyorsunuz.

İnsaf ediniz dostum, mes'ele sizin ağzınızda öyle mistik ve esrarengiz bir şekil alıyor ki, değil benim gözlerim, hatta sizin o meşhur şeyhiniz «Nurbaba» nın da gözleri kamaşır.

Halbuki, o kadar esrarengiz derinliklere daldıktan sonra meydana çıkardığınız «yüksek teknikle iktisat terakümelerine sahip plânlı devlet» formülü tam bundan yüz sene evvel başkaları tarafından meydana atılmış ve o zamandan beri ağızlarda çiğnene, çiğnene bir tortu haline gelerek harci âlem olmuştur.

Yakup Kadri Beye...

Şimdi de Yakup Kadri Beyle iki şahsî mes'ele etrafında görüşelim.

Birinci mes'ele: Yakup Kadri Bey benim Fransız inkılâbından hararetle bahsettiğimi kaydettikten sonra şu satırları yazıyor:

«Bahis bizim inkılâba intikal etti mi, heyecanlı bir söz size bir donkişotluk, keskin ve kat'î bir ifade size bir nas, ve inkılâbımızın kendine mahsus kanuniyetleri birer ağır istibdat gibi geliyor.»

Hayır Yakup Kadri Bey! Türk inkılâbı hakkında benim kadar heyecan ve ciddiyetle yazı yazmış başka birini gösteremezsiniz. Yüzlerce makalelerim, Türk inkılâbını ifade eden teşkilâtı esasiye kanununun şerh ve tefsirine ait eserim, «Serbest İnsanlar Ülkesi» namındaki kitabım meydandadır. Binaenaleyh cümlenizin hakkımda telkin ettiği -nasıl ifade edeyim. Yakup B. - haydi şöyle söyleyeyim, bedbinlik her türlü hakikatten mahrum, sırf hayalinizin bir icadıdır. Fakat cümleiniz aynı zamanda da bir hakikatı taşımaktadır.

Ve bu hakikat te şudur. İnkılâbımızın şeniyetini bir tarafa bırakıp, onun tamamen zıddı olan başka inkılâplardan mülhem olarak Türk inkılâbının istinatgâhı olan hürriyeti inkâr edenlere, sübutsuz, delilsiz düsturlar vazederek bütün vatandaşlara ister istemez kabul ettirmek iddiasında bulunanlara, Türk milletini hazfederek onun fevkine çıkarılan mistik ve mücerret bir varlığa bütün hakları teslim eyleyenlere karşı, yukarıda tavsif ettiğiniz vaziyeti almağı kendim için bir hak ve bir vazife olarak tanırım.

İkinci mes'ele: Türk Ocağındaki müşterek faaliyetimizi hatırlayarak Yakup Kadri Bey şu satırları yazmaktadır :

“ Birlikte aza bulunduğumuz «Türk Ocağı» hars heyetinde, bir gün diyordunuz ki «biz, garp medeniyetine imtisale çalışıyoruz. Fakat, garp medeniyetini vücade getiren esbap ve avamilerineler olduğunu bilmiyoruz. Bence, bugünkü garp medeniyetini başlıca üç âmil meydana getirmiştir: Kilise, şövaliyelik ve Yunan - Lâtin kültürü. Hristiyanlık merhameti şefkati, ve feragati telkin ederek ruhları yumuşatmıştır.. Şövaliyelik, zayıf muaveneti, kadına hürmeti, verilen söze sadakati, namus ve haysiyete bağlılığı öğreterek yeni bir ahlâk nümunesi vücade getirmiştir. Yunan - Lâtin kültüründen ise bütün ilim ve fen ve hukuk çıkmıştır. ,,

“ Siz bunu söyledikten sonra hepimizin bey-
ninde bir istifham işareti hâsıl oldu idi. Zaten,
siz, ne vakit ağzınızı açıp bir söz söylemeniz, ne
vakit kalemi ele alıp bir fikir müdafaa etseniz,
sizi dinliyenlerin ve sizi okuyanların kafasında
bıraktığınız şey daima bu istifham işaretidir. „

Mademki bu hatırayı yazmak ihtiyacını duy-
dunuz, bari ben de onu tamamliayım.

Hatırlarsınız, Türk Ocağı içtimalarına beş
ayda bir ya gelir ya gelmezsiniz. Hatırladığınız
vak'a nasılsa gelmiş olduğunuz bir güne tesadüf
etmiştir. Onun evveliyatını bilmezsiniz, size öğre-
teyim. Biz içtimaa muntazam gelen bir kaç arka-
daş Türk gençliğinin bir ideal aradığını, bu idea-
li kendi muhitinde bulmadığından başka yerlere
yüz çevirdiğini düşünüyor ve buna çareler ara-
makta idik. Bu münasebetle ben kendi kanaatle-
rimi izah ederek dedim ki: “Bizim inkılâbımız
gibi muvaffak olmuş ve milli hayatımızın her ci-
hetini ihata eylemiş ve dünyaların hayret ve peres-
tesini celbeylemiş bir hâdise, bizim münevverleri-
miz için tükenmez bir ilham membaı olmalıdır.
Şairlerimiz, ediplerimiz, içtimaiyatçılarımız, ahlâk-
çılarımız, hukukçularımız, tarihçilerimiz, hulâsa
her münevver Türk buradan kendisi için ilham
alacak bir mevzu bulabilir. Fakat ne yazık ki
henüz bu ilham lâyiki vechile alınmıyor. Bunun da
başlıca sebebi inkılâbımızın ideolojisinin henüz

yazılmamış olmasıdır. Binaenaleyh her şeyden evvel bu noksana çare bulmalıdır.,, Dedim.

Benim burada kısaca telhis ettiğim beyanım üzerine uzun münakaşa yapıldı ve sonunda bu hususa ait bir rapor yazılmasını arkadaşlar benden rica ettiler.

İşte siz, Yakup Kadri Bey benim o raporunun okunması celsesinde bulundunuz.

Fakat neden siz o uzun rapordan yalnız ufak bir kısmını zikrediyor, diğerlerini bırakıyorsunuz. Çünkü sonra gelen kısımlarda ben şu fikri beyan ediyordum: “Avrupa medeniyetini ve medeniyetin taşıdığı müesseseleri canlandıran manevî âmiller vardır ki o medeniyetin şartlarındandır. O âmiller şunlardır: Sadakat, doğruluk, izzeti nefis, zayıfa yardım, vatandaşa karşı muhabbet, alâka ve fedakârlık, hakka hakikata hürmet, vazifeye merbutiyet hulâsa yüksek bir seviye, yüksek bir ahlâk ve ilmü fen ve irfana hürmet ve aşk. Mademki biz son inkılâbımızla bir dev sıçrayışı yaparak hayatımızın bütün zâhirî tecelliyatını, bütün müesseselerimizi Avrupalılaştırdık, bu müesseseleri canlandırmak, onları müsmir kılmak için onların ruhunu da almak ve iç taraflarını da doldurmak lâzımdır. Yoksa bütün aldığımız müesseseler ve yenilikler cansız ve ruhsuz birer kalıp gibi kalır. Bu ikinci ameliyeyi yapmak vazifesi de biz münevverlere düşer.

«Fakat biz bir şey yaptık mı?

Hayır; inkılâp başımızın üzerinden geçiyor ve biz hâlâ ona karşı seyirci bir vaziyetteyiz.

Halk kütleleri içine gidip inkılâp ruhunu telkin eden dâilerimiz nerede?

Şiirle, nesirle, hitabetile inkılâbın esaslarını terennüm ederek ruhları ateşlendiren diller ve kalemler nerede?»

Velhasıl bir ithamname ki mevzuu kendim, siz Yakup Kadri Bey ve bütün Türk münevverleri idi.

Beyefendi! Neden benim bu raporumdan, yukarıda itiraf ettiğiniz veçhile, beyninizde yalnız bir istifham işareti hasıl oldu? Neden dondunuz? Neden sükût ettiniz? Neden istifham işaretini bertaraf ederek benim hatalarımı tashihe, noksanlarımı ıslaha kalkışmadınız? Benim raporum beğenilmedise neden ikinci bir rapor yazmağı üzerinize almadınız? Yalnız donmak, yalnız istifham işareti kesilmek bir marifet midir ki bugün onu böbürlene böbürlene söylüyorsunuz?

Sonra bakınız ne yazıyorsunuz:

“Azizim, belli ki, Ernest Benan’dan ders almışsınız. Geçen asrın bu en septik adamı sizin ruhunuzda kendi şüphelerinden, tereddütlerinden, inanmamazlıklarından bir şey bırakmış. Fakat, merhumun septisisması ne kadar tatlı idi. Sizde ise bu madde ekşimiş, acılaşmış, şunun bunun

üstüne sığıryan bir tehlikeli zehir haline girmiştir. Hem öyle bir septik ki mütemadiyen «bana hürriyet verin.,» diye bağılıyor. Ne yapmak için? Merhum Renan filologia haricine çıktıkça, muttasıl demokrasinin aleyhinde bulunur ve halk denilen kütleye istihfaf ile bakardı. Hatta, demir yolunu, demokratik bir icat olduğu için hiç sevmezdi. «Bu, öyle bir araba ki, bir âlimle bir ahmağı yanyana oturmağa mecbur ediyor.» Derdi. Veya «Eyvah, ne günlere kaldık. Bir kibar efendi ile bir kaba işçi arasında hiç bir fark gözetilmez oldu.» diye dizlerini döverdi. Eğer; siz de bu kadar hoş ve tuhaf şeyler söyleseydiniz istediğiniz hürriyeti bulurdunuz. Fakat, üstadım, hürriyeti, en bayat cinsten bir takım «ithalât malı malûmat» sürümü temin etmek için isteyince (Olmaz!) demek hakkını da lûtfen bize bahşedin.,

Görüyor musunuz siz benden neler istiyor-muşsunuz. Heyecan yerine size zevk verecek cerez, ciddiyet yerine sizi eğlendirecek espirî: halbuki ben ciddî şeylerden heyecanla bahsediyor-muşum ve tabiatile benden zevkli cerezler, eğlen-celi espiriler bekliyenler memnun değilmişler. «Aman bu adam da nereden geldi. Sesini kesse de kurtulsak.,» diye istifham işareti kesilip duruyor-larmış.

Evet! Yakup Kadri Bey pek haklısınız! Ben de biliyorum ki dediğiniz gibi hürriyeti cerez ve

espiri mevzuu yapmak için istemiş olsaydım sizce pek makbul olurdu. Fakat ne yapayım ki huy canın altındadır. Sizin temponuza uyamıyorum.

Aziz dostum. Ernes Renan septik olabilir, arasıra ve "boutade,, i tuttuğu zamanlar hürriyeti, halkı espiri mevzuu yapabiliirdi. Çünkü o bu gibi şeyleri o kadar tatmış ve görmüş ki, ondan evvelki batınlarda bu şeyleri o kadar mebzul bir nisbette hazırlamışlardır ki, onun gibi bir adama gına bile gelebilirdi.

Fakat sen ve ben ve bizim mensup olduğumuz muhit?.. Biz bu şeylere henüz vâsıl oluyoruz. Daha onlara teşneyiz. Onları birer yaşama cevheri sayarız. Onlarla, alayı, istihzayı, onları cerez ve espiri mevzuu yapmağı günah addederiz. Nasıl ki Renan'ın babaları da böyle yaparak maksatlarına nail olabilmişler ve haleflerine de biraz da onlarla eğlenmek imkânını vermişlerdir.

Sizinle münakaşayı, bir daha avdet etmemek üzere, burada kesiyorum. Son makalenizin sonlarında Fransız jeneralına verdiğiniz nasihatı pek beğendim: Ciddî mes'eleler karşısında donmak ve istifham işareti kesilmek vaziyetinde bulunan insanlarla münakaşa yapmak beyhude, hem de abestir.

Son söz

Bir senedenberi Ankara'da «Kadro» namında bir mecmua çıkıyor. Bu mecmuanın «Fikir lideri» Şevket Süreyya Bey atlı birisidir.

Aynı adam bilâhare «İnkılâp ve Kadro» isminde bir kitap çıkarıyor.

Kitap zaten mecmuada dağınık olarak yazılmış fikirlerin toplu bir şekilde ifadesidir.

Ben kitabı tenkit ediyorum. Fakat ilk makede bile kitabın üslûbile taşıdığı fikirleri beyenmediğimi kaydetmekle beraber gerek mecmua ve gerek kitap hakkındaki hislerimi de şu cümle ile söylemekten çekinmiyorum: «Aramızda doldurulmaz uçurumlar vardır. Buna rağmen ben mecmuayı memnuniyetle karşıladım ve büyük bir hevesle okurum. Çünkü onda taze bir havanın serinliğini duyuyorum. Çünkü o hem ciddî, hem de heyecanlıdır. Çünkü o memleketin ciddî mes'eleleriyle meşguldür. Varsın benim duygularıma, düşüncelerime uymasın. Bunun ehemmiyeti yoktur.

Elverir ki tazelik olsun, hayat olsun, fikir olsun, hareket olsun.»

Ben bu satırları yazarken karşımda hakikaten ilimle cihazlanmış, ileri sürdüğü fikirleri malûmatile teyit ve takviye edecek ciddî samimî bir fikir adamı bulunduğunu zannediyordum; o derece ki makalelerimi Yunus Nadi Beye verirken kendisine aynen şöyle demiştim: «Bir müddetdenberi memleketimizde fikir hayatı bir durgunluk manzarası gösteriyor. «İnkılâp ve Kadro» sahibi ise bana ciddî ve dolu bir adam hissini veriyor. Meydana attığı mühim mes'eleler etrafında kendisile bir münakaşa açılırsa, fikir hayatımızda belki bir uyanıklık hasıl olur.»

Yunus Nadi Bey bu fikrime iştirak etti. Kendisile beraber bütün makaleleri okuduk. İlmî mahiyette olduğu, ve taşkınlığa yer verilmemiş olduğu kabul edilerek makaleler neşredildi.

Vakıa, daha o zamanlar Şevket Süreyya Bey hakkında ihtaratta bulunan yok değildi. «Onunla meşgul olmayınız, onu biz iyi biliriz, yüksekten atıp tutan, fakat ciddî malûmattan mahrum akide ve kanaatlerini değiştiren birisidir.»

Fakat, ben o zamanlar bu sözlere inanmak istemedim.

Lâkin makalelerime verilen cevaplar, ve bu cevaplara karşı yazdığım yazılara mukabil yazılan makaleler benim yukarıya kaydettiğim satırları

yazarken ve Yunus Nadi beye söylediğim sözleri söylerken, ne kadar aldanmış olduğumu ve bana ihtaratta bulunanların ne kadar haklı olduklarını bariz bir surette isbat etti.

Şevket Süreyya Bey inkılâbımızın ideolojisini kurmak iddiasile meydana bir kaç mühim fikirler atıp duruyordu. Fikirler şunlardır:

- 1 — İnkılâp namına hürriyeti inkâr,
- 2 — İstihsal vasıtalarile iktisat terakümünün devlet elinde toplanması,
- 3 — İnkılâp namına bu esasları bütün vatandaşlara ister istemez kabul ettirmek.

Ben bu fikirleri ve onların delilsiz, sübutsuz, mücerret düsturlardan ibaret olan ifade tarzını tenkit ettim. İnkılâbımızın ideolojisi denilen bu fikirlerin, hürriyet üzerine kurulmuş olan Türk inkılâbından alınmamış olduğunu, başka yerlerden, başka inkılâplardan, sırf taklit yolile gelmiş olduğunu, bizim memleketimizde istihsal vasıtalarile iktisat terakümünün devlet elinde toplanmasına ne ihtiyaç ve ne de imkân olmadığını, başka yerlerde devletin geniş müdahalelerini icap ettiren âmillerin neden ibaret olduğunu ve nasıl husule gelmiş bulunduğunu bizde ise henüz bu âmillerin mevcut olmadığını ve istikbalde de olabilmesi için her şeyden evvel ferde, ferdin inkişafına yol vermek lâzım geldiğini uzun uzadıya bir çok tarihî vak'alara ve ilmî mütalealara dayanarak isbat ettim.

Ben bu tenkitleri yazarken, hâlâ samimî ve dolu saydığım Şevket Süreyya Beyin mukabil ilmî deliller ile, tarihî vak'alar ile onları reddetmeğe çalışacağını zannediyordum.

Fakat hayat! Yazdığı cevaplarda ne ilmî bir esasa ve ne tarihî bir vak'aya rasgelmedim.

Buna mubabil ta ilk makalesinden işi şahsiyata döktü. Uzun uzadıya benim ihtiyarlığımdan, fikirlerimin eskimiş olduğundan, harp sonu cereyanlarından, harp sonu fikriyatından, benim yalnız bir ilim ve bilgi nâkili olduğundan, kendisinin ise inkılâbımızın ve muhitimizin ta içlerine kadar hülûl ederek oradan dâhiyane bir «intuition» ile tamamen yeni ve orijinal ve yaratıcı nazariyeler çıkardığından bahsedip durdu.

Fakat aynı zamanda da benim fikirlerimden hangisinin eksidiğini, hangisinin yerine yeni fikir geldiğini, ve o esrarengiz harp sonu fikirlerinin ve cereyanlarının neden ibaret olduğunu bir tek kelime ile tasrih etmedi; ve bu sahada pek ziyade sıkıştırıldığı zamanlar, söylediği söz bu oldu: «Efendi, siz eskimiş olduğunuzdan fikirleriniz te bellür ve teşahhus etmiştir. Biz isek henüz pek yeniyiz, henüz oluş halindeyiz. Fikirlerimiz de dinamik ve alâstikidir, harp sonu fikirleridir.,»

Anlaşıldı ki hürriyeti inkâr, ve istihsal vasıtaları ile iktisat terakümünün devlete aidiyeti, Kadro diktatörlüğü gibi fikir kırıntıları, harp sonu

fikriyatı diye alınmış, ve bunların Türk sahasına nakli de orijinal ve dâhiyane bir Intuition mahsulü gibi reklâm ediliyor.

Vakta ki bütün bu fikirlerin, eskimiş ve köhnemiş dedikleri Ağaoğlu Ahmet Beyden iki kat daha köhne olduğu ve tam 1847 senede çıkan komünist manifestile meydana atıldığı isbat edilerek bu hususta salâhiyet sahibi muharrirlerin eserleri istişhat edildi sıkılmak bilmeyen Şevket Süreyya Bey garip bir tavir ile şu cevabı verdi: “Zannediyorum ki Ağeoğlu Ahmet Bey bütün bunları bir beyaz Rus kitabından almıştır.”

Devletin isiükametini tayin etmek, ve yeni nesli arkasınca sürüklemek gibi yüksek iddialarla meydana atılmış olan birisinin, bürünmüş olduğu, sahte ilim setresi bu suretle yırtılıp atılınca, zavallı bütün bütün şaşaladı ve cidden acınacak yollara soptı.

Bu yollardan birisi benim yazımı tahrif etmek ve sahte bir vesikaya dayanarak üzerime iki uzun makale ile yüklenmekti. Benim yazdığım cümle şu idi: “Sanki klâsik liberal devletler: İngiltere, Fransa, Amerika, İsviçre, İskandinavya milletlerine dünya içinde hak vermiyorlar mı?,”

Şevket Süreyya Beyin kaleminde bu cümle şu şekli almıştı: “Sanki klâsik liberal devletler İngiltere, Fransız, Amerika ve s. Milletlere dünya içinde hak vermiyorlar mı?,” Şevket Şüreyya Bey

bu sahte vesikaya dayanarak: “Görüyor musunuz ey ahali! Ağaoğlu Ahmet Bey müstemlekeçiliği tasvip ve terviç ediyor. Bakınız Ağaoğlu müstemlekeci devletlerin milletlere hürriyet ve istiklâl verdiklerini yazıyor. Ey Ahmet Bey, bunu nasıl yazarsınız, bunu nasıl vicdanınız kabul eder? ilâh...,, bir tirad ve poz ki yalnız panayir aktörlerine mahsustur.

Vesikanının sahte olduğu tabiatile isbat edildi. Cürmü meşhut halinde yakalanan bu adam şimdi de son makalesinde bu hadiseyi şöyle tasvir ediyor: “Ben bu cümleye haklı olarak müstemlekeci devletlerin bazı milletlerin nasıl haklarından mahrum ettiklerini anlatarak cevap vermeğe çalıştım. Fakat siz son yazınızda diyorsunuz ki, benim maksadım kendi milletlerini cihan içinde haktan mahrum etmediklerini söylemekti.,,

Bu da bir tahriftir. Zira ben asla böyle bir söz söylemedim. Ben makalemde alınmış ve tahrif edilmiş cümleyi makalenin aslındaki metni ile yanyana getirerek cümlenin tahrif edilmiş olduğunu isbat ettim.

Tahrif ile itham olunan müellife düşen vazife aynen hareket ederek tahrif edildiği iddia olunan cümleyi ve onun muharref olduğu söylenilen şeklini yanyana getirerek iddianın vaki olmadığını isbat etmekte.

Fakat Şevket Şüreyya bunu yapmıyor ve ya-

pamaz. Çünkü cürüm vakidir, sabittir. Yapamayınca da tahkir ve küfür vadisine dökülerek işin içinden çıkmağa bakıyor.

Meselâ bana jurnalcı diyor; delil olmak üzere de gûya kendisine komünist demiş olduğumu söylüyor.

§ Bu da bir iftiradır. Zira hiç bir yerde kendisine komünist demedim. Hatta makalelerimin birisinde aynen şöyle yazıyorum: «Bunlar komünist değildirler. Çünkü mülkiyeti kabul ediyorlar. Fakat iltizam ettikleri metot komünist metodudur. Çünkü yalnız komünistlerdir ki istihsal vasıtalarile iktisat terakümlerinin devletin elinde bulunmasını iltizam etmektedirler.»

Buna jurnal mı denir.?

Bu adam kitabında yüksek teknikle iktisat terakümlerinin devletin elinde olmasını iltizam etmiyor mu? Ve bu metot komünist metodu değil mi?

O halde metodun komünist olduğunu söylemek bir jurnalcılık mı?

§ Zaten ben, Şevket Süreyya Beyin ne olduğunu anlıyamadım ki onu filânsınız diye tarif edeyim. Komünist demek muayyen bir fikir manzumesi taşımak demektir. Böyle bir manzumeye ben bu adamda tesadüf etmedim ki...

§ Bir de ben komünistliği bir cürüm veya bir ayıp diye telâkki etmiyorum ki; makalelerimi dikkatle okuyanlar görmüş olacaktırlar ki komünizm

mesleğini kabul etmemekle beraber bu mesleği kuranlara karşı derin bir hürmetle mütehassisim: ve onların ilmî idealizmierinin meftunuyum. Samimî komünist bildiklerim vardır ki kendilerine samimî hürmet beslerim.

Binaenaleyh ben jurnalcı değilim ve olamam Bana jurnalcı diyen adam adî bir müfteridir.

Sonra gûya tahkir maksadile bana sığıntı ve mülteci diyor. Ben mülteci ve sığıntı isem büyük Türk milletinin mültecisi ve sığıntısıyım.

Uzun mücadelelerden sonra ecnebi boyunduruğundan kaçarak kendininki olan müstakil Türk milletine sığınmağı ve iltica etmeğı ben kendim ve bütün evlâdım için bir şeref addederim.

Bununla ben tahkir edilemem. Ve bununla beni tahkir etmek isteyen âvarerele acırım.

Ne gariptir, bana diyorlar ki bu adam da Bulgaristan Türk'lerindenmiş ve benim gibi mülteci imiş. o halde bu adam, kendi vaziyetini şerefsiz addetmelidir ki başkalarını da aynı vaziyet dolayisile tahkir etmeğe kalkışıyor.

İçi ile dışı bu kadar tezatta bulunan bir adama acınmaz mı?

Fakat daha garibi vardır.

Bir gün evvel; jurnalcı, sığıntı diye tahkir etmek istediğı aynı şahsa, ikinci üçüncü makalelerinin hemen her cümlesinde «mühterem Ağaoğlu Ahmet Bey» diye hitap ederek «şahsiyata dökül-

dükse ne yapalım bizde böyle oluyor. Biz gene buna bakmayınız, gene münakaşamıza devam edelim.» Ve sair bu gibi yüzsüs yaveler söylüyor.

Bütün bunlardan anladım ki karşıma dikilen adam sadece bilgisi hiç, fakat yüksekte atıp tutan bir adam imiş. Aldanıp böyle birisile haftalarca meşgul olduğuma ve efkârı umumiyeyi meşgul ettiğime cidden müteessifim.

Kooperatif mecmuasına cevabım

Bir izah

Kadro ve İnkılâp ve şark ve garp
tezadı münasebetile Müderris Ağa
Oğlu Ahmet Beyin cevabı

“Kooperatif,, mecmuasının VIIinci nüshasında benim Cümhuriyette neşrettiğim “Devlet ve Fert,, başlıklı makalelerim hakkında yazılmış olan H. imzalı makaleyi dikkat ve itina ile okudum.

Makale sahibinin “Kadro ve İnkılâp,, kitabındaki fikirlere temayülü açık ve kuvvetli olduğundan benim fikirlerime karşı menfî vaziyet alması pek tabîi ve pek mantıkîdir.

Binaenaleyh bu hususta makale sahibine ayrıca cevap verecek değilim; yalnız makalesinde iki noktaya ilişmek isterim.

Bunlardan birisi şudur: “Ağa oğlu Ahmet Beyin inkılâbımıza verdiği mahiyetle (Serbest fır-

ka) programı ve prensipleri arasında tam bir mütabakat vardır; Türkiyenin el'an iş başında bulunan iktidarlı inkılâp fırkası (Serbest fırka) program ve prensiplerini tamamilere reddederek bu teşekkülü kısa bir zamanda tarihe gömdü; şu halde inkılâbımızın hudut ve gayesi hakkında Ağaoğlu Ahmet Beyin tezi fiiliyatta tekzip olunmuştur!»

Bu fıkra hakkında söyleyeceğim şudur:

9 «El'an iş başında bulunan «iktidarlı inkılâp» fırkasına yani «Cumhuriyet Halk Fırkasına» ben de tâ doğduğu gününden başlayarak tam 1930 senesine kadar mensup idim; yalnız mensup değilim, içinde ve reislerinin maiyetinde oldukça faal bir mevkide idim; fıkanın ilk dahilî nizarnasını ben kaleme aldım ve o zaman fırkanın içinde pek kuvvetli olan taassup cereyanının şiddetli hücumlarına karşı müdafaa ettim, fırkanın organı olan gazetenin başında senelerce bulundum ve sekiz sene fırkanın meb'usu olarak bir zamanlar fırka grubunun idare heyeti içinde dahi bulundum.

Bütün bu mensubiyetim ve faaliyetim esnasında ben «Cumhuriyet Halk Fırkasını» demokrat ve liberal olarak tanıdım ve gördüm.

Ve bu telâkkiyi ben indî ve keyfî bir anlayıştan çıkarmıyordum; hayır! Fırkanın meydana koyduğu eserlerden, yaptığı kanunlardan, fırkanın

rehberi olan yüksek şahsiyetlerin nutuklarından alıyordum.

Diğer taraftan müsbet eser olmak üzere Parlâmentarizm idare usulünü, mesai serbestisini, mülkiyet esasını ve diğer serbestileri temel olmak üzere vazetmiş olan Teşkilâtı Esasiye kanununu, İsviçre, Almanya, İtalya gibi demokrat ve liberal memleketlerden aldığımız medenî, cezaî ve icra kanunları zikredebilirim.

Bugün dahi ben «Cümhuriyet Halk Fırka»⁹ sının «Devletçiliğini» bütün diğer liberal ve demokrat devletlerin «devletçiliklerinden» ne aykırı ve ne de fazla buluyorum; ve be hususta «Cümhuriyet Halk Fırkasının devletçiliğinin -benim devletçilik hakkındaki fikirlerime - «Kadro ve İnkılâp» taki «plânlı» ve yüksek tekniği yani istihsal vasıtalarını ve iktisat terakümelerini yani servetleri Devletin eline veren devletçilikten daha yakın olduğu kanaatindeyim.

Ve bu kanaatimi de - yine fırkanın başında bulunan yüksek şahsiyetlerin bu hususa ait vaki olan beyanatlarından alıyorum.

Gazinin, İsmet Paşanın, Recep Beyin nutuklarını mütalea ve tetkik ediniz.

Hepsinde aynı noktaya aynı vuzuh ve sarihathatla tesadüf edersiniz.

Hepsi: Devlete devletinki, ferde de ferdinki! demişlerdir. Devlet yalnız ferdin yetişemediği ve

yapamadığı şeyleri yapar diye tasrih etmişlerdir.

Halbuki “İnkılâp ve Kadro,” ferdi tamamen siliyor, ortadan kaldırıyor.

Birinci nokta hakkında bu kadar.

İkinci nokta şark ve garp meselesine aittir.

Ben yazılarımda demiştim ki şark ferde hürriyet vermediğinden, ferdi silinmiş bir hale getirdiğinden - kendisi de bilâhara silindi, mahkûm oldu. Aksine olarak garp ferde hürriyet ve serbesti temin ettiğinden fert inkişaf etti ve inkişaf eden fertlerden mürekkep garp cemaatleri kendileri de inkişaf ettiler ve kuvvet buldular.

Muhterem H. Bey benim bu fikrimi şu mantık oyunu ile cerh etmek istiyor:

«Türkiye inkılâptan evvel niçin geri bir memleketti?

«Ağaoğlu için buna verilecek cevap basittir: Çünkü Türkiyede ferdi hürriyet ve demokrasi yoktu.

«Fakat suali devam ettirelim: Niçin Türkiyede ferdi hürriyet ve demokrasi yoktu?

«Ahmet Bey bu suale kat’î bir cevap veremez; bunun cevabı ise şudur: «Çünkü Türkiye geri bir memleket idi!»

Demek ki H. bey soruyor: Neden Türkiye geri kalmıştır?»

«Gene H. Bey cevap veriyor: Çünkü Türkiye geri kalmıştır!!»

Af buyursunlar - buna gülmemek elimden gelmiyor!

Bu suretle H. Beye göre Türkiye ebediyyen geri kalmağa mahkûmdur: O halde bütün bu inkılâplar niçin yapıldı? Ve bütün inkılâpların başına neden «hürriyet» konuldu?

H. Beye göre - eğer nihayetine kadar bu mantık dairesi içinde kalınırsa - inkılâpların hepsi beyhudedir.

Fakat bana göre inkılâpların büyük kıymet ve ehemmiyeti vardır ve bilhassa başlarında «hürriyet» konulması derin bir manayı ifade eder.

Çünkü gene müşahedemizle görüyoruz ki bir zamanlar şark ve garp aynen hürriyetten mahrum idiler ve o zamanlar Şark Garba hâkim idi:

Fakat bir devir geliyor ki Garp hürriyete doğru yürüyor, ve hürriyet sayesinde inkişaf ederek kuvvetleşiyor ve nihayet hâkimiyet ona geçiyor.

Bu müşahededen şu neticeyi çıkarıyorum: Şarkta da hürriyet olsaydı - o da inkişaf edecekti, kuvvetleşecekti ve binaenaleyh mahkûm olmıyacaktır!

Şimdi buna karşı bana diyorlar ki :

«Pekâlâ Şarkta niçin hürriyet olmamıştır?»

Şimdi bu sualin de cevabını verir hürriyet olmamasının sebebini göstererek dersem ki : « Çünkü orta devirlerde Garp cemaatleri hukukî kollektif vahdetler halinde yaşamışlar ve bu kollektif vahdetler yekdiğerleri ile hukuk sahasında mütemadiyen mücadele ettiklerinden Garp insanında hak ve hürriyet için mücadele kabiliyeti inkişaf etmiştir. Şark ta ise her şeyi önünde ezen ve bütün insanları aynı seviyeye indiren istibdat bu gibi kollektif vahdetlerin teşekkülüne imkân bırakmamıştır ve binaenaleyh Şark insanında hak ve hürriyet için mücadele kabiliyeti inkişaf etmemiştir! »

Fakat derhal bana üçüncü bir سوال tevcih edilecek :

Pekâlâ neden Şarkta istibdat olmuş ve her şeyi önünde ezmiş te, Garpta bu olmamıştır?

Bu suretle sualler teselsül ederek nihayet mahiyati eşyayı aramağa dökülür - ki içinden çıkılmaz metafizik ve maverayı tabiiye sahasıdır.

İçtimaiyatta en makul metod «Cause immediate» yani fasılasız sebebi bulmak, ve onun üzerinde durarak işlemektir!

Ben Şark milletlerinin gerilemeleri sebebini hürriyetsizlikte buluyorum.

H. Bey bunu kabul etmiyor, fakat aynı zamanda da kendisi de bir sebep gösteremiyor! O yalnız inkâr ediyor ve bir silsile sualler ile işin içinden çıkmak istiyor.

Eski Yunaniler bu usule Sofizm derlerdi ki daha o zamandan aklü selim tarafından mahkûm edilmiştir!

S O N

